

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Universiteit Gent

Academiejaar 2008-09

VROUWENHANDEL EN PROSTITUTIE UIT OOST-EUROPA: EEN MENSENRECHTELIJK STANDPUNT

Masterproef van de opleiding

‘Master in de rechten’

Ingediend door

Daelman Charline

2de Master Rechten

Studentennr.; 20044315

Major; Nationaal en Internationaal Publiekrecht

Promotor; Prof. Dr. E. Brems

Dankwoord

De masterproef wordt wel vaker gezien als de kroon op het harde werk van de voorbije jaren. Daarom zou ik graag van de gelegenheid gebruik maken om enkele mensen te bedanken die er in die periode onvoorwaardelijk zijn geweest voor mij. Ik ben ervan overtuigd dat de steun van mijn ouders, mijn vrienden, mijn familie en in het bijzonder mijn vriend mij gebracht heeft op het punt waar ik nu sta. Ook de afgelopen maanden mocht ik op hen rekenen en daar ben ik hen ten zeerste dankbaar voor. Het is mede dankzij hen dat ik mijn masterproef en rechtenstudie tot een goed einde heb kunnen brengen.

Graag zou ik ook mijn promotor, Professor Eva Brems, willen danken voor de verbeteringen, opmerkingen en begeleiding tijdens mijn masterproef. Buiten haar academische raadgevingen, kon ik ook steeds bij haar terecht voor advies op menselijk vlak. Haar enthousiasme en passie voor mensenrechten is bewonderenswaardig en hebben ook mij niet onberoerd gelaten. Het is mede dankzij haar ondersteuning en raad dat ik niet alleen deze masterproef heb kunnen volbrengen, maar ook dat mijn toekomst een duidelijke vorm heeft gekregen.

Proloog

‘It is internally damaging. You become in your own mind what these people do and say with you. You wonder how could you let yourself do this and why do this and why do these people want to do this to you.’ (*S in Farley, 2004*)

‘One madam was telling me how many of her friends had committed suicide because they had no longer been able to live with the activities they had to perform and be involved in as prostitutes. The horrific activities... have had such a terrible effect on their mental ability that they had not been able to carry on with their lives. They committed suicide rather than having to go back to the brothels.’ (*Janet Woollard, Lib., September 2007*)

‘If rape is defined as any unwanted sex act, then prostitution has an extremely high rate of rape because many survivors view prostitution as almost always entirely consisting of unwanted sex acts or even in one woman’s words, paid rape...prostitution is like rape.’ (*Giobbe, 1990*)

‘The act of making love with a woman is, I believe, something that is best encountered when one is deeply in love and has a connection with that person.’ (*Murray Cowper, Lib., September 2007*)

‘Prostituted women will be offered for sale like any other consumer product; healthy, clean, and carrying a quality guarantee for the benefit of the “prostitutor” as well as a use-by-date.’ (*Carracedo, 2002*)

‘If nobody wants to sell sex, it is a crime to force anyone to do so. But when men or women do want to sell their bodies, they should have that full right without encountering punishment or discrimination. If the client behaves decently, the relationship between the sex buyer and the sex seller must be considered a purely private transaction.’ (*Nils Johan Ringdal, Love for Sale*)

‘There are no happy prostitutes. They are in a trap, where they are abused, used, and trafficked.’ (*Graham Jacobs, Lib., September 2007*)

‘Traffickers violate the basic human rights of victims to be free from sexual abuse, exploitation and slavery. The sexual servitude experienced by those trafficked for prostitution intrudes into and violates a human’s privacy and personal integrity.’ (*President of the Human Rights and Equal Opportunity Commission, the Hon. John von Doussa QC*)

‘We say that slavery has vanished from European civilization, but this is not true. Slavery still exists, but now it applies only to women and its name is prostitution.’ (*Victor Hugo, Les Misérables*)

Inhoudsopgave

Proloog.....	5
Inhoudsopgave.....	6
Inleiding.....	8
I. Definitie.....	11
A. Evolutie van de definitie.....	11
1. Verenigde Naties.....	11
1.1 <i>Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904</i>	11
1.2 <i>Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 4 mei 1910</i>	11
1.3 <i>Internationaal Verdrag ter Uitbanning van de Handel in Vrouwen en Kinderen, Genève, 30 september 1921</i>	12
1.4 <i>Internationaal Verdrag inzake de Bestrijding van de Handel in Meerderjarige Vrouwen, Genève, 11 oktober 1933</i>	13
1.5 <i>Verdrag inzake de Bestrijding van Mensenhandel en de Uitbuiting van Prostitutie, New York, december 1949</i>	13
1.6 <i>Protocol ter Preventie, Onderdrukking en Bestrafing van Mensenhandel, Bijzonder voor Vrouwen en Kinderen, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad, Palermo, december 2000</i>	14
1.7 <i>Protocol tegen de Smokkel van Migranten over Land, Zee en Lucht, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad, Palermo, december 2000</i> ..	15
2. Europese Unie.....	16
2.1 <i>Verdrag betreffende de inrichting van de Europese Politie Instelling (Europol Verdrag)</i> 16	
2.2 <i>Resolutie betreffende Mensenhandel, Europees Parlement, 1996</i>	17
2.3 <i>Joint Action betreffende actie om mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen te bestrijden, 24 Februari 1997</i>	17
2.4 <i>Kaderbesluit van de Raad van Europa betreffende de bestrijding van mensenhandel, 19 Juli 2002</i>	18
2.5 <i>Europees Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel, 16 mei 2005</i>	19
3. Internationale Organisatie voor Migratie.....	19
B. Conclusie.....	20
II. Analyse van het fenomeen vrouwenhandel.....	22
A. Oorzaken.....	22
1. Push-factoren.....	22
1.1 <i>Sociaal-Economische Factoren</i>	22
1.2 <i>Culturele en Sociale Factoren</i>	23
1.3 <i>Wegvallen van Interne Grenzen: Vrijheid van Beweging</i>	24
1.4 <i>Oorlog, Interne Conflicten en Mensenrechtenschendingen</i>	24
1.5 <i>Gebrek aan Preventie en Objectieve Informatie</i>	24
2. Pull-factoren.....	25
2.1 <i>Georganiseerde Misdad</i>	25
2.2 <i>Vraag naar Prostitutie en Goedkope Arbeidskracht</i>	26
2.3 <i>Kwetsbare Grenzen</i>	27
2.4 <i>Corruptie</i>	27
B. Profiel van de handelaar.....	27
C. Profiel van het slachtoffer.....	28
D. Manier van rekrutering.....	30
E. Conclusie.....	33
III. Schendingen van mensenrechten: een onderzoek.....	34

A. De internationale en Europese mensenrechtelijke omkadering.....	34
1. Internationale mensenrechtelijke omkadering	34
2. Europese mensenrechtelijke omkadering	37
B. Onderzoek van de schendingen van mensenrechten	40
1. De oorzaken van mensenhandel.....	40
2. Het proces van mensenhandel.....	41
3. De gevolgen van mensenhandel.....	42
C. Vrouwenhandel als een schending van de mensenrechten: verplichtingen en aansprakelijkheid.....	43
1. Verplichtingen en aansprakelijkheid van niet-statelijke actoren	43
1.1 <i>Ontwikkeling onder Internationale Mensenrechten</i>	44
1.2 <i>(In)directe Bekrachtiging van Mensenrechten: Strafrechterlijke en Burgerlijke Procedures</i>	46
1.3 <i>Individuele Aansprakelijkheid: Vrouwenhandel als een Misdrijf tegen de Menselijkheid</i>	48
1.4 <i>Implicaties voor het Internationaal Juridisch Stelsel bij Erkenning Mensenhandel als een MtM</i>	53
2. Verplichtingen en aansprakelijkheid van Staten	56
2.1 <i>Verplichting om Mensenhandel en Gerelateerde Handelingen te Verbieden</i>	57
2.2 <i>Verplichting om te Onderzoeken, te Vervolgen en Handelaars te Straffen</i>	58
2.3 <i>Verplichting om Slachtoffers van Mensenhandel te Beschermen</i>	59
2.4 <i>Verplichting om de Oorzaken en Gevolgen van Mensenhandel te Bestrijden</i>	65
IV. Aanpak van het probleem.....	67
A. Visies	67
B. Verschillende benaderingen van de effectieve aanpak van vrouwenhandel	68
1. Strafrechtelijke benadering	68
2. Mensenrechtelijke benadering	71
3. Verbieden of legaliseren van prostitutie: een discussie	74
V. Case-studies	77
A. ‘Countries of origin’	77
1. Moldavië.....	77
1.1 <i>Situatie en Oorzaken Vrouwenhandel in Moldavië</i>	77
1.2 <i>Aanpak vrouwenhandel in Moldavië</i>	78
2. Bosnië-Herzegovina	79
2.1 <i>Situatie en Oorzaken vrouwenhandel in Bosnië-Herzegovina</i>	79
2.2 <i>Aanpak vrouwenhandel in Bosnië-Herzegovina</i>	80
B. ‘Countries of transit’	82
1. Polen.....	82
1.1 <i>Situatie in Polen</i>	82
1.2 <i>Aanpak doorstroming van vrouwenhandel in Polen</i>	83
2. Kroatië.....	85
2.1 <i>Situatie in Kroatië</i>	85
2.2 <i>Aanpak doorstroming van vrouwenhandel door Kroatië</i>	86
C. ‘Destination Countries’	87
1. Australië	87
2. Zweden	88
VI. Conclusies	90
A. Eenvormige werkdefinitie: een noodzaak of niet?.....	90
B. Mensenrechtelijk standpunt: de zaligmakende oplossing?	90
C. Aanpak van vrouwenhandel naar de toekomst toe	92
D. Besluit	94
Bibliografie.....	96

Inleiding

Mensenhandel is een wijdverspreid fenomeen in onze moderne leefwereld. Er wordt geschat dat het aantal slachtoffers van mensenhandel tussen de 600.000 en de 800.000 moet liggen ieder jaar, waarvan het merendeel vrouwen zijn en kinderen. Bijna alle Staten worden op één of andere manier betrokken bij en getroffen door het fenomeen. Ondanks het feit dat mensenhandel een schending is van fundamentele mensenrechten en het niet alleen morele, maar ook juridische, economische, sociale en politieke implicaties heeft, blijft het aantal slachtoffers ieder jaar stijgen. Tevens blijft het voor de georganiseerde misdaad een zeer interessante bron van inkomsten omwille van de hoge winstcijfers en de minimale kans om vervolgd te worden. In het verleden is er reeds veel onderzoek verricht naar de strafrechtelijke en europeesrechtelijke kant van het probleem mensenhandel. Het is de bedoeling om met deze masterproef een licht te werpen op de mensenrechtelijke kant. Tevens zal deze masterproef een antwoord geven op de vraag in hoeverre een mensenrechtelijk standpunt zal kunnen doorwerken in de effectieve aanpak van mensenhandel en meer specifiek, vrouwenhandel.

Deel I van deze masterproef tracht een beeld te schetsen rond de definitie van mensenhandel en de evolutie van deze definitie doorheen de tijd. Op die manier wordt duidelijk hoe de definitie geleidelijk werd aangepast om uiteindelijk te komen tot de definitie die we vandaag kennen. Zo zal men zien dat in het verleden er veel discussie is geweest omtrent de benadering van mensenhandel, de verschillende facetten, de mogelijke doeleinden zoals prostitutie en in hoeverre men de landen zelf het probleem moet laten oplossen. Het is de bedoeling een zo duidelijk mogelijk beeld te geven door eerst de verdragen op internationaal vlak te bespreken om dan een blik te werpen op de Europese initiatieven die genomen zijn geweest doorheen de jaren. Als besluit wordt er nagegaan wat de constanten zijn in de verschillende definities en hoe deze constanten kunnen bijdragen tot een eenvormige definitie van mensenhandel.

De groei van mensenhandel de voorbije jaren is gevoed geweest door allerhande factoren. Aangezien het in deze masterproef de bedoeling is het onderzoeksterrein te beperken tot de vrouwenhandel uit Oost-Europa, gaat Deel II vooral in op de oorzaken in de landen uit Oost-Europa die bijdragen tot de groei van mensenhandel. Verder is het ook van belang na te gaan welke factoren bijdragen tot de aantrekking van vrouwen en jonge meisjes naar West-Europa. Om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen van het proces van mensenhandel, wordt er ook een blik geworpen op het profiel van de mensenhandelaar en het slachtoffer. Zo zal men zien wat deze mensen drijft, wat van belang is indien men de oorzaken van mensenhandel wenst tegen te gaan. Vanuit het mensenrechtelijk standpunt zijn het de factoren van mensenhandel die interessant zijn alsook de manier waarop mensenhandelaars

gaan rekruteren en hun slachtoffers behandelen. De factoren zijn van belang aangezien de mensenrechtelijke benadering o.a. de nadruk legt op een aanpak van de basisfactoren van mensenhandel in de thuislanden van de slachtoffers.

Het zwaartepunt van deze thesis ligt in het eigenlijke onderzoek van het mensenrechtelijk standpunt t.o.v. mensenhandel en meer specifiek vrouwenhandel. Zo zal nagegaan worden zowel op internationaal als op Europees gebied, welke verdragen bijdragen tot het mensenrechtelijk standpunt en het alsook ondersteunen. Hier zal men de belangrijkste verdragen die besproken werden in Deel I opnieuw zien terugkeren. Er wordt tevens ook een overzicht gegeven van de eigenlijke schendingen van mensenrechten en dit doorheen het hele proces. Tevens wordt de vraag gesteld in hoeverre de mensenrechten op zich en de belangrijkste verdragen waarin ze vervat zijn, verplichtingen doen ontstaan voor niet-statelijke actoren alsook voor de Staten zelf. Op die manier wordt er nagegaan of deze verplichtingen er kunnen toe leiden dat men niet-statelijke actoren alsook Staten zelf aansprakelijk kan stellen bij het niet nakomen van hun verplichtingen.

Deel IV gaat dieper in op de daadwerkelijke aanpak van vrouwenhandel. Over de aanpak van vrouwenhandel bestaan er allerhande visies. Zo zijn er Staten en auteurs die de link zullen leggen met georganiseerde misdaad of mensenhandel zien als een aspect van de migratieproblematiek. Deze verschillende visies werken door in de benaderingen t.o.v. de aanpak van mensenhandel. Enerzijds hebben we de strafrechtelijke benadering, die vooral gericht is op het strafbaar stellen van mensenhandel en iedereen die bij het proces betrokken is. De mensenrechtelijke benadering anderzijds gaat zich meer focussen op de rol en de situatie van het slachtoffer binnen het gehele handelsproces. Onder de verschillende visies omtrent mensenhandel zal men zien dat ook prostitutie een zeer belangrijke rol speelt als zijnde een uitbuitingsmogelijkheid van de slachtoffers van mensenhandel. Het is de realiteit dat de meeste vrouwen en jonge meisjes die verhandeld worden uiteindelijk terecht komen in de prostitutie. Daarom stelt zich ook de vraag in hoeverre de legalisering van prostitutie bijdraagt tot de aanpak van vrouwenhandel.

Om een duidelijker beeld te schetsen van de realiteit, wordt er in Deel V dieper ingegaan op de factoren die we in Deel II besproken hebben. In de case-studies wordt duidelijk gemaakt in hoeverre deze factoren betrekking hebben op de landen van afkomst of 'countries of origin', de transitlanden of 'countries of transit' en de landen van aankomst of 'destination countries'. Er wordt ook nagegaan wat deze landen er aan doen om deze factoren tegen te gaan en op die manier mensenhandel trachten tegen te gaan. Bij de bespreking van de 'destination countries' zal er een voorbeeld worden gegeven van enerzijds Australië, waar prostitutie gelegaliseerd is, en Zweden, waar het algeheel verbod geldt. Dit

deel van de masterproef is vooral bedoeld om ondersteuning te geven aan het theoretisch gedeelte en om een beter zicht te krijgen op de realiteit.

Op het einde van de masterproef, in Deel VI, worden enkele besluiten gemaakt en richtlijnen aangereikt. Zo wordt nagegaan of een eenvormige definitie kan bijdragen tot de strijd tegen mensenhandel. Ook wordt de vraag gesteld in hoeverre een mensenrechtelijk standpunt alsook een mensenrechtelijke benadering in de aanpak van mensenhandel, de oplossing kan bieden. Verder worden enkele aanbevelingen gedaan omtrent de bestrijding van mensenhandel naar de toekomst toe. In hoeverre het recente Europese Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel beantwoordt aan het mensenrechtelijk standpunt, is een vraag die in het besluit behandeld zal worden.

I. Definitie

A. Evolutie van de definitie

Hieronder volgt een analyse van de belangrijkste definities die men terugvindt in internationale verdragen en instellingen doorheen de jaren. Deze analyse toont aan dat er raakvlakken zijn tussen de definities, maar dat een eenvormige consensus nog steeds niet aan de orde is. In de conclusie wordt een eenvormige werkdefinitie voorgesteld.

1. Verenigde Naties

1.1 Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904

Dit verdrag is het eerste wettelijke instrument op internationaal vlak om vrouwenhandel te bestrijden. Het doel van de verdragspartijen is de effectieve bescherming van meerderjarige en minderjarige vrouwen die misbruik en dwang ervaren hadden.¹ In art. 1 van dit verdrag omschrijven de makers de 'handel in blanke slavinnen' als vrouwen en meisjes die gebruikt worden voor immorele doeleinden in het buitenland². Deze omschrijving heeft tot gevolg dat het verdrag niet van toepassing is op mannen en jongens, alsook niet op vrouwen en meisjes van een ander ras als het blanke. Verder handelt het verdrag over informatie-uitwisseling³, identificatie van de slachtoffers⁴ en de controle van de arbeidsdienst⁵. Nergens is er sprake van effectieve dwangmiddelen. Het gebrek aan dwangmiddelen is het grootste nadeel van dit verdrag waardoor er in de realiteit niet veel veranderd is aan de reeds bestaande situatie.⁶

1.2 Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 4 mei 1910

In vergelijking met voorgaande verdrag blijft het toepassingsveld, alsook de link tussen vrouwenhandel en de prostitutie van blanke vrouwen behouden. Het grootste verschil is echter dat men veel meer druk gaat leggen op de Staten om daadwerkelijk het probleem aan te pakken en diegenen die verantwoordelijk zijn te straffen. Het valt op dat men hierbij geen onderscheid maakt tussen personen die wel of niet gebruik maken van dwang; zijnde fraude, middelen van geweld,

---

¹ Preambule Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904, 35 Stat. 1979, 1 L.N.T.S. 83.

² Art. 1 Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904.

³ Art. 1 en 2, *Ibid.*

⁴ Art. 3 en 4, *Ibid.*

⁵ Art. 5, *Ibid.*

⁶ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 13.

bedreigingen, misbruik van autoriteit, of welke andere vorm van dwang ook.⁷ Ook is de bestraffing van de overtreder niet afhankelijk van de toestemming van de vrouw of het meisje.⁸ Door dit verdrag zijn de Staten ook verplicht geweest om, via hun nationale wetgeving, in een adequate bestraffing van de overtreeders te voorzien.⁹

Bovenstaande toont aan dat de omschrijving van vrouwenhandel i.t.t. het voorgaande verdrag, exhaustiever is. Een groot nadeel van het verdrag van 1910 is het feit dat men de aanpak beperkt tot het eigenlijk transport en het aanbrengen van vrouwen en meisjes, het middel. Men trekt niet de lijn door naar prostitutie, het einddoel. Prostitutie wordt beschouwd als een verantwoordelijkheid van de nationale jurisdictie¹⁰ van de Staten zelf en i.t.t. vrouwenhandel op zich worden de Staten niet verplicht om prostitutie strafbaar te stellen. Dit is ook de reden waarom dit verdrag bekritiseerd werd omwille van zijn beperkt toepassingsveld.¹¹ Beperkt in de zin dat het zich enkel focust op het transport maar niet op het doel waarvoor deze vrouwen en meisjes verhandeld worden. In Deel IV betreffende de verschillende visies zal er aangetoond worden dat vele auteurs en Staten van mening zijn dat vrouwenhandel met het oog op de prostituering van vrouwen en meisjes, in de realiteit het vaakst voorkomt. Men zou zich niet enkel mogen focussen op het transport, het middel, maar ook op de doeleinden van dat proces, waaronder prostitutie. Op die manier tracht men vrouwenhandel tegen te gaan door de afzetmarkt of de vraag sterk te laten dalen, door ook prostitutie strafbaar te stellen.

1.3 Internationaal Verdrag ter Uitbanning van de Handel in Vrouwen en Kinderen, Genève, 30 september 1921

De grootste verandering dat dit verdrag teweeg brengt, is het weglaten van de term 'blanke slavinnen' in de titel. Deze term is vervangen door 'vrouwen en kinderen'. Dit toont aan dat de beperkte toepassing, zijnde blanke vrouwen en meisjes, wordt uitgebreid tot vrouwen en kinderen van allerhande afkomsten en culturen. Hierdoor vallen ook jongens binnen het toepassingsgebied van het verdrag, wat een stap in de goede richting is.¹² Want alhoewel men niet zal ontkennen dat het vooral vrouwen en meisjes zijn die ten prooi vallen aan mensenhandelaars, zijn ook mannen en jongens soms het slachtoffer van mensenhandel. Door het toepassingsgebied van het verdrag uit te breiden met ook deze categorie vermijdt men de situatie waarbij mannen en jongens die het slachtoffer zijn van mensenhandel in een lancune van het recht vallen.

---

⁷ Art. 1 en 2 Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 4 mei 1910.

⁸ Art. 1, *Ibid.*

⁹ Art. 3 en 5, *Ibid.*

¹⁰ UNITED NATIONS DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS, *Study of Traffic in Persons and Prostitution*, ST/SOA/SD/8, 1.

¹¹ J. CHUANG, "Redirecting the Debate over Trafficking in Women: Definitions, Paradigms and Contexts", 11 *Harvard Human Rights Journal* 65 (1998), 74-75.

¹² T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 13.

1.4 *Internationaal Verdrag inzake de Bestrijding van de Handel in Meerderjarige Vrouwen, Genève, 11 oktober 1933*

De definitie van vrouwenhandel in dit verdrag behoudt nog steeds het internationale karakter van de handel, aangezien men spreekt van ‘het overdragen naar een ander land’.¹³ Het valt wel op dat men in dit verdrag alleen nog maar spreekt over meerderjarige vrouwen, waardoor minderjarigen niet meer binnen het toepassingsgebied vallen. Een vrouw van 21 jaar wordt beschouwd als zijnde meerderjarig.¹⁴

De twee voorgaande verdragen bleken in de realiteit inadequaaf omdat men er in deze verdragen voor koos om prostitutie te zien als een nationale aangelegenheid waardoor Staten nog steeds niet verplicht werden om prostitutie aan te pakken of zelfs te verbieden. Hierdoor werd de eigenlijke voedingsbodem van de vrouwenhandel niet aangepakt en kreeg deze dus een kans om te floreren, ondanks de initiatieven op internationaal vlak. Het besef groeide echter wel dat het bestaan van bordelen één van de factoren was van vrouwenhandel en dat men deze op internationaal niveau zou moeten aanpakken. Dit was echter buiten het uitbreken van WOII gerekend, waardoor het onderwerp even op de achtergrond werd geplaatst.¹⁵

1.5 *Verdrag inzake de Bestrijding van Mensenhandel en de Uitbuiting van Prostitutie, New York, december 1949*¹⁶

Dit verdrag beschouwt men als een samenvatting van voorgaande verdragen. Toch verschilt het op vele vlakken van zijn voorgangers. Ten eerste wordt in dit verdrag de term mensenhandel gebruikt, waardoor het veel minder gender gerelateerd is en dus ook mannen en jongens hieronder kunnen vallen. Ten tweede wordt er voor de eerste keer een expliciet onderling verband gelegd tussen vrouwenhandel en prostitutie zoals de titel aantoont. Het verband bestaat erin, zoals hierboven reeds aangehaald, dat vrouwenhandel vaak fungeert als het middel om het einddoel te bereiken, nl. het uitbuiten en prostitueren van meisjes en vrouwen. Als men het verdrag verder naleest, ziet men dat er niet alleen een verband wordt gelegd. Ook personen die betrokken zijn bij prostitutie worden strafbaar gesteld.¹⁷ De grootste kritiek echter was dat de Staten nog steeds niet verplicht werden om prostitutie

---

¹³ Art. 1 Internationaal Verdrag inzake de Bestrijding van de Handel in Meerderjarige Vrouwen, Genève, 11 oktober 1933, 150 LNTS 431.

¹⁴ Art. 5, *Ibid.*

¹⁵ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 16.

¹⁶ Verdrag inzake de Bestrijding van Mensenhandel en de Uitbuiting van Prostitutie, 2 December 1949, 96 U.N.T.S. 271 [Hierna Verdrag van 1949].

¹⁷ Art. 2 Verdrag inzake de Bestrijding van Mensenhandel en de Uitbuiting van Prostitutie, New York, december

in se, strafbaar te stellen.¹⁸ De verklaring hiervoor is dat men vreesde dat door een algemeen verbod, prostitutie naar de illegaliteit zou verdwijnen waardoor controle veel moeilijker wordt. Ook was men ervan overtuigd dat de straffen voor cliënten en prostituees, uiteindelijk toch alleen zouden gebruikt worden tegen de prostituees.¹⁹ Het verdrag werd tevens bekritiseerd omdat het te weinig rekening zou houden met ‘moderne vormen van prostitutie’ zoals sekstoerisme, gedwongen arbeid en de postorderbruidjes.²⁰ Ten derde wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen nationale en internationale mensenhandel.²¹ Ten slotte stelt bovenstaande verdrag dat er sprake is van mensenhandel ongeacht of het slachtoffer al dan niet instemt.²²

1.6 *Protocol ter Preventie, Onderdrukking en Bestrafing van Mensenhandel, Bijzonder voor Vrouwen en Kinderen, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad, Palermo, december 2000*²³

De hedendaagse kijk op vrouwenhandel wordt sterk bepaald door bovenstaand verdrag. Het waren niet enkel Staten, maar ook NGO's die betrokken waren bij de totstandkoming ervan.²⁴ In art. 2 wordt er expliciet verwezen naar de mensenrechten van de slachtoffers. Men belooft de slachtoffers te beschermen en te helpen met respect voor hun mensenrechten.²⁵ Als gevolg van dit artikel, ziet men dat de positie van het slachtoffer versterkt wordt en dat de Staten bepaalde plichten hebben ten opzichte van slachtoffers van mensenhandel.²⁶

Verder gaat men in art. 3 het toepassingsgebied van het protocol verruimen. Zo zullen allerhande vormen van uitbuiting aan bod komen en niet enkel de seksuele uitbuiting.²⁷ Ook wordt er in hetzelfde artikel een verband gelegd tussen mensenhandel en slavernij.²⁸ Daar waar in 1921 de term slavijn werd weggelaten uit de titel van het verdrag, vinden we de term slavernij opnieuw terug in dit

---

1949.

¹⁸ Art. 6, *Ibid.*

¹⁹ *Report of the Working Group on Contemporary Forms of Slavery*, E/CN.4/Sub.2/1991/41.

²⁰ *Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, Its Causes and Consequences on Trafficking in Women, Women's Migration and Violence against Women*, E/CN.4/2000/68, § 18.

²¹ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 8.

²² P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 8.

²³ Convention Against Transnational Crime, Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, G.A. Res. 55/25, U.N. Doc. A/55/383, A/Res/55/25/Annex II, 15 November 2000.

²⁴ L.G. POTTS, "Global Trafficking in Human Beings: Assessing Success of the United Nations Protocol to Prevent Trafficking in Persons", *George Washington International Law Review* 227 (2003), 238-239.

²⁵ Art. 2 Protocol ter Preventie, Suppressie en Bestrafing van Mensenhandel, Bijzonder voor Vrouwen en Kinderen, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad, Palermo, december 2000, G.A.Res. 55/25, 55 U.N. GAOR Supp. (No. 49), U.N. Doc. A/45/49 (Vol. I), [Hierna Palermo Protocol].

²⁶ Art. 6, *Ibid.*

²⁷ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 10.

²⁸ Art. 3(a), *Ibid.*

verdrag. De relatie tussen mensenhandel en slavernij is van groot belang. Het belangrijkste element van slavernij is het recht van eigendom. Binnen de context van vrouwenhandel kan opeenvolgende uitbuiting gemakkelijk neigen naar slavernij omdat het recht van eigendom ten volle gehanteerd wordt wanneer vrouwen en meisjes uitgebuit worden in o.a. de seksindustrie in de landen van aankomst. Deze interpretatie is samenhangend met de mening van het ICTY²⁹ in de *Kunarac*-zaak.³⁰ In deze zaak was het ICTY van mening dat het transport van mensen op zich niet voldoende was om te bepalen of er sprake was van slavernij. Mensenhandel zou pas behandeld kunnen worden als slavernij als de slachtoffers na het transport door dezelfde personen ook effectief uitgebuit worden, aangezien dit wijst op een voortdurende situatie van een recht van eigendom over het slachtoffer. M.a.w. als personen uitgebuit worden door anderen dan diegenen die hen vervoerd hebben in het land van aankomst, dan wordt de voortdurende situatie van eigendom over het slachtoffer beëindigd. Hierdoor kan vrouwenhandel niet altijd gezien worden als slavernij³¹.

Nog van belang bij dit protocol is dat de toepassing ervan niet afhankelijk is van de uitbuiting van de slachtoffers.³² Deze visie wordt tevens gedeeld door andere auteurs.³³

1.7 Protocol tegen de Smokkel van Migranten over Land, Zee en Lucht, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdaad, Palermo, december 2000

Dit protocol toont aan dat mensenhandel en mensensmokkel twee verschillende zaken zijn. Van belang hierbij is art. 3 dat zegt:

“The procurement, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit, of illegal entry of a person into a State Party of which the person is not a national or permanent resident.”³⁴

Uit deze omschrijving kunnen we volgende verschillen afleiden. Ten eerste, smokkel impliceert de instemming van diegene die gesmokkeld wordt, daar waar bij mensenhandel het slachtoffer vaak misleid wordt. Hierbij is het wel van belang te vermelden dat er ook gevallen zijn waarbij er wel sprake is van instemming van het slachtoffer. Maar vaak wordt er geen aandacht besteed aan deze

---

²⁹ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.

³⁰ *Prosecutor v. Kunarac*, IT-96-23, Trial Judgement, 22 februari 2001.

³¹ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 20.

³² Art. 3 Protocol ter Preventie, Suppressie en Bestrafing van Mensenhandel, Bijzonder voor Vrouwen en Kinderen, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdaad, Palermo, december 2000 (lees: For the purpose of).

³³ J. CHUANG, “Redirecting the Debate over Trafficking in Women: Definitions, Paradigms and Contexts”, 11 *Harvard Human Rights Journal* 65, 1998, 79.

³⁴ Art. 3 Protocol tegen de Smokkel van Migranten over Land, Zee en Lucht, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdaad, Palermo, december 2000

instemming aangezien vele vrouwen een droombeeld wordt gegeven van de situatie in het land van aankomst. Zo weten de vrouwen die instemmen vaak niet waarmee men instemt. Ten tweede, de smokkel eindigt bij het bereiken van de bestemming. Dit is niet altijd het geval bij mensenhandel waar het slachtoffer vaak nog wordt blootgesteld aan verdere uitbuiting. Ten derde, smokkel impliceert het doorkruisen van internationale grenzen. Bij mensenhandel kan het echter voorvallen dat men binnen de grenzen van eenzelfde land blijft. Tenslotte ingeval van smokkel is er vaak sprake van illegale toegang tot een Staat. Bij mensenhandel daarentegen kan de toegang zowel legaal als illegaal zijn.³⁵

Het onderscheid tussen beide heeft ook zijn weerslag op de toepassing van mensenrechten. Zo wordt de ‘gesmokkelde’ vaak harder aangepakt door een Staat dan een slachtoffer van mensenhandel, omwille van de vrijwilligheidsfactor.³⁶

2. Europese Unie

2.1 *Verdrag betreffende de inrichting van de Europese Politie Instelling (Europol Verdrag)*

Europol werd opgericht onder het verdrag van Maastricht en draagt o.a. een verantwoordelijkheid in de preventie en bestrijding van illegale immigranten smokkel en mensenhandel.³⁷

In het Europol Verdrag vinden we volgende definitie terug van mensenhandel:

“traffic in human beings means subjection of a person to the real and illegal sway of other persons by using violence or menaces or by abuse of authority or intrigue with a view to the exploitation of prostitution, forms of sexual exploitation and assault of minors or trade in abandoned children.”³⁸

In deze definitie wordt mensenhandel omschreven ongeacht het geslacht van het slachtoffer. Dit vergroot het toepassingsveld maar door de beperking tot seksuele uitbuiting als gevolg van de mensenhandel van meerderjarigen, blijft het toepassingsveld beperkt. In 1999 werd bovenstaande

---

³⁵ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 21.

³⁶ T. OBOKATA, *Ibid.*, 22.

³⁷ Art. 2 §2 Council Act of 26 July 1995, gebaseerd op Artikel K.3 van het verdrag van de Europese Unie, betreffende de oprichting van de Europese Politie Instelling (Europol Verdrag), *Official Journal C 316/30*, 27 November 1995.

³⁸ Annex Art. 2, *Ibid.*

definitie door een annex lichtjes aangepast. Zo voegde men eraan toe dat de seksuele uitbuiting ook de productie, verkoop en distributie van kinderporno inhoudt.³⁹

2.2 *Resolutie betreffende Mensenhandel, Europees Parlement, 1996*

In tegenstelling tot bovenstaande definitie, wordt het toepassingsgebied hier niet beperkt tot seksuele uitbuiting. Er is ook sprake van drugshandel, smokkel en georganiseerd zwartwerk. Wel behield men termen zoals het gebruik van misleiding, dwang of machtsmisbruik.⁴⁰

In deze Resolutie werd het duidelijk dat de mensen die vervoerd en verhandeld worden, moeten aanzien worden als slachtoffers en dat mensenhandel een zeer zware schending van de mensenrechten is. Hierdoor richtte het Europese Parlement zich tot de lidstaten en vroeg hen gepaste maatregelen te nemen zoals het garanderen van de veiligheid en waardigheid van de slachtoffers, het uitvaardigen van voorlopige verblijfsvergunningen en het voorzien van sociale en legale assistentie alsook getuige bescherming in de gevallen waar slachtoffers getuigen in een proces.⁴¹

2.3 *Joint Action betreffende actie om mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen te bestrijden, 24 Februari 1997*

Mensenhandel wordt hierin als volgt omschreven:

“any behaviour which facilitates the entry into, transit through, residence in, or exit from the territory of a Member State, for the purposes set out in point B(b) and (d)”

In punt B(b) en (d) lezen we het volgende betreffende de mogelijke doeleinden van mensenhandel:

“(b) trafficking in persons other than children for gainful purposes with a view to their sexual exploitation under the conditions set out in paragraph (a), namely where: use is made of coercion, in particular violence or threats, or deceit is used, or there is abuse of authority or other pressure, which is such that the person has no real and acceptable choice but to submit to the pressure or abuse involved;

---

³⁹ Annex bij Europol Conventie, 1 januari 1999.

⁴⁰ Resolutie betreffende Mensenhandel, 18 Januari 1996, *Official Journal C/32/88*, 5 februari 1996.

⁴¹ Het Europese Parlement behandelde het onderwerp alsook in volgende Resoluties: *Resolutie betreffende Geweld tegen Vrouwen*, OJ C 176/73 (14/7/86); *Resolutie betreffende de Uitbuiting van Prostitutie en de Mensenhandel*, A2 52/89, OJ C 120/352 (14/4/89); *Resolutie betreffende Handel in Vrouwen*, B3-1264, 1283 en 1309/93, OJ C 268/141 (16/9/93); en *Europese Parlement Resolutie betreffende de Communicatie van de Commissie aan de Raad en het Europese Parlement “Voor Verdere Acties in het Gevecht tegen Vrouwenhandel”*, A5-0127/2000 (19/5/00).

(d) trafficking in children with a view to their sexual exploitation or abuse.”⁴²

Een essentieel element in deze definitie is het winstmotief van de handelaar. Ook wordt het toepassingsgebied hier opnieuw beperkt tot enkel de seksuele uitbuiting van de slachtoffers.⁴³ Wel wordt er hier meer nadruk gelegd op de kinderhandel en de seksuele uitbuiting van deze groep dan in het Europees Verdrag.

2.4 *Kaderbesluit van de Raad van Europa betreffende de bestrijding van mensenhandel, 19 Juli 2002*⁴⁴

Het valt op dat de definitie die hier gehanteerd wordt, zeer uitgebreid is:

“the recruitment, transportation, transfer, harbouring, subsequent reception of a person, including exchange or transfer of control over that person, where:

(a) use is made of coercion, force or threat, including abduction, or

(b) use is made of deceit or fraud, or

(c) there is an abuse of authority or of a position of vulnerability, which is such that the person has no real and acceptable alternative but to submit to the abuse involved, or

(d) payments or benefits are given or received to achieve the consent of a person having control over another person

for the purpose of exploitation of that person’s labour or services, including at least forced or compulsory labour or services, slavery or practices similar to slavery or servitude, or

for the purpose of the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, including in pornography.”⁴⁵

In bovenstaande definitie wordt het winstmotief eveneens benadrukt zoals in de Joint Action van 1997, waar er melding wordt gemaakt van ‘gainful purposes’. Zo is hier sprake van betalingen of voordelen die ontvangen of gegeven moeten worden om op die manier de controle te verwerven over een persoon. De positie van het kind als slachtoffer is in deze kaderbeslissing alleen nog maar versterkt. Zo moet elke verhandeling van kinderen strafbaar gesteld worden ook al zijn de

---

⁴² JOINT ACTION, betreffende actie om mensenhandel en seksuele uitbuiting van kinderen te bestrijden, 24 Februari 1997, 97/154/JHA, OJ L 63/2 (4/3/97).

⁴³ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 12.

⁴⁴ Hierna Europees Kaderbesluit inzake Mensenhandel.

⁴⁵ Art. 1 §1 Kaderbeslissing van de Raad betreffende de bestrijding van mensenhandel, 19 juli 2002, 2002/629/JHA.

omschreven doelvereisten; gedwongen arbeid en seksuele uitbuiting niet aan de orde.⁴⁶ Verder wordt het toepassingsgebied uitgebreid door gedwongen arbeid, slavernij of soortgelijke praktijken als doelstellingen van de mensenhandel toe te voegen.

2.5 Europees Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel, 16 mei 2005

Dit is het meest recente rechtsinstrument op Europees vlak dat in werking is getreden op 1 februari 2008, na de ratificatie hiervan door de volgende 10 lidstaten: COE Lidstaten van Albanië, Oostenrijk, Bulgarije, Kroatië, Cyprus, Denemarken, Georgië, Moldavië, Romenië en Slovakije. De overgrote meerderheid van de Europese Lidstaten zit volop in het ratificatieproces en slechts een kleine minderheid heeft het nog niet ondertekend. Ook wordt er van buiten Europa, o.a. door Japan, Mexico, Canada en de Verenigde Staten, veel interesse getoond voor dit Verdrag⁴⁷.

De definitie die hier wordt gehanteerd is vergelijkbaar met deze gebruikt in het Kaderbesluit van 19 Juli 2002. Wel tracht men het toepassingsgebied nog uit te breiden door ook de uitbuiting met het oog op de verwijdering van organen in de definitie op te nemen⁴⁸.

3. Internationale Organisatie voor Migratie

De Internationale Organisatie is een intergouvernementele organisatie die werd opgericht in 1951. Het doel van het IOM is de internationale samenwerking te promoten in de aanpak van migratie, alsook helpen in de zoektocht naar oplossingen voor het probleem en het verschaffen van humane bijstand voor migranten in nood.⁴⁹

In 1996 organiseerde de Europese Commissie en het IOM een Conferentie in Wenen betreffende vrouwenhandel. Het was op deze conferentie dat het IOM een definitie van mensenhandel voorstelde. Deze definitie omvatte 4 essentiële elementen:

- 1) Een internationale grens moet worden overgestoken.
- 2) Een handelaar dient betrokken te zijn.
- 3) Er moet een uitwisseling zijn van geld of een andere vorm van betaling.
- 4) Toegang en verblijf in het land van bestemming moet illegaal zijn.⁵⁰

---

⁴⁶ Art. 1 §2 Kaderbeslissing van de Raad betreffende de bestrijding van mensenhandel, 19 juli 2002, 2002/629/JHA.

⁴⁷ Zie http://www.loc.gov/lawweb/servlet/Iloc_news?disp1_324_Council%20of%20Europe

⁴⁸ Art. 4(a) Europees Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel, 16 mei 2005, CETS 197.

⁴⁹ Zie <http://www.iom.int/jahia/Jahia/lang/en/pid/2>

⁵⁰ IOM, *Trafficking of women to the European Union: characteristics, trends and policy issues. Conference paper submitted by the IOM at the Conference on Trafficking in Women for Sexual Exploitation, Wenen, Juni 1996*, Genève, IOM, 1996, 2.

Wat opvalt bij deze vereisten is de afwezigheid van het aspect seksuele uitbuiting. Ook wordt er geen onderscheid gemaakt naargelang het slachtoffer zijn toestemming heeft gegeven of niet. Volgens het IOM is de toestemming en vrije keuze van het slachtoffer een omstreden onderwerp. Dit omdat deze mensen vaak gedreven worden door economische malaise of grootschalig geweld en geen kennis hebben van de migratie wetgeving.⁵¹ Toch blijft dit criterium van belang in het onderscheid tussen handel en smokkel.

B. Conclusie

Zoals bovenstaande uiteenzetting aantoont, is de definitie van mensenhandel onderhevig aan veranderingen en heeft deze doorheen de jaren een opmerkelijke evolutie ondergaan. Daar waar de definitie aanvankelijk een beperkte omschrijving van het fenomeen was, is deze uitgegroeid tot een instrument dat gebruikt wordt in de strijd tegen mensenhandel.

Een zeer belangrijk aspect van de evolutie is de uitbreiding van de definitie, waardoor het toepassingsgebied merkbaar verruimd werd. Zo werd er in de eerste definities enkel gesproken over 'blanke slavinnen' waardoor deze uitsluitend van toepassing waren op blanke vrouwen en meisjes. Hierdoor vielen mannen en jongens alsook personen van een ander ras volledig uit de boot. Vandaag de dag gebruikt men de allesomvattende term 'mensenhandel'. Hierdoor is de toepassing niet langer ras of gender gerelateerd. Een tweede element in de uitbreiding van de definitie is de doortrekking van de handel naar de uitbuiting van de slachtoffers. De uitbuiting werd in het begin eng opgevat en beperkt tot seksuele uitbuiting. Dit strookte niet met de realiteit en al gauw werden ook andere vormen van uitbuiting, zoals dwangarbeid, aan de definitie toegevoegd. Ook het verschil in het nationaal of internationaal karakter van het transport wordt niet langer gebruikt in de recente definities. Een laatste aspect van de uitbreiding was de toestemming van het slachtoffer. In het begin werd er nog belang gehecht aan het feit of het slachtoffer al dan niet zijn toestemming had gegeven. Dit is niet langer aan de orde en een onderscheid wordt aldus in de huidige omschrijvingen van mensenhandel achterwege gelaten.

Ondanks de evolutie van de definitie is er nog steeds geen sprake van een consensus in de omschrijving van het fenomeen 'mensenhandel'. Het gevolg hiervan is dat de aanpak ervan sterk bemoeilijkt wordt. Naar de toekomst toe zal het van belang zijn dat zowel internationale als nationale autoriteiten erin slagen om tot een eenvormige werkdefinitie te komen. Op die manier zal men in de strijd tegen mensenhandel veel adequater te werk kunnen gaan. Enkele elementen waarmee men rekening dient te houden bij de vorming van een eenvormige werkdefinitie, zijn de volgende:

---

⁵¹ IOM, *Ibid*, 2.

1/ Eerst en vooral dient men een onderscheid te maken tussen smokkel en mensenhandel. Smokkel wordt aanzien als een aspect van migratie waarbij het transport zelf een essentiële positie inneemt. Bij mensenhandel zal de uitbuiting van de slachtoffers centraal staan en ondergeschikt zijn aan het transport zelf. Aldus wordt mensenhandel aanzien als nadelig voor de verhandelde persoon, daar waar smokkel beschouwd wordt als schadelijk voor een Staat. Dit onderscheid is van groot belang, aangezien in realiteit de slachtoffers van mensenhandel over dezelfde kam worden geschoren als de 'gesmokkelden' en migranten. Het gevolg hiervan is dat er geen adequate aanpak is van mensenhandel. Slachtoffers van mensenhandel worden nog te vaak aanzien als personen zonder papieren die geen legale verblijfsvergunning hebben, met de uitwijzing tot gevolg.

2/ Het criterium voor het onderscheid tussen smokkel en mensenhandel is de vrije wil van de persoon zelf. Zo moet er bij mensenhandel sprake zijn van druk en/of misleiding, waar dit bij smokkel als onbestaande wordt geacht. Hierbij neemt de minderjarige wel een speciale positie in. Deze wordt immers steeds geacht in een ondergeschikte positie te staan ten opzichte van de handelaar. Hierdoor zou men bij deze categorie geen rekening mogen houden met het feit of er druk en/of misleiding werd gebruikt.

3/ Een mogelijke werkdefinitie zou zich niet mogen beperken tot enkel de seksuele uitbuiting van het slachtoffer. Elke uitbuiting in de economische of private sector zou gekwalificeerd moeten worden als zijnde mensenhandel.

4/ Mensenhandel moet steeds van toepassing zijn, ongeacht geslacht en ras.

5/ Aangezien het winstmotief de drijfveer is van de handelaar maar niet noodzakelijk altijd die van een smokkelaar, is het van belang dat ook dit facet wordt opgenomen in de definitie.⁵²

Zelfs indien men bovenstaande elementen in acht neemt bij de opstelling van een definitie, zal men niet tot een zaligmakende definitie komen. Het is van belang dat er samenwerking en overleg is tussen de Staten onderling bij de aanpak van mensenhandel. Een eenvormige werkdefinitie zou alvast een stap in de goede richting betekenen.

---

⁵² P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 18-19.

II. Analyse van het fenomeen vrouwenhandel

A. Oorzaken

Een onderzoek naar de oorzaken die leiden tot vrouwenhandel dient zich aan in dit hoofdstuk. De bedoeling is om een achtergrond te schetsen en hierdoor te achterhalen wat deze mannen en vrouwen drijft. Indien men de drijfveer kent, zal men in staat zijn de gepaste preventieve aanpak te formuleren. Van belang is dat men tijdens het onderzoek een onderscheid maakt tussen de push- en pull-factoren. De push-factoren zijn de beweegredenen die ertoe leiden dat men het thuisland wil verlaten. De pull-factoren daarentegen dragen bij tot de aantrekkingskracht van het andere land. Zonder deze oorzaken zouden vrouwen niet bereid zijn om weg te trekken uit hun moederland en zou men zich minder kwetsbaar opstellen t.o.v. het fenomeen vrouwenhandel⁵³.

1. Push-factoren

1.1 Sociaal-Economische Factoren

De val van de Berlijnse muur in 1989 en het ineenzakken van de voormalige Sovjet-Unie in 1991, heeft tot merkbare veranderingen geleid in het economisch landschap. De tot voor kort door de overheid gereguleerde en ondersteunde economie, onderging een transitie tot een markteconomie naar West-Europees voorbeeld. Deze chaotische overgang ging gepaard met sociale teloorgang en onzekerheid. Vele bedrijven kampten reeds met financiële problemen voor de overgang, maar werden boven water gehouden door overheidssteun. Aangezien deze steun niet meer gegarandeerd kon worden, gingen vele bedrijven failliet. De fabrieken die er wel in slaagden te privatiseren, ondergingen zware besparingen met vele ontslagen als gevolg. Ook het wegvallen van de centrale controle zorgde ervoor dat de georganiseerde misdaad aan een opmars begon. Dit leidde tot onaantrekkelijkheid van Oost-Europese landen voor buitenlandse investeerders⁵⁴.

Het werkverlies van vele vrouwen ging en gaat nog steeds gepaard met een serieuze loonkloof tussen mannen en vrouwen, alsook met discriminatie tussen de geslachten qua werkaanbiedingen⁵⁵. Zelfs hoog opgeleide vrouwen blijven hiervan niet gespaard. Verder zijn het vooral vrouwen die enorm te lijden hebben onder het niet toepasbaar zijn van bepaalde facetten van sociale zekerheid. Zo verloren men o.a. het recht op zwangerschapsverlof en vergoeding met een garantie op werkgelegenheid na de zwangerschap.

---

⁵³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 134.

⁵⁴ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 60.

⁵⁵ HUMAN RIGHTS WATCH, *Neither Jobs, nor Justice*, 1995.

Een zwakke economie en de discriminatie van vrouwen op vlak van arbeid, loon en sociale zekerheid leiden tot een hoog aantal werkloze en onderbetaalde vrouwen met als gevolg dat deze vrouwen vaak hun geluk in het buitenland zoeken⁵⁶.

1.2 Culturele en Sociale Factoren

Buiten de economische factoren, dienen zich ook culturele oorzaken aan die bijdragen tot de aantrekkelijkheid van een job in West-Europa.

Een eerste sociale factor is het feit dat de seksuele revolutie die in West-Europa plaatsvond tijdens de jaren 60, geen doorgang heeft gehad in de zeer afgesloten Sovjet-Unie. Seks werd gebannen uit het publieke leven en prostitutie werd door de Sovjet-Unie beschouwd als zijnde een gevolg van de kapitalisatie die plaats vond in West-Europa. Dit heeft ertoe geleid dat jonge meisjes van deze generatie prostitutie helemaal niet ervaren als zijnde vuil, ongezonder of sociaal ontoelaatbaar, zoals dit het geval was ten tijde van hun ouders en grootouders⁵⁷. Verder ervaart men prostitutie als een goed betaalde job, wat van belang is in de liberale economie van de nieuwe onafhankelijke Staten. Ten slotte lijkt werken in het buitenland een magische aantrekkingskracht te hebben en zelfs de ultieme droom te zijn voor vele meisjes van het platteland⁵⁸.

Een tweede aspect is dat seksuele intimidatie op het werk in de meeste Oost-Europese landen eerder de regel is dan de uitzondering. Vaak wordt er van de secretaresse verlangd dat zij een seksuele relatie aangaat met haar baas. Zelfs in advertenties worden hierop allusies gemaakt⁵⁹. Het grote probleem hierbij is dat het niet alleen sociaal aanvaard is en, sterker nog, dat er geen burgerlijke noch sociale wetgeving voorhanden is die dit probleem aanpakt. Er is wel sprake van in het strafrecht, maar dit wordt amper toegepast in de realiteit. Dit alles leidt tot een situatie waarin vele vrouwen bereid zijn om zich te prostitueren omdat men hiermee veel meer geld kan verdienen dan in een gewone job, waarin ze ook sowieso verplicht worden om zich seksueel te laten gebruiken⁶⁰.

Een finale sociale reden is het huiselijk geweld tegen vrouwen. Dit is een probleem dat vaak nog beschouwd wordt als zijnde privé en hierdoor weinig publieke aandacht krijgt in Oost-Europa.

---

⁵⁶ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 61.

⁵⁷ S. KUPRYASHINKINA, 'It is not our problem': Society attitudes to prostitution and traffic in women in Ukraine', in *One Year La Strada*, STV/La Strada, 1996, 45.

⁵⁸ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 65.

⁵⁹ G. CALDWELL, S. GALSTER & N. STEINZOR, *Crime and servitude: An Exposé of the Traffic in Women for Prostitution from the Newly Independent States*, Moskou, Global Survival Network 1997, 18.

⁶⁰ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 65.

Hierdoor worden vrouwen des te meer aangetrokken door de ideeën van zelfstandigheid en emancipatie die in West-Europa lijken te heersen⁶¹.

1.3 *Wegvallen van Interne Grenzen: Vrijheid van Beweging*

Sinds de val van de Berlijnse Muur en de transitie economisch alsook politiek, is de bewegingsvrijheid van de burgers sterk vooruit gegaan. Deze bewegingsvrijheid bestaat uit twee componenten. Enerzijds is er het justitiële aspect nl. de liberalisering van de wetgeving rond reizen en migratie. In het verleden beschikte men in Rusland bijvoorbeeld niet over een eigen paspoort en moest men telkens, wou men het land verlaten, een verzoek richten tot de overheid. Vanaf 1993 veranderde dit en kreeg men een eigen paspoort. Anderzijds is er ook het feitelijke aspect. De zeer strenge grenscontroles van de Sovjet-Unie tijdens de Koude Oorlog verzwakten geleidelijk, terwijl geen nieuwe grenscontroles werden geïntroduceerd⁶². Verder ontstonden er ook geen nieuwe verdragen over grenscontrole tussen de nieuwe onafhankelijke staten onderling⁶³.

1.4 *Oorlog, Interne Conflicten en Mensenrechtenschendingen*

Het uiteenvallen van de Sovjet-Unie zonder het wakende oog van een centraal gezagsorgaan heeft ertoe geleid dat een golf van nationalisme niet te stuiten was. Dit leidde tot een hoog aantal etnische conflicten in Centraal en Oost-Europa⁶⁴. Deze conflicten brachten niet enkel vele vluchtelingen met zich mee maar zorgde ook voor de volledige ontwrichting van een land, zowel economisch als politiek. Als men bovendien de bovenstaande aspecten in acht neemt, ziet men dat ook deze factor bijdraagt tot de migratiedrang van vele mensen naar het Westen.

1.5 *Gebrek aan Preventie en Objectieve Informatie*

De volgende en laatste factor die van cruciaal belang is, is het gebrek aan objectieve en correcte informatie. In het bijzonder informatie over migratiewetgeving, alsook leef- en werkomstandigheden

---

⁶¹ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 66.

⁶² ACHTERGRONDWERK DOOR DE OVERHEID VAN DE RUSSISCHE FEDERATIE, 'International response to trafficking in migrants and the safeguard of migrants rights', Eleventh IOM Seminar on Migration 'International response to trafficking in migrants and the safeguarding of migrant rights', 1994, Geneva, paper n°35, 1.

⁶³ IOM, *Transit Migration in the Russian Federation*, Budapest, MIP, 1994, 6 en 19; M.A. GRAMEGNA, "New migration challenges after the cold war and the international responses", presented on the International Conference on the Trafficking of NIS Women Abroad, Geneva, IOM, 1997, 5; T.B.KOZLOWSKI, 'Migration Flows in the 1990s: Challenges for Entry, Asylum and Integration Policy in Poland', in K.IGLICKA & K. SWORD, *The challenge of East-West migration for Poland*, Londen, Macmillan Press Ltd in association with the School of Slavonic and East European Studies University of London, 1999, 57.

⁶⁴ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 68.

in het buitenland. Een groot deel van de migratiestroom uit de voormalige Sovjet-Unie wordt veroorzaakt door onrealistische verwachtingen over deze condities in West-Europa⁶⁵.

Over het algemeen gaat men zich baseren op twee bronnen van informatie om de beslissing te migreren, te ondersteunen. Dit zijn enerzijds de media, waaronder ook de publiciteit gemaakt door de mensenhandelaars, en de ervaringen van voormalige migranten⁶⁶. In de praktijk blijkt dat migranten vooral waarde hechten aan de informatie die is vrijgegeven door hen die zijn voorgegaan⁶⁷. Deze is niet altijd even correct aangezien men vaak gaat overdrijven t.o.v. vrienden en familie. Ook wordt de informatie vaak omgevormd bij het doorzeggen wat leidt tot zeer onrealistische berichtgeving⁶⁸.

Verder is er een merkbaar gebrek aan kennis en berichtgeving omtrent de migratiewetgeving. De zogenaamde 'vrijheid van beweging', zoals hierboven uiteengezet, wordt nog te vaak gezien als een absolute vrijheid. Vaak is de toestemming van het bestemmingsland vereist, dit in de vorm van een visa of een verblijfskaart⁶⁹.

Tenslotte wordt misleidende informatie ook vaak gebruikt door de mensenhandelaars en smokkelaars. Het is juist op de onwetendheid van de mensen dat ze inspelen en het leven in West-Europa vaak rooskleuriger voorstellen dan het is. Op die manier rekruteren ze hun slachtoffers door de noodzaak om te migreren te benadrukken en te stimuleren⁷⁰. Hierdoor dient men te concluderen dat de mensenhandelaars en smokkelaars niet enkel een intermediaire rol vervullen, maar dat zij ook als push-factor fungeren⁷¹.

2. Pull-factoren

2.1 Georganiseerde Misdad

Het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en de omzetting van een sterk gereguleerde markt naar een kapitalistisch marktmodel zonder de noodzakelijke wetgeving, zorgt ervoor dat de Oostbloklanden een broeihaard zijn voor georganiseerde misdaad.

---

⁶⁵ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 71.

⁶⁶ IOM, *Transit Migration in Poland*, Budapest, MIP, 1994, 41; IOM, *The Baltic Route: the trafficking of migrants through Lithuania*, Budapest, MIP, 1997, 16.

⁶⁷ IOM, *Transit Migration in Poland*, Budapest, 1994, 41.

⁶⁸ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid*, 72.

⁶⁹ M.A. GRAMEGNA, 'New migration challenges', 2.

⁷⁰ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid*, 72.

⁷¹ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid*, 73.

De meest doorslaggevende reden waarom de criminele organisaties in die mate gedijen is het feit dat georganiseerde misdaad reeds een realiteit was ten tijde van het communisme. Dit door het bestaan van een omvangrijke zwarte markt en florerende corruptie⁷². Het verschil vandaag is dat de vrees voor controle door de Communistische Partij volledig is weggevallen. Hierdoor is voor de vroegere Sovjet gemeenschap corruptie zelfs tot een groter probleem uitgegroeid dan in het verleden⁷³.

Naast afpersing, geld witwassen en de handel in gestolen voertuigen, is de georganiseerde misdaad ook actief in mensenhandel. In Rusland beseftte men al gauw dat de sex-industrie een zeer winstgevende branche is. Het ontbreken van wetgeving rond prostitutie, speelde in hun voordeel aangezien men geen legale hindernissen moest overwinnen. De oorzaak hiervan was de opvatting dat het niet nodig is om iets te reguleren waarvan het bestaan toch ontkent werd ten tijde van het Communisme. Zelfs de politie toonde geen interesse om het probleem aan te pakken, aangezien ze vaak zelf betrokken was⁷⁴.

Het is tevens algemeen geweten dat de Russische, Oekraïense en Georgische georganiseerde misdaad sterk betrokken is in het organiseren van de vrouwenhandel, alsook in de bescherming van de hele industrie. Zij speelt een zeer belangrijke rol niet enkel in het rekruteren van de vrouwen, maar ook in de uitbuiting en uitbuiting⁷⁵.

2.2 Vraag naar Prostitutie en Goedkope Arbeidskracht

Een van de belangrijkste oorzaken van vrouwenhandel is de vraag naar goedkope en gemakkelijk te manipuleren prostituees vanuit de prostitutiewereld in West- en Centraal-Europa. Het is duidelijk dat illegale sekswerkers door hun benarde situatie gemakkelijker te domineren en te exploiteren zijn door hun pooiers⁷⁶. Ook tracht men op de markt aan de wensen van het cliënteel te voldoen. Blanke vrouwen zoals Russische en Oekraïense vrouwen zijn zeer in trek in West-Europa⁷⁷.

Verder is het veel goedkoper en gemakkelijker om vrouwen te rekruteren in Oost-Europa. Dit omdat de afstanden korter zijn en het eenvoudiger is om ze de grens over te krijgen (zie boven)⁷⁸. De fysieke

---

⁷² D.J. GODFROID & Y. VINCKX, *Mensensmokkel*, Amsterdam, Meulenhoff, 1999, 35.

⁷³ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 74.

⁷⁴ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid*, 74-75.

⁷⁵ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid*, 75.

⁷⁶ A. VAN AMMELROOY, *Vrouwenhandel – De internationale seks-slavinnenmarkt*, 's-Gravenhage, Uitgeverij BZZTÔH, 1989, 150.

⁷⁷ M. SPECTER, 'Contraband Women', *New York Times*, 11 januari 1998; X, 'Video "Madchen aus Moskau"', in studiedag Oost-Europa, Utrecht, S.T.V., 1993, 20.

⁷⁸ EUROPOL, Room Document on trafficking in women for the European Conference Expert Group's meeting op 13 November 1998, Den Haag, 11 november 1998, 3, als quotatie van de 1997 EU Situation Report on Organised Crime, uitgegeven onder het Oostenrijks Voorzitterschap van de Europese Unie en Europol, gebaseerd op de bijdragen van de Lidstaten, 3° draft, 20 Oktober 1998, 84-86.

verschijning van Oost-Europese vrouwen is zeer gelijkend op die van West-Europese vrouwen, wat maakt dat zij minder hinder ondervinden bij eventuele grenscontroles. Het openstellen van de grenzen en de vrijheid van beweging dragen ook bij tot het gemakkelijker transporteren van deze vrouwen. Dit niettegenstaande het zeer restrictieve migratiebeleid in West-Europa⁷⁹.

Ten slotte is deze industrie zeer aantrekkelijk omwille van de positieve afweging tussen de hoge winst en lage risico's. In het algemeen wordt het gevaar betrappt te worden veel lager ingeschat bij vrouwenhandel dan bij drugsmokkel⁸⁰. Des te meer dient men zich de bedenking te maken dat de geëxploiteerde vrouwen een constante bron van inkomen vormen voor de pooier, dit is in tegenstelling tot wapens of drugs slechts eenmaal verkocht kunnen worden⁸¹.

2.3 *Kwetsbare Grenzen*

Grenscontroles zijn sinds de val van de Berlijnse Muur en de oprichting van de Europese Unie quasi nihil. Ook de vrijheid van verkeer van personen en goederen dragen bij tot de toename van vrouwenhandel uit Oost-Europa.

2.4 *Corruptie*

Corruptie vind men terug in alle lagen: politieofficieren, douaniers, politici en het leger (bijvoorbeeld veiligheidstroepen na de oorlog in Bosnië-Herzegovina). Daardoor wordt de aanpak en bestrijding van vrouwenhandel alleen maar bemoeilijkt.

B. Profiel van de handelaar

Het zijn vooral mannen die betrokken zijn bij vrouwenhandel, maar er zijn ook vrouwelijke handelaars. De leeftijd van de mannen varieert vanaf 15 jaar tot 55 jaar. Het merendeel van de personen beschuldigd van het rekruteren zijn jonge mannen tussen de 20 en 25 jaar⁸². Vele van de ronselaars zijn vaak als familielid of kennis bekenden voor de slachtoffers. Dit met als gevolg dat vele meisjes en vrouwen vertrouwen hebben in hetgeen hen beloofd wordt, zoals bijvoorbeeld een aantrekkelijke job in het Westen⁸³.

---

⁷⁹ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 76.

⁸⁰ EUROPOL, 'Room Document on trafficking in women for the European Conference Expert Group's meeting on 13 November 1998', Den Haag, 11 November 1998, 4.

⁸¹ M. SPECTER, 'Contraband Women', *New York Times*, 11 januari 1998.

⁸² POOLS MINISTERIE VAN JUSTITIE, *Combating illegal migrations and human smuggling by the Polish law enforcement authorities*, 4.

⁸³ IOM, *Information Campaign against Trafficking in Women from Ukraine, Research Report July 1998*, 16; informatie mondeling bevestigd door Mrs. S. BUCHOWKA van *La Strada Warsaw*.

Binnen de groep van handelaars dient men een onderscheid te maken tussen ‘occasionele’ en ‘systematische’ of ‘professionele’ mensenhandelaars. De occasionele zijn vaak de koeriers die zorgen voor het nationaal en internationaal transport⁸⁴. Zij behoren niet tot de eigenlijke organisatie en werken voor zichzelf. Hun activiteiten vinden niet plaats op regelmatige basis en ze trachten op die manier hun inkomen aan te vullen. Ze beantwoorden louter aan een bepaalde vraag, zonder dat ze deel uitmaken van de eigenlijke rekrutering en/of uitbuiting⁸⁵.

De ‘systematische’ of ‘professionele’ handelaars daarentegen kan men onderverdelen in 3 categorieën. Dit onderscheid is gebaseerd op een bepaalde typologie, graad van specialisatie en de omvang van de activiteiten. Een eerste groep, de groepscriminelen, betreft coöperatieven tussen twee of drie handelaars. Er is geen sprake van een verdeling van de taken tussen de leden. Zij rekruteren de slachtoffers zelf, zorgen voor het transport en exploiteren de vrouwen tenslotte op eigen houtje. Omwille van hun persoonlijke band met de slachtoffers, kan men deze groep vergelijken met de traditionele pooiers. Het verschil met de andere groepen ligt in het feit dat er geen taakverdeling voorhanden is, noch een voortdurende levering van vrouwen. De tweede groep, de groothandelaars, betreft die organisaties die ronselaars ter beschikking hebben in de landen van herkomst. Deze groothandelaars zorgen dan voor de distributie van de vrouwen in het land van aankomst. Er is echter geen verband met cliënteel waardoor deze groep zich onderscheidt van de derde groep. Deze derde groep, de ingebedde organisaties, hebben zowel ronselaars als bestemmelingen, zoals bordeeleigenaars, waartussen internationale samenwerking plaatsvindt⁸⁶. Zowel de groothandelaars als de ingebedde organisaties kunnen gezien worden als georganiseerde misdaad. Zij kunnen zelfs gekwalificeerd worden als zijnde criminele organisaties. De activiteiten van deze organisaties zijn vaak niet beperkt tot vrouwenhandel en uitbuiting alleen. Vaak gaan ze gepaard met ontvoering, smokkel en handel in drugs, wapens en gestolen voertuigen,... Alsook met de diefstal, namaak en verkoop van reisdocumenten en werk- en verblijfsvergunningen⁸⁷.

C. Profiel van het slachtoffer

De slachtoffers van vrouwenhandel dienen aanzien te worden als een specifieke categorie binnen de migrantengroep, met een zeer specifiek profiel. De laatste jaren is de vraag naar Centraal en Oost Europese vrouwen enorm gestegen binnen het prostitutiemilieu. Naast deze groep is er ook nog een zeer relevante groep afkomstig uit de ontwikkelingslanden.

---

⁸⁴ IOM, *Trafficking of women to countries of the European Union : characteristics, trends and policy issues. Conference on Trafficking in Women for Sexual Exploitation*, Wenen, Juni 1996, 10.

⁸⁵ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 30.

⁸⁶ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 30-31.

⁸⁷ X, “Organized crime moves into migrant trafficking”, *Trafficking in Migrants* (driemaandelijks bulletin), IOM, Genève, 1996, n°11, 1.

De leeftijd van de vrouwen uit Centraal en Oost Europa ligt zeer laag, gemiddeld tussen de 21 en 23 jaar. In het bijzonder de vrouwen uit Centraal Europa zijn vaak nog minderjarigen tussen de 15 en de 18 jaar oud⁸⁸. Dit is het gevolg enerzijds van de sterke vraag naar steeds jongere meisjes op de seksmarkt, veroorzaakt door de verspreiding van AIDS en andere seksuele overdraagbare ziektes⁸⁹. Anderzijds daalt ook de migratiedrang van velen met stijgende leeftijd.

Vrouwen van Centraal en Oost Europese landen zijn vooral alleenstaand en kinderloos. Dit kan verklaard worden door hun vaak nog zeer jonge leeftijd. Een onderzoek van het IOM, uitgevoerd in Oekraïne, toonde aan dat de jonge vrouwen vaak naar West-Europa reizen met de toestemming van hun ouders of echtgenoten, waaraan geldzendingen beloofd worden. Deze instemming kan voor velen van cruciaal belang zijn om hun migratieplannen effectief door te zetten⁹⁰. Ditzelfde onderzoek wees verder uit dat binnen de groep vrouwen met migratiebedoelingen, er een grote groep was van werklozen en indien men werk had, van ongeschoolde of laaggeschoolde arbeidsters⁹¹. Nochtans beschikken de vrouwen uit Centraal- en Oost-Europa over een vrij hoog opleidingsniveau en spreken de meesten nog een tweede taal⁹².

TABEL 1
SLACHTOFFERS IN NEDERLAND
VOLGENS leeftijd, BURGERLIJKE STAAT, KINDEREN
1994

	CENTRAAL EUROPA	OOST-EUROPA
Leeftijd		
Onder 15	0	0
15-18	16	8
19-24	25	41
25-35	2	9
Onbekend	1	5
Totaal	44	64

⁸⁸ INTERNATIONAAL POLITIE INSTITUUT TWENTE, *Mensenhandel vanuit Centraal- en Oost-Europa*, Enschede, Drukkerij De Admiraal, 1997, 59; Zie ook: IOM, *Trafficking of women to countries of the European Union : characteristics, trends and policy issues, Conference on trafficking in women for sexual exploitation, Vienna, June 1996*, Genève, IOM, 1996, 12; IOM, *Trafficking and prostitution: the growing exploitation of migrant women from Central and Eastern Europe*, Boedapest, MIP IOM, 1995, 15; POOLS MINISTERIE VAN JUSTITIE, *Combating illegal migration and human smuggling by the Polish law enforcement authorities*, 3.

⁸⁹ X, "Trafficking in children: exploitation across borders", *Trafficking in Migrants* (driemaandelijks bulletin), IOM, Genève, 1996, n° 10, 1.

⁹⁰ IOM, *Information Campaign against Trafficking in Women from Ukraine. Research Report July 1998*, 23.

⁹¹ IOM, *Ibid*, 23.

⁹² IOM, *Trafficking of women to countries of the European Union : characteristics, trends and policy issues, Conference on trafficking in women for sexual exploitation, Vienna, June 1996*, Genève, IOM, 1996, 12.

Gehuwd		
Ja	2	3
Nee	35	37
Onbekend	7	24
Totaal	44	64
Kinderen		
Ja	7	6
Zoja, kinderen in Nederland	3	0
Onbekend	12	29

BRON: STV, 1995

Nota: Centraal Europa refereert naar verzamelde informatie over vrouwen van: Polen, Tsjechische Republiek en Hongarije. Oost-Europa en de CIS landen zijn Rusland, Oekraïne, Roemenië, Belarus Baltische Staten en Bulgarije.

Tenslotte nog deze opmerking; niet alle vrouwen zijn onwetend of worden “verleid” tot prostitutie. Er zijn vrouwen die op de hoogte zijn van het feit dat zij in het buitenland te werk zullen worden gesteld als prostituee. Zij stemmen hiermee in met als doel veel geld te verdienen en daarna terug te kunnen keren naar hun thuisland. Vaak zijn zij in eigen land al actief in de prostitutie. Het grote verschil is echter dat ze niet op de hoogte zijn van de erbarmelijke omstandigheden waarin ze moeten werken. Eens aan het werk, is het ook zeer onwaarschijnlijk dat ze uit het milieu kunnen stappen wanneer ze dat zelf willen. Uiteraard zijn er ook vrouwen die helemaal niet beseffen dat zij als prostituee zullen moeten werken in het Westen. Zij worden misleid a.d.h.v. allerlei valse beloftes. Zo wordt hen werk beloofd als model, bejaardenverzorgster, danseres,...⁹³ Over de manier van rekruteren gaan we hieronder uitgebreid verder.

D. Manier van rekrutering

De manier van rekruteren hangt van verschillende factoren af. Enerzijds is er het profiel van de handelaar en het niveau van organisatie en anderzijds dat van het slachtoffer (zie boven). Sterk georganiseerde internationale netwerken zullen veelal gebruik maken van methodes die op het eerste zicht legaal lijken zoals huwelijks- en reiskantoren. De minder goed uitgebouwde organisaties zullen hun slachtoffers op een minder formele manier benaderen⁹⁴.

⁹³ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 35.

⁹⁴ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 35.

Er zijn verschillende manieren van rekruteren. Indien een persoon beslist te migreren wordt hij vaak geconfronteerd met verschillende problemen zoals: een gebrek aan geld, contacten om aan een job te geraken in het buitenland, geen kennis over de migratiewetgeving, geen visa of een paspoort. Om deze problemen te overwinnen, doet men een beroep op legale en competent uitzijende bureaus zoals modelagentschappen, huwelijkskantoren en reisagentschappen⁹⁵.

Modelagentschappen beschikken over een zeer grote database van ijverige en mooie jonge vrouwen die graag in het buitenland willen werken. Hierdoor vormen zij een zeer gewillige groep voor vrouwenhandelaars. Verder is het werk op zo een manier georganiseerd dat het voor onervaren meisjes moeilijk is om legale context te onderscheiden van gevaarlijke situaties⁹⁶. Men gaat als volgt te werk. De bureaus geven de meisjes een training als model, hostess of danseres. Hierna brengt men ze in contact met malafide werkgevers die de meisjes werk aanbieden in het buitenland. Zij die het registratiegeld niet kunnen betalen, ontvangen een lening die dan terugbetaald dient te worden als ze tewerk worden gesteld⁹⁷. Het is via dit registratiegeld dat men de meisjes aan zich bindt. Vaak moeten de meisjes het hele bedrag terugverdienen alvorens ze zelf beginnen te verdienen.

Huwelijkskantoren die instaan voor de zogenaamde “postorderbruidjes” zijn eveneens zeer goede rekruteringsplaatsen voor vrouwenhandelaars. De wetgeving in bepaalde landen zorgt ervoor dat men deze vrouwen via een huwelijk legaal kan binnenbrengen, waarna ze gedwongen worden zich te prostitueren. Aangezien deze vrouwen niet onmiddellijk het burgerschap verwerven, is hun situatie bij aankomst nog vrij onzeker. Dit maakt dat zij sterk afhankelijk zijn van hun “echtgenoot” die vaak pooier of clubeigenaar is.

Ook reisbureaus worden vaak gehanteerd als rekruteringsstechniek voor vrouwenhandelaars. Voor de handelaars zijn deze agentschappen ideale dekmantels om reclame te maken t.a.v. potentiële migranten, zonder al teveel aandacht te trekken van de officiële autoriteiten⁹⁸.

Bovenstaande kantoren maken zichzelf bij het publiek bekend via advertenties in de krant, tijdschriften en zelfs op televisie. Het is niet verrassend dat, gezien de slechte economische toestand en de discriminatie die vrouwen ondervinden, zij zich aangetrokken voelen tot deze hoopvolle propaganda⁹⁹. Deze reclame wordt uiteraard bewust zeer vaag gehouden¹⁰⁰. De media hebben als bron van informatie ook hun positieve kanten. Ze kunnen nl. ook gebruikt worden als een

---

⁹⁵ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 36.

⁹⁶ A. VAN AMMELROOY, *Vrouwenhandel, de internationale seks-slavinmarkt*, 's-Gravenhage, BZZTÖH, 1987, 122.

⁹⁷ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 36.

⁹⁸ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 37.

⁹⁹ Zie ook Deel II betreffende de Oorzaken van vrouwenhandel.

¹⁰⁰ P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 37.

preventiemiddel in de strijd tegen vrouwenhandel. Op die manier kan men jonge meisjes en vrouwen sensibiliseren en waarschuwen voor de gevaren. Dit weerhoudt mensenhandelaars er echter niet van zeer actief te zijn op het platteland waar de mensen vaak geen toegang hebben tot de media¹⁰¹.

Naast de media, worden vrouwen ook vaak rechtstreeks aangesproken in cafés en discotheken door vrienden, kennissen of vreemdelingen die hen overdonderen met prachtige verhalen over het leven in het Westen. Verder worden hen fantastische en goedbetaalde jobs beloofd als danseres, hostess, au pair,...¹⁰² Uit een studie van het IOM blijkt zelfs dat het merendeel van de vrouwen die rechtstreeks gecontacteerd worden, de meerderheid vormt van de slachtoffers¹⁰³.

TABEL 2
HOE WORDEN VROUWEN GEREKRUTEERD?

	Centraal-Europa	Oost-Europa
Door toekomstige echtgenoot	0	0
Door impresario/agent	0	0
Door reisagentschap	0	1
Door advertenties	1	3
Door familie	1	0
Door vrienden	18	15
Door kennissen van familie/vrienden	8	4
Door mensen ontmoet op straat/discotheek, enz.	2	12
Onbekend	14	29
Totaal	44	64

BRON: STV, 1995

Tenslotte is het ook geen uitzondering dat vrouwen, die reeds werken als prostituee, tussen de pooiers onderling verkocht worden als koopwaar¹⁰⁴. Zo werd door het IOM o.a. gerapporteerd over

¹⁰¹ M. SPECTER, 'Contraband Women – A special Report. Traffickers' New Cargo: Naïve Slavic Women', *New York Times*, 11 Januari 1998; I. KUROLENKO, 'Report on theme A: ngo's participation in action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation: the objectives, the role, the tasks and main obstacles encountered', *International seminar on action against traffic in human beings for the purpose of sexual exploitation: the role of ngo's*, Staatsburg, 29-30 Juni 1998, 4.

¹⁰² IOM, 'Incidents – Ukraine – France', *Trafficking in Migrants*, N°10, Maart 1996.

¹⁰³ IOM, *Trafficking and prostitution: the growing exploitation of migrant women from central and Eastern Europe*, 19.

¹⁰⁴ G. CALDWELL, S. GALSTER & N. STEINZOR, *Crime and servitude: An Exposé of the Traffic in Women for Prostitution from the Newly Independent States*, Moskou, Global Survival Network, 1997, 24; IOM, 'Trafficking of women to countries of the European Union: characteristics, trends and policy issues, paper

veilinghuizen waar halfnaakte vrouwen in groep verkocht werden voor een verwaarloosbaar bedrag¹⁰⁵. Soms zijn er zelfs vrouwen die zichzelf verkopen in ruil voor een visa om West-Europa binnen te geraken¹⁰⁶.

E. Conclusie

Bovenstaande analyse van het fenomeen vrouwenhandel toont aan dat vele van de slachtoffers van mensenhandel reeds heel wat doorstaan hebben voor ze zich richten tot mensenhandelaars. Zoals ook duidelijk zal worden in Deel III, worden de mensenrechten van de slachtoffers reeds geschonden nog voor men in het mensenhandelsproces stapt. Het zijn vaak deze schendingen zoals discriminatie van vrouwen, geen recht op onderwijs en het geweld tegen vrouwen, die deze vrouwen aanzetten of hun in zo een positie plaatsen dat ze zich keren tot mensenhandelaars om hun situatie te ontvluchten. Het is van belang te begrijpen wat de oorzaken zijn van het probleem zodat op een adequate manier aan preventie kan gedaan worden. Tevens zullen deze oorzaken leiden tot de verplichting van de Staten, onder de mensenrechten, om deze oorzaken aan te pakken en te elimineren naar de toekomst toe.

---

submitted at the Conference on Trafficking in Women for Sexual Exploitation, Wenen, Juni 1996, 7; IRT-NON-INTERNATIONAAL POLITIEINSTITUUT TWENTE – UNIVERSITEIT TWENTE, *Mensenhandel vanuit Centraal- en Oosteuropa*, Enschede, De Admiraal, 1997, 68.

¹⁰⁵ D.J. GODFROID & Y. VINCKX, *Mensensmokkel*, Amsterdam, Meulenhoff, 1999, 38; IOM, 'Trends – Slavic women trafficked into slavery', *Trafficking in Migrants*, N° 18, Juni 1998.

¹⁰⁶ IOM, 'Trafficking of women to countries of the European Union: characteristics, trends and policy issues, conference paper submitted at the Conference on Trafficking in Women for Sexual Exploitation', Wenen, Juni 1996, 12.

III. Schendingen van mensenrechten: een onderzoek

A. De internationale en Europese mensenrechtelijke omkadering

1. Internationale mensenrechtelijke omkadering

Een eerste internationaal verdrag dat van belang is voor de omkadering van mensenhandel is het Verdrag van 1949. Net zoals zijn voorgangers¹⁰⁷ stelt ook dit verdrag mensenhandel tegenover prostitutie. Het legt eveneens een verplichting op aan de Staten om elke persoon strafrechtelijk te vervolgen die voor de bevrediging van de behoefte van een ander persoon: (1) ‘Procures, entices or lead away, for purposes of prostitution, another person, even with the consent of that person’; (2) ‘Exploits the prostitution of another person, even with the consent of that person’. Hierbij wordt de nadruk gelegd op de criminalisering van de mensenhandelaar die mannen en vrouwen transporteert met het oog op tewerkstelling in de prostitutie. Alhoewel er zeer belangrijke stappen gezet werden naar een strafrechtelijke benadering van mensenhandel, is het verdrag toch in zekere mate niet geslaagd in zijn opzet. Dit heeft vooral te maken met het feit dat er geen universele toepassing was in de ratificatie en toepassing ervan. De focus op prostitutie als het belangrijkste motief voor mensenhandel zorgt ervoor dat andere doeleinden verwaarloosd worden en dat er inadequate bescherming voor het slachtoffer is. Want door het gebrek aan een zeer duidelijke definitie, zijn er vele interpretatieproblemen, die ertoe leidden dat nationale overheden mensenhandel gelijk stelden met illegale migratie met als gevolg dat ze de slachtoffers van mensenhandel behandelden in overeenstemming met de nationale migrantenwetgeving¹⁰⁸.

Een ander belangrijk en meer recent verdrag is het VN Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad en het Protocol hierbij betreffende de Preventie, Onderdrukking en Bestrafing van Mensenhandel, Bijzonder voor Vrouwen en Kinderen. Het hoofddoel van dit verdrag is het voorkomen en/of bestraffen van misdaden die gepleegd worden door georganiseerde misdaad en waarbij de misdaden of de groepen die ze plegen een transnationaal karakter vertonen. Van belang bij dit verdrag is uiteraard het Protocol betreffende Mensenhandel. Deze stelt juridische standaarden op de strafrechtelijke benadering van mensenhandel, doet een voorstel omtrent de ernst van de bestraffing m.b.t. en legt ook een basis voor doeltreffende mensenrechtelijke maatregelen voor de bescherming van de slachtoffers¹⁰⁹. Het Protocol bevat tevens voorzieningen die verzekeren dat slachtoffers van mensenhandel daadwerkelijk behandeld worden als slachtoffers en niet als criminelen. Hiervoor kent dit protocol specifieke mensenrechtelijke beschermingen toe, ongeacht de achtergrond van het

---

¹⁰⁷ Zie Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904; Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 4 mei 1910; Internationaal Verdrag ter Uitbanning van de Handel in Vrouwen en Kinderen, Genève, 30 september 1921.

¹⁰⁸ A. GEKHT, “Shared but Differentiated Responsibility: Integration of International Obligations in Fights Against Trafficking in Human Beings”, 37 *Denver Journal of International Law and Policy* 29, 2008, 41-42.

¹⁰⁹ United Nations Office of Drugs and Crime, UNODC and Human Trafficking, zie <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/index.html>.

slachtoffer¹¹⁰. Deze bescherming bestaat uit tijdelijke verblijfsvergunning, tijdelijk verblijf, medische en psychologische bijstand, toegang tot justitie, schadevergoeding en herstel. Hierbij stelt het Protocol geen nieuwe categorie van rechten in. Het stelt enkel specifieke maatregelen in die de reeds bestaande moeten ondersteunen¹¹¹.

Vrouwenhandel schendt het recht van de vrouw op vrijheid en veiligheid van haar persoon, een familieleven, opleiding, zelfbeschikkingsrecht, privacy, veilige woonst en de hoogste mogelijke standaard van gezondheid. Sterker nog ontnemt vrouwenhandel de vrouw het recht om vrij te zijn van slavernij, foltering, wrede, onmenselijke of denigrerende behandeling, en het recht om vrij te zijn van discriminatie¹¹². Voorgaande rechten worden beschermd door de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM)¹¹³ en de zes basis Verenigde Naties internationale mensenrechtelijke verdragen¹¹⁴. Het UVRM is enkel een “verklaring” en geen verdrag. Hierdoor zijn de opgenomen bepalingen niet bindend. De meeste Staten en rechtsgeleerden zijn echter de mening toegedaan dat het UVRM internationaal gewoonterecht is, waardoor het toch bindend zou zijn¹¹⁵.

Het verbieden van vrouwenhandel zelf vindt men terug in de VUDV¹¹⁶. Het VUDV roept de Staten op om “alle mogelijke maatregelen te nemen, alsook wetgeving, om alle vormen van vrouwenhandel en seksuele uitbuiting te onderdrukken”¹¹⁷. Dit artikel is in het verleden meermaals bekritiseerd geweest omwille van de onduidelijke omschrijving. Het zegt niet adequaat welke maatregelen dienen genomen te worden om vrouwenhandel te onderdrukken. en sterker nog welke vormen van vrouwenhandel en uitbuiting onder dit artikel vallen. Men kan in ieder geval niet ontkennen dat dit artikel een bepaalde verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid legt op de Staten om het probleem aan te pakken. We zullen hier dan ook verder op ingaan later in de tekst.

---

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ A. GEKHT, “Shared but Differentiated Responsibility: Integration of International Obligations in Fights Against Trafficking in Human Beings”, 37 *Denver Journal of International Law and Policy* 29, 2008, 42-43.

¹¹² A. AMIEL, “Integrating a human rights perspective into the european approach to combating the trafficking of women for sexual exploitation”, 12 *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 35.

¹¹³ Universal Declaration of Human Rights, G.A. Res. 217A, U.N. GAOR, 3d Sess., 71, U.N. Doc. A/810 (1948).

¹¹⁴ Deze zijn: International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, G.A. Res. 2200, 49, U.N. GAOR, 21st Sess., Supp. No. 16, U.N. Doc. A/6316 (Dec. 16, 1966)[Hierna ICESCR]; International Covenant on Civil and Political Rights, G.A. Res. 2200, 52, U.N. GAOR, 21st Sess., Supp. No. 16, U.N. Doc. A/6316 (Dec. 16, 1966) [Hierna ICCPR]; International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 660 U.N.T.S. 212 (Dec. 21, 1965) [Hierna CERD]; Verdrag voor de Uitbanning van alle vormen van Discriminatie van de Vrouw, 1249 U.N.T.S. 13 (Dec. 18, 1979) [Hierna VUDV]; Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, G.A. Res. 46, 197, U.N. GAOR, 39th Sess., Supp. No. 51, U.N. Doc. A/39/51 (Dec. 10, 1984)[Hierna Verdrag tegen Foltering]; Convention on the Rights of the Child, G.A. Res. 25, 171, U.N. GAOR, 44th Sess., Supp. No. 49, U.N. Doc. A/44/49 (Nov. 20, 1989) [Hierna CRC].

¹¹⁵ A. AMIEL, “Integrating a human rights perspective into the european approach to combating the trafficking of women for sexual exploitation”, 12 *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, voetnoot 186.

¹¹⁶ VUDV, supra voetnoot 107.

¹¹⁷ Art. 6 VUDV.

Verder is in 1930 het Verdrag betreffende Gedwongen of Verplichte Arbeid¹¹⁸ (Arbeidsverdrag) tot stand gekomen onder de Internationale Arbeids Organisatie (IAO) met als doel het beschermen van de mensenrechten van de arbeiders¹¹⁹. Het IAO erkent dat vrouwenhandel gezien kan worden als gedwongen arbeid. De definitie van gedwongen of verplichte arbeid bestaat uit twee delen: enerzijds werk dat wordt verricht onder de bedreiging van een straf, anderzijds werk dat onvrijwillig is ondernomen¹²⁰. Het IAO beschouwt ontvoering, misleiding over het soort werk en de werkomstandigheden, en het ontnemen van de identiteitspapieren of bezittingen als elementen die onvrijwillig werk uitmaken¹²¹. De fysieke en seksuele mishandeling, de verdachtmaking ten opzicht van de overheid en de voortdurende controle, kunnen volgens het IAO aanzien worden als een constante bedreiging voor de slachtoffers¹²². De voorgaande elementen vindt men vaak terug bij vrouwenhandel¹²³.

Buiten de internationale verdragen, zoals hierboven uiteengezet, heeft de VN ook verschillende niet-bindende documenten en resoluties m.b.t. de mensenrechten van slachtoffers van vrouwenhandel uitgevaardigd. Een voorbeeld hiervan is het rapport van de VN Commissaris voor Mensenrechten van 2002 aan de Economische en Sociale Raad waarin de “Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking” werden voorgesteld. Deze principes benadrukken het belang van de bescherming van het slachtoffer van vrouwenhandel, waar we dieper op ingaan verder in dit hoofdstuk. Er zijn in totaal 11 richtlijnen betreffende: het bevorderen en beschermen van de mensenrechten, de identificatie van verhandelde personen en handelaars, onderzoek, analyse, evaluatie, het verzekeren van een adequaat legale omkadering, het verzekeren van gepaste wetshandhaving, het beschermen en ondersteunen van slachtoffers, het voorkomen van vrouwenhandel, verplichtingen van vredestroepen, civiele politie en humanitair en diplomatiek personeel en tenslotte samenwerking en coördinatie tussen staten en regio’s¹²⁴. Deze principes en richtlijnen kunnen zorgen voor sturing en begeleiding voor de VN Lidstaten bij het uittekenen van het beleid betreffende vrouwenhandel¹²⁵.

---

¹¹⁸ Convention Concerning Forced or Compulsory Labour (ILO No. 29), Mei 1, 1932, 39 U.N.T.S. 55 [Hierna Labour Convention].

¹¹⁹ A. AMIEL, “Integrating a human rights perspective into the european approach to combating the trafficking of women for sexual exploitation”, *12 Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 36.

¹²⁰ Art. 2 Labour Convention.

¹²¹ RAPPORT VAN DE DIRECTEUR GENERAAL, IAO, “*A Global Alliance against Forced Labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work*”, 6, beschikbaar op <http://yaleglobal.yale.edu/display.article?id=5715> [Hierna IAO Rapport].

¹²² IAO Rapport, 6.

¹²³ A. AMIEL, *Ibid.*, 36.

¹²⁴ *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights to the Economic and Social Council, Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*, U.N. Doc. E/2002/68/Add. 1 (Mei 20, 2002) [Hierna Aangeraden Principes en Richtlijnen].

¹²⁵ A. AMIEL, “Integrating a human rights perspective into the european approach to combating the trafficking of women for sexual exploitation”, *12 Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 37.

Ten slotte stelt de Commissie van Mensenrechten een Speciale Rapporteur in Mensenhandel aan, wiens mandaat gericht is op de mensenrechten van de slachtoffers van mensenhandel. De opdracht van de Speciale Rapporteur kan ingedeeld worden in drie luiken. Het eerste luik bestaat uit het voorbereiden van jaarlijkse rapporten voor de Commissie met aanbevelingen en besluiten betreffende de maatregelen die men moet ondernemen om de mensenrechten van de slachtoffers te beschermen. Het tweede luik is het bezoeken van specifieke landen en regio's om de mensenrechtelijke situatie te evalueren en het bestuderen van de reeds ingestelde maatregelen en programma's. Op die manier kan men hun voordelen en beperkingen ontdekken en meedelen. Het derde luik bestaat uit het ontvangen van klachten, individueel of namens een groep, betreffende mensenhandel en het ondernemen van stappen tegen de schendingen van mensenrechten¹²⁶. Opnieuw is het van groot belang dat de mensenrechten van de slachtoffers gerespecteerd worden¹²⁷.

2. Europese mensenrechtelijke omkadering

De Europese Unie heeft zich vooral toegelegd op een tweeledige strategie om mensenhandel te bestrijden. Enerzijds focust men zich op de criminalisering van mensenhandel en tracht men te verzekeren dat de nationale overheden dit ook doen. Anderzijds voorziet men in maatregelen die door de Lidstaten genomen kunnen worden om de slachtoffers van mensenhandel bijstand te verlenen en te beschermen.

Het eerste relevante document binnen de Europese wetgeving is het Kaderverdrag van de Europese Raad betreffende de Positie van Slachtoffers van 2001¹²⁸. Deze definieert een slachtoffer als volgt¹²⁹:

“a natural person who has suffered harm, including physical or mental injury, emotional suffering or economic loss, directly caused by acts or omissions that are in violation of the criminal law of a Member State”

Dit kaderverdrag roept de Lidstaten tevens op om alle slachtoffers van misdaden te behandelen met respect en waardigheid. Sterker nog het voorziet dat slachtoffers het recht hebben om informatie te geven en te ontvangen, om het juridisch proces te begrijpen en hieraan deel te nemen en om beschermd te worden tijdens de strafrechtelijke vervolging¹³⁰. Onder dit kaderverdrag zijn Lidstaten

---

¹²⁶ U.N. ECON. & SOC. COUNCIL, Comm. on Human Rights, Integration of the Human Rights of Women and the Gender Perspective: Report of the Special Rapporteur on Trafficking in Persons, Especially Women and Children, U.N. Doc E/CN.4/2005/71 (Dec. 22, 2004) [Hierna Rapport van de Speciale Rapporteur].

¹²⁷ A. AMIEL, *Ibid.*, 37-38.

¹²⁸ COUNCIL FRAMEWORK DECISION ON THE STANDING OF VICTIMS IN CRIMINAL PROCEEDINGS, 15 maart 2001, O.J. (L82).

¹²⁹ Art. 1, *Ibid.*

¹³⁰ Art. 3-5, *Ibid.*

verplicht om slachtoffers van mensenhandel en hun familie te beschermen indien de bevoegde autoriteiten menen dat er een serieus risico is voor represailles of sterk bewijs van een intentie om hun privé-leven te schenden¹³¹. Tijdens het proces moeten Lidstaten alle contact tussen het slachtoffer en de mensenhandelaar beperken en hiervoor moet men voorzien in speciale wachtruimtes voor slachtoffers¹³². Zo is het ook aangewezen te voorzien in alternatieve manieren om een getuigenis af te leggen voor de rechtbank¹³³. Een slachtoffer moet tevens het recht hebben om schadevergoeding te verkrijgen van de mensenhandelaar tijdens het strafproces¹³⁴. Verder voorziet het Kaderverdrag in de vereiste dat Lidstaten maatregelen moeten nemen om te voorkomen dat het slachtoffer opnieuw een slachtoffer wordt en men moet vermijden dat slachtoffers onder onnodige druk worden gezet tijdens het straf- of welk ander proces ook¹³⁵. Tenslotte voorziet het Kaderverdrag dat de slachtoffers gratis advies verkrijgen omtrent hun rol in het strafproces, alsook een terugbetaling van de kosten die gemaakt zijn als getuige¹³⁶.

Zoals hierboven in Deel II reeds aangehaald, is er ook het Kaderverdrag van 2002. Deze stelt dat elke Lidstaat de gepaste maatregelen dient te nemen om te verzekeren dat mensenhandel bestraft wordt met een effectieve en proportionele straf¹³⁷. Volgens dit Kaderverdrag is het mogelijk zowel natuurlijke als rechtspersonen aansprakelijk te achten voor mensenhandel en ze te straffen indien de Lidstaten jurisdictie over hen hebben¹³⁸.

Meer recent heeft de Europese Unie een Richtlijn uitgevaardigd betreffende de Compensatie van slachtoffers in Grensoverschrijdende Situaties¹³⁹. Het doel van deze richtlijn is te verzekeren dat er adequate schadevergoeding wordt verleend aan slachtoffers van een gewelddadig, intentioneel misdrijf begaan in de Europese Unie. De richtlijn erkent dat slachtoffers niet altijd een schadevergoeding kunnen bekomen van de misdadiger. Daarom heeft de richtlijn een systeem van samenwerking ontworpen om slachtoffers van grensoverschrijdende misdrijven alsnog te kunnen vergoeden door een door de Staten gefundeerd systeem. Dit systeem vereist de samenwerking tussen alle relevante autoriteiten van alle Lidstaten. Op die manier kan het slachtoffer informatie bekomen betreffende een aanvraag voor compensatie in een land vreemd aan het land van herkomst van het slachtoffer. Men tracht de praktische en eveneens de taalmoeilijkheden uit de weg te gaan door een handleiding te publiceren op het Internet met een lijst van de bevoegde autoriteiten, waarin informatie wordt

---

¹³¹ Art. 8, *Ibid.*

¹³² *Ibid.*

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ Art. 9, *Ibid.*

¹³⁵ Art. 15, *Ibid.*

¹³⁶ Art. 6-7, *Ibid.*

¹³⁷ Art. 3.1 Europees Kaderbesluit inzake Mensenhandel.

¹³⁸ Art. 6, *Ibid.*

¹³⁹ Council Directive Relating to Compensation to Crime Victims, April 2004, O.J. (L 261) 15.

verschafft over de aanvraag tot schadevergoeding en de aanvraagformulieren¹⁴⁰. Deze richtlijn is van zeer groot belang voor de slachtoffers voor de volgende redenen. Enerzijds is mensenhandel een grensoverschrijdende activiteit en de identificatie van de mensenhandelaars wordt hierdoor bemoeilijkt. Verder is het slachtoffer vaak ook te bang om de mensenhandelaar te identificeren waardoor schadevergoeding verkrijgen zogoed als onmogelijk wordt. Anderzijds is het samenwerkingsstelsel bedoeld om toegang tot een schadevergoeding te verschaffen voor een misdrijf gepleegd binnen een Lidstaat dat niet het thuisland is van het slachtoffer, wat over het algemeen de zaak is bij slachtoffers van mensenhandel¹⁴¹.

Het meest recente rechtstnstrument van de Europese Unie in de strijd tegen mensenhandel is het Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel. Dit is een comprehensief verdrag dat gericht is op de bescherming van de mensenrechten van de slachtoffers van mensenhandel, het ontwerpen van een omkadering voor de bescherming en bijstand aan slachtoffers en getuigen, terwijl men gelijkheid garandeert op basis van geslacht, alsook een efficiënte vervolging¹⁴². Het verdrag bevat tevens een aantal maatregelen om mensenhandel te voorkomen in de landen van herkomst alsook om de vraag op de afzetmarkt in de landen van aankomst te doen afnemen¹⁴³. Dit verdrag is ook toepasbaar op alle vormen van mensenhandel, nationaal en transnationaal, al dan niet i.v.m. de georganiseerde misdaad, alsook ongeacht of de slachtoffers vrouw zijn, man of kind en ongeacht de uitbuiting seksueel is, gedwongen arbeid, slavernij of in het kader van de organenhandel. Als gevolg creëert dit verdrag een meer begrijpbare en allesomvattende aanpak van het probleem. Indien men dit verdrag vergelijkt met zijn voorgangers, ziet men dat deze in enkele revolutionaire maatregelen voorziet die gericht zijn op alle vormen van mensenhandel en op de bescherming van alle betrokken partijen. Het is tevens het eerste bindende internationale rechtstnstrument dat expliciet erkent dat mensenhandel een schending is van de mensenrechten, waarbij men zich voornamelijk gaat focussen op de bijstand van de slachtoffers en de bescherming van hun rechten¹⁴⁴. Sterker nog, in tegenstelling tot zijn voorgangers, richt het verdrag een orgaan op dat belast is met de eigenlijke implementatie van dit Verdrag, nl. de Groep van Experts betreffende Actie tegen Mensenhandel (GRETA)¹⁴⁵. Tenslotte erkent het Verdrag de noodzaak van internationale initiatieven in de strijd tegen mensenhandel. Door het eveneens open te stellen voor ondertekening door niet Europese Lidstaten probeert het een internationaal beleid inzake mensenrechtelijke bescherming en criminalisering van mensenhandel te bekomen¹⁴⁶.

---

¹⁴⁰ Art. 11 en 13, *Ibid.*

¹⁴¹ Art. 1, *Ibid.*

¹⁴² Art. 1 (1)(b) Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel.

¹⁴³ Art. 5-6, *Ibid.*

¹⁴⁴ Verklarend Rapport bij het Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel, §51, beschikbaar op http://www.coe.int/t/dg2/trafficking/campaign/Source/PDF_Conv_197_Trafficking_E.pdf.

¹⁴⁵ *Ibid.*, §51, 59.

¹⁴⁶ *Ibid.*, §30, 381; Zie ook A. GEKHT, "Shared but Differentiated Responsibility: Integration of International Obligations in Fights Against Trafficking in Human Beings", 37 *Denver Journal of International Law and Policy* 29, 2008, 45-47.

B. Onderzoek van de schendingen van mensenrechten

1. De oorzaken van mensenhandel

Zoals reeds besproken bij de analyse van het fenomeen vrouwenhandel, is armoede een van de belangrijkste oorzaken. Ten gevolge van de zeer slechte economische omstandigheden in de landen van herkomst, zijn er veel mensen die migreren naar ontwikkelde landen in de hoop op een beter leven. Het feit dat armoede een negatieve impact heeft op de toepassing van mensenrechten wordt erkend in de Preambules van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, het ICCPR en het ICESCR¹⁴⁷. Verder delen ook de Commissie van Mensenrechten¹⁴⁸, het Comité van Economische, Sociale en Culturele Rechten¹⁴⁹ en de Onafhankelijke Expert van Mensenrechten en Extreme Armoede dit standpunt¹⁵⁰. Armoede beïnvloedt economische, sociale en culturele rechten, zoals het recht op werk, voedsel, behuizing, een gepaste standaard van gezondheid en opleiding¹⁵¹. Alsook burger en politieke rechten zoals recht op leven, vrijheid en veiligheid worden door armoede bepaald¹⁵².

Een andere oorzaak die aan bod is gekomen is de discriminatie op basis van ras, geslacht en andere gronden¹⁵³. Zeer specifiek is discriminatie op basis van geslacht een van de redenen waarom vrouwen zich richten tot handelaars. Vrouwen worden op vele plaatsen in de wereld economisch, sociaal en politiek achteruitgesteld en genieten hierdoor niet van dezelfde basis mensenrechten waar mannen vaak wel over beschikken. Dit heeft ertoe geleid dat er sprake is van een “vervrouwelijking” van armoede waardoor vrouwen als het ware gedwongen worden om hun geluk in het buitenland te zoeken. Geweld tegen vrouwen, alsook bepaalde traditionele familieconstructies die vrouwen seksueel onderwerpen, stimuleren deze beweging naar het buitenland¹⁵⁴.

---

¹⁴⁷ *Statement Adopted by the Committee on Economic, Social and Cultural Rights*, E/CN.4/2003/52, §30-35.

¹⁴⁸ COMMISSIE VAN MENSENRECHTEN, Resolutie 2005/16 (Human Rights and Extreme Poverty), E/CN.4/RES/2005/16.

¹⁴⁹ *Statement Adopted by the Committee on Economic, Social and Cultural Rights*, *Ibid.*, §30-35.

¹⁵⁰ Zie recente rapporten van de Onafhankelijke Expert van Mensenrechten en Extreme Armoede, E/CN.4/2004/43 en E/CN.4/2005/49.

¹⁵¹ Art. 6, 11 en 12 ICESCR.

¹⁵² Art. 6 en 9 ICCPR; GENERAL COMMENT NO. 6 (The Right to Life)(1982), *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, § 6. Zie ook Art. 2 en 7 European Convention on Human Rights [Hierna ECHR]; Art. 4 en 7 American Convention on Human Rights [Hierna ACHR]; en Art. 4 en 6 African Charter; T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 122-123.

¹⁵³ Het principe van non-discriminatie is opgenomen in Art. 2 (2) ICESCR; Art. 2 (1) ICCPR; CEDAW; CERD; Art. 2 CRC.

¹⁵⁴ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 123.

Ook humanitaire crisissen kunnen leiden tot het emigreren van mensen uit hun land van oorsprong. Het komt voor dat mensen vervolgd worden in hun thuisland omwille van hun ras, religie, nationaliteit of omdat men deel uitmaakt van een bepaalde sociale groep of politieke strekking¹⁵⁵. Anderen ontvluichten hun land ten gevolge van internationale en/of interne gewapende conflicten¹⁵⁶. Tijdens humanitaire crisissen kunnen een uitgebreid aantal burgerlijke en politieke rechten zoals het recht op leven, vrijheid en veiligheid en het verbod op foltering, geschonden worden¹⁵⁷. Het is eveneens duidelijk dat ook een groot aantal economische, sociale en culturele rechten zwaar beïnvloed kunnen worden¹⁵⁸. Vele mensen hebben ten gevolge van de omstandigheden geen andere keuze dan het land te verlaten en zoeken hiervoor hulp bij handelaars¹⁵⁹.

2. Het proces van mensenhandel

Verscheidene mensenrechten kwesties doen zich voor tijdens het proces van mensenhandel. Zo staan familieleden en vrienden vaak in schuld bij de handelaars omdat zij bereid waren mede de kost te dragen voor transport van het slachtoffer¹⁶⁰. Het gebrek aan officiële mogelijkheden om een lening te bekomen, zorgt ervoor dat er vele informele netwerken zijn die een zeer hoge interest aanrekenen¹⁶¹. Het gevolg hiervan is dat vele mensen hun huis, land of andere eigendom verliezen¹⁶² waardoor men wordt onderworpen aan schuldsavernij¹⁶³. Dit laatste houdt in dat men verplicht wordt kosteloos te werken tot de schuld is afgelost.

Ook tijdens het verloop van de rekrutering en het transport vinden er schendingen van mensenrechten plaats. Zo valt het in sommige zaken voor dat mensen gedwongen gerekruteerd worden. De handelaars gebruiken intimidatie en geweld en andere manieren om mensen te verhandelen¹⁶⁴.

---

¹⁵⁵ *Written Statement Submitted by the Organization for Defending Victims of Violence (ODVV)*, E/CN.4/2002/NGO/97.

¹⁵⁶ *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in Myanmar*, E/CN.4/2004/33; *Report of the Special Rapporteur on the Human Rights in Afghanistan*, E/CN.4/2003/39; *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in Iraq*, E/CN.4/2004/36; en *Written Statement Submitted by the Colombian Commission of Jurists*, E/CN.4/2003/NGO/112.

¹⁵⁷ Art. 6, 7 en 9 ICCPR; Art. 2, 3 en 5 ECHR; Art. 4, 5 en 7 ACHR; Art. 4-6 African Charter.

¹⁵⁸ Art. 6, 11 en 12 ICESCR; General Comment No. 7 (The Right to Adequate Housing) (1997) of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, § 6.

¹⁵⁹ J. MORRISON & B. CROSLAND, *Trafficking and Smuggling of Refugees: The End Game in European Asylum Policy? (New Issues in Refugee Research, Working Paper No. 39)*, Geneva, UNHCR, 2001; T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 124.

¹⁶⁰ *Report of the Special Rapporteur on Migrants*, E/CN.4/2002/94, §34.

¹⁶¹ *Ibid.*, §34.

¹⁶² *Ibid.*, §34.

¹⁶³ T. OBOKATA, *Ibid.*, 124.

¹⁶⁴ *Report of Special Rapporteur on Violence against Women : Mission to Bangladesh, Nepal and India*, E/CN.4/2001/73/Add.2, §14.

Foltering, onmenselijk of denigrerende behandeling¹⁶⁵ komt vaak voor tijdens het verloop van mensenhandel. Een groot deel van de slachtoffers wordt verplicht om te reizen gedurende een lange periode in overvolle vrachtwagens en scheepscontainers¹⁶⁶. Het gevolg is dat velen uitgeput zijn, uitgedroogd en ondervoed¹⁶⁷ met de achteruitgang van de gezondheid als gevolg. Sterker nog, er zijn meldingen van handelaars die mensen achterlaten tijdens de reis en zelfs fysiek en seksueel geweld gebruiken om nog meer geld te vragen voor hun diensten tijdens het verloop van de reis¹⁶⁸. Tenslotte is ook het recht op leven¹⁶⁹ zeer relevant aangezien er vele gevallen zijn waarin de slachtoffers omkomen tijdens het verhandelingsproces¹⁷⁰.

3. De gevolgen van mensenhandel

Bij aankomst worden de vrouwen verplicht lange uren te werken en krijgen hiervoor een minimum loon of zelfs geen loon omdat ze vaak eerst hun schuld dienen af te betalen aan de handelaars, wat natuurlijk neigt tot slavernij en gedwongen arbeid¹⁷¹. Een andere kwestie die van belang is, zijn de omstandigheden waarin men wordt vastgehouden. Zo worden de vrouwen vaak opgesloten en mogen zij hun kamer slechts verlaten om te werken. Het recht op werk in gepaste en gunstige omstandigheden wordt hen hierdoor vaak ontzegd¹⁷². Hun illegale status leidt ertoe dat ze vaak in onmogelijkheid verkeren om medische verzorging te zoeken aangezien men sancties verwacht¹⁷³. Meldingen van fysiek, mentaal en seksueel misbruik zijn schering en inslag, in het bijzonder tegen vrouwen¹⁷⁴. Verder ontnemen de handelaars de identificatiepapieren van hun slachtoffers om op die manier controle te verwerven over hen¹⁷⁵. Men sluit de vrouwen op en bedreigt hen met de

---

¹⁶⁵ Art. 7 ICCPR; Art. 3 ECHR; Art. 5 ACHR; Art. 5 African Charter; *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* 1984, G.A. Res. 39/46.

¹⁶⁶ *Written Statement Submitted by Human Rights Advocates International*, E/CN.4/2002/NGO/45, §12-13.

¹⁶⁷ *Report of the Special Rapporteur on Migrants: Mission to the Border between Mexico and the United States of America*, E/CN.4/2003/85/Add.3, §4.

¹⁶⁸ *Report of the Special Rapporteur on Migrants: Mission to the Border between Mexico and the United States of America*, E/CN.4/2003/85/Add.3, §19; *Written Statement Submitted by Human Rights Advocates International*, E/CN.4/1999/NGO/96, §5; zie ook *Prosecutor v. Furundzia*, Case IT-95-17/1, Trial Judgement, 10 December 1998, §170.

¹⁶⁹ Art. 6 ICCPR; Art. 2 ECHR; Art. 4 ACHR; Art. 4 African Charter.

¹⁷⁰ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 124-125.

¹⁷¹ Art. 8 ICCPR; Art. 4 ECHR; Art. 6 ACHR; Art. 5 African Charter.

¹⁷² Art. 7 ICESCR; GENERAL COMMENT NO. 14 (The Right to the Highest Attainable Standard of Health), 2000, §15; Zie ook Art. 2 en 3 *European Social Charter (Revised)*, ETS No. 163, 1996.

¹⁷³ *Report of the Special Rapporteur on Migrants: Mission to the Border between Mexico and the United States of America*, E/CN.4/2003/85/Add.3, §36 en §50.

¹⁷⁴ *Report of the Secretary-General on Violence against Women Migrant Workers*, E/CN.4/2000/76; *Report of the Special Rapporteur on Migrants: Mission to Philippines*, E/CN.4/2003/85/Add.4, §15-16.

¹⁷⁵ *Report of the Special Rapporteur on Migrants*, E/CN.4/2000/82, §63; T. KING, 'The Modern Slave Trade', 8 *U.C. Davis Journal of International Law and Policy* 293, 2002, 309.

mogelijkheid dat men represailles neemt op hun familieleden of vrienden indien ze niet zouden doen wat van hen gevraagd wordt¹⁷⁶.

Racisme en xenofobie zijn ernstige mensenrechtenschendingen die vaak voorkomen in de landen van aankomst. Dit zorgt ervoor dat het voor mensen veel gemakkelijker wordt om hun daden ten opzichte van de uitbuiting van de slachtoffers van mensenhandel goed te praten. Het feit dat men slachtoffers vaak gaat zien als “illegale immigranten”, heeft een zeer negatieve bijbetekenis in vele maatschappijen waardoor zij vaak ten prooi vallen aan geweld en racisme. Deze illegale immigranten worden vaak ook beschuldigd van alles wat fout gaat in de gemeenschap zoals problemen op vlak van gezondheid, opleiding en de sociale veiligheid. Het is tevens hun illegaal statuut dat maakt dat het moeilijk is voor hen om gevallen van geweld of racisme te melden aan de juiste instellingen. Dit leidt ertoe dat de daders zelden gestraft worden voor hun daden¹⁷⁷.

Tenslotte doet de wetshandhaving in de landen van aankomst vele vragen rijzen op het vlak van mensenrechten. Tijdens arrestaties zijn er gevallen waarbij officieren geld of seksuele diensten vragen van de slachtoffers in ruil voor hun vrijlating en indien men weigert wordt men vaak veel langer vastgehouden dan wettelijk voorzien¹⁷⁸. Verder baart de omstandigheden waarin de slachtoffers worden opgesloten zorgen. De verwijdercentra waarin men de slachtoffers vasthoudt, zijn vaak zeer onhygiënisch en gevallen van foltering zijn gemeld¹⁷⁹. Ook zijn andere rechten zoals het recht om geïnformeerd te worden betreffende de aanklachten tegen hen, recht op toegang tot een gerechtelijk proces, recht op vertaler, recht op juridisch advies en consulaire bijstand, is vaak zeer beperkt of zelfs onbestaande¹⁸⁰. Uit het bovenstaande kan men afleiden dat mensenhandel heel wat mensenrechtelijke vraagstukken doet rijzen¹⁸¹.

C. Vrouwenhandel als een schending van de mensenrechten: verplichtingen en aansprakelijkheid

1. Verplichtingen en aansprakelijkheid van niet-statelijke actoren

In dit deel is het de bedoeling na te gaan wat de doorwerking is van de internationale mensenrechten op nationaal vlak en op welke manier ze afgedwongen kunnen worden voor nationale rechtbanken. Op die manier wordt niet enkel een beeld gegeven van de eigenlijke mensenrechtenschendingen

---

¹⁷⁶ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 125-126.

¹⁷⁷ T. OBOKATA, *Ibid.*, 126.

¹⁷⁸ *Report of the Special Rapporteur on Migrants*, E/CN.4/2003/85, §22; *Report of the Special Rapporteur on the Rights of Non-Citizens*, E/CN.4/Sub.2/2002/25/Add.3, §4.

¹⁷⁹ *Report of the Special Rapporteur on Torture*, E/CN.4/2001/66.

¹⁸⁰ *Report of the Special Rapporteur on Migrants*, E/CN.4/2003/85, §22, 27, 29 en 30.

¹⁸¹ T. OBOKATA, T. OBOKATA, *Ibid.*, 126-127.

tijdens het proces van mensenhandel (zie boven), maar ook op welke manier ze mogelijks effectief kunnen afgedwongen worden. Zo zal aangetoond worden dat strafrechtelijke en burgerlijke procedures een alternatieve manier bieden waarbij mensenrechtelijke normen en principes afgedwongen kunnen worden op een nationaal niveau. Ook de mogelijke betrokkenheid van het Internationaal Strafhof wordt nagegaan indien men mensenhandel zou kunnen kwalificeren als een Misdaad tegen de Menselijkheid.

1.1 *Ontwikkeling onder Internationale Mensenrechten*

Alhoewel er gevallen zijn waarbij Staten rechtstreeks betrokken zijn bij mensenhandel door bijvoorbeeld corruptie¹⁸², moet men toch vaststellen dat het merendeel van de schendingen gepleegd wordt door niet-staatelijke actoren zoals de georganiseerde misdaad. Hierdoor is het zeer interessant na te gaan welke mensenrechtelijke verplichtingen kunnen opgelegd worden aan individuen die mensenrechtenschendingen begaan. Alhoewel men een trend kan onderscheiden die neigt naar de mogelijkheid om deze actoren individueel aansprakelijk te achten, is het in de realiteit nog steeds zo dat ze geen wettelijke verplichtingen hebben waardoor zij niet rechtstreeks aansprakelijk kunnen worden geacht¹⁸³. De bedoeling is na te gaan of de georganiseerde misdaad door het indirect toepassen van de internationale mensenrechten alsnog aansprakelijk kunnen worden gesteld.

Het is van belang na te gaan wat de positie is van het individu binnen internationaal recht. Traditioneel gezien hebben de Staten verplichtingen onder internationaal recht en dragen zij de finale verantwoordelijkheid. Deze denkwijze is afgeleid van het idee dat men Staten ziet als rechtssubjecten onder het internationaal recht, waardoor zij beschikken over directe rechten alsook over verantwoordelijkheden¹⁸⁴. Het gevolg is dat Staten wettelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld bij het schenden van verplichtingen opgelegd door internationale rechtsinstrumenten. Op mensenrechtelijk gebied is aanvaard dat het individu de houder is van het recht en dat de Staat de verantwoordelijkheid draagt dit recht te garanderen en te beschermen¹⁸⁵. Dit zou kunnen suggereren dat het individu geen verplichtingen draagt en hierdoor dus ook niet aansprakelijk kan gesteld worden bij een eventuele schending ervan¹⁸⁶.

---

¹⁸² *Report of the Special Rapporteur on Migrants: Mission to the Border between Mexico and the United States of America*, E/CN.4/2003/85/Add.2, §19; R. CORENE, "The Victimization of Women through Human Trafficking – An Aftermath of War?", 10 *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 152, 2002, 154.

¹⁸³ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 127.

¹⁸⁴ R. MCCORQUODALE, "The Individual and the International Legal System", *International Law*, Oxford, Oxford University Press, 2003, 301.

¹⁸⁵ C. JOCHNICK, "Confronting the Impunity of Non-State Actors: New Fields for the Promotion of Human Rights", 21 *Human Rights Quarterly* 56, 1999, 59.

¹⁸⁶ T. OBOKATA, *Ibid.*, 127-128.

Desalniettemin zijn er velen de mening toegedaan dat in het licht van de globalisering, die de groei van de macht van niet-statelijke actoren en beperkingen op de macht van de Staten met zich meebrengt, de traditionele kijk op de zaken zou moeten worden herbekeken¹⁸⁷. Zo rijst de discussie dat niet-statelijke actoren ook verplichtingen zouden moeten hebben, aangezien zij de plicht zouden hebben om mensenrechten te beschermen en te promoten¹⁸⁸. Het idee dat individuen ook houders zijn van verplichtingen, vindt men terug in enkele mensenrechtelijke instrumenten. Zowel in niet-bindende teksten zoals het UVRM¹⁸⁹, de Amerikaanse Verklaring betreffende de Rechten en Plichten van de Man van 1948¹⁹⁰, Verklaring betreffende de Rechten en Verantwoordelijkheid van Individuen, Groepen en Instellingen van de Maatschappij om Universeel Erkende Mensenrechten en Fundamentele Vrijheden te Promoten en te Beschermen van 1999¹⁹¹, alsook bindende teksten zoals het ICCPR, het ICESCR¹⁹², het ECHR¹⁹³, het ACHR¹⁹⁴ en het Afrikaans Charter¹⁹⁵ voorzien expliciet dat individuen verplichtingen hebben t.o.v andere individuen en/of ten aanzien van hun maatschappij¹⁹⁶.

Er zijn ook voorbeelden van andere mensenrechtelijke werkwijzen die wijzen op de verantwoordelijkheid van niet-statelijke actoren in de promotie en bescherming van mensenrechten. Zo heeft de Hoge Commissaris voor Mensenrechten van de VN benadrukt dat i.v.m armoede, er verantwoordelijkheden rusten op niet-statelijke actoren¹⁹⁷. Bij de uitwerking van de rechten van het kind onder het ICCPR, heeft het Mensenrechten Comité gezegd dat de verantwoordelijkheid omtrent de bescherming van de kinderen niet enkele een is van de Staat, maar ook van de familie en de

---

¹⁸⁷ C. JOCHNICK, "Confronting the Impunity of Non-State Actors: New Fields for the Promotion of Human Rights", 21 *Human Rights Quarterly* 56, 1999, 63; zie ook J. MERTUS, "From Legal Transplants to Transformative Justice: Human Rights and the Promise of Transnational Civil Society", 14 *American University International Law Review* 1335, 1999.

¹⁸⁸ A. CLAPHAM, *Human Rights in the Private Sphere*, Oxford, Clarendon Press, 1993, 93 en 95; J.J. PAUST, "The Other Side of Rights: Private Duties under Human Rights Law", 5 *Harvard Human Right Journal* 51, 1992. Zie ook F.C. NEWMAN & K. VASAL, "Civil and Political Rights", *The International Dimension of Human Rights*, Westport, Greenwood Pres, 1982, 125 en 152; T. MERON, *Human Rights in Internal Strife: Their International Protection*, Cambridge, Grotius, 1987, 34; M.K. ADDO, *Human Rights Standards and the Responsibility of Transnational Corporations*, Den Haag, Kluwer Law International, 1999; J.C. ANDERSON, "Respecting Human Rights: Multinational Corporations Strike Out", 2 *University of Pennsylvania Journal of Labour and Employment Law* 463, 2000, 467; F. MEGRET & F. HOFFMAN, "The UN as a Human Rights Violator? Some Reflections on the United Nations Changing Human Rights Responsibilities", 25(2) *Human Rights Quarterly* 281, 2003; *Report of the Sessional Working Group on the Working Methods and Activities of Transnational Corporations on Its Fourth Session*, E/CN.4/Sub.2/2002/13; *Reports of the Special Rapporteur on Human Rights and Human Responsibilities*, E/CN.4/2002/107 en E.CN.4/2003/105.

¹⁸⁹ Art. 29 UVRM.

¹⁹⁰ Art. 29-38, OEA/Ser.L/II.71.

¹⁹¹ A/RES/53/144.

¹⁹² Preambule.

¹⁹³ Art. 17 ECHR.

¹⁹⁴ Art. 29 en 32 ACHR.

¹⁹⁵ Art. 27-29 African Charter.

¹⁹⁶ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 128-129.

¹⁹⁷ *Seminar on Human Rights and Extreme Poverty*, HR/GVA/POVERTY/SEM/2001/4, Februari 2001.

gemeenschap in zijn geheel¹⁹⁸. Ook de Speciale Rapporteur betreffende de Verkoop van Kinderen, Kindprostitutie en Kindpornografie is de mening toegedaan dat “internationale mensenrechten al gedurende lange tijd directe verplichtingen oplegt aan de private sector”¹⁹⁹. Het bovenstaande duidt erop dat er toch een evolutie merkbaar is waarbij men erkent dat schendingen van mensenrechten door niet-statelijke actoren ook dienen aangepakt te worden²⁰⁰.

Indien men poneert dat internationale mensenrechten verplichtingen met zich meebrengen voor niet-statelijke actoren, dan zouden deze enkele aansprakelijk gesteld kunnen worden indien internationale mensenrechten direct op hen toepasbaar zouden zijn. Hierbij is enige voorzichtigheid op zijn plaats want hiervoor zou een horizontale toepasbaarheid van mensenrechten moeten voorhanden zijn, wat vandaag niet het geval is in het internationaal recht²⁰¹. Hieruit kan men besluiten dat de verplichtingen die zouden worden opgelegd aan niet-statelijke actoren, eerder een morele aard hebben dan een legale²⁰². De vraag is dan natuurlijk wat de waarde hiervan is. Zo is het vrij logisch dat zij voor de georganiseerde misdaad niet veel waarde zullen hebben aangezien deze niet wakker liggen van de mensenrechtenschendingen die zij begaan. De morele waarde kan echter van belang zijn voor de private sector. Zo zijn er vrouwen uit Oost-Europa die als goedkope arbeidskracht fungeren in het land van aankomst. In de praktijk ziet men dat, ondanks het feit dat het internationaal recht hen geen verplichtingen oplegt, zij vrijwillig zijn overeengekomen zich te zullen houden aan bepaalde gedragsregels en andere niet-bindende regels²⁰³. Hieruit kan men afleiden dat de morele verplichtingen alsnog een belangrijke rol kunnen spelen om niet-statelijke actoren aan te moedigen mensenrechten te promoten en te beschermen²⁰⁴.

1.2 (In)directe Bekrachtiging van Mensenrechten: Strafrechterlijke en Burgerlijke Procedures

Uit het bovenstaande mag men niet afleiden dat internationale mensenrechten volledig overbodig zijn bij de aanpak van vrouwenhandel. De indirecte toepassing van mensenrechten en principes blijft echter mogelijk via nationale rechtbanken en de doorwerking van internationale mensenrechtelijke

---

¹⁹⁸ GENERAL COMMENT NO. 17 (Rights of the Child), 1989, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, § 6.

¹⁹⁹ *Report of the Special Rapporteur on Sales of Children, Child Prostitution and Child Pornography*, E/CN.4/2001/78, §52.

²⁰⁰ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 129.

²⁰¹ GENERAL COMMENT NO. 13, Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant 2005, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, §8.

²⁰² T. OBOKATA, *Ibid.*, 130.

²⁰³ M.K. ADDO, *Human Rights Standards and the Responsibility of Transnational Corporations*, Den Haag, Kluwer Law International, 1999; J.C. ANDERSON, “Respecting Human Rights: Multinational Corporations Strike Out”, 2 *University of Pennsylvania Journal of Labour and Employment Law* 463, 2000, 467.

²⁰⁴ T. OBOKATA, *Ibid.*, 130-131.

principes in het nationale recht van de Staten²⁰⁵. Zo kunnen niet-statelijke organen alsnog voor de rechtbank gebracht worden op twee manieren. Enerzijds kan men trachten de misdadigers strafrechtelijk te vervolgen²⁰⁶. Binnen het kader van mensenhandel zijn er al heel wat Staten die over specifieke nationale wetgeving en regels beschikken die mensenhandel verbieden. Het is op deze wetgeving dat de slachtoffers zich kunnen baseren om hun handelaars voor de rechtbank te dagen zodat ze gestraft kunnen worden voor hun daden. Anderzijds kan men ook proberen een burgerlijke vordering in te stellen tegen de handelaars²⁰⁷. Deze hebben meer kans op slagen in de praktijk, omdat de bewijslast minder zwaar is i.t.t. een strafrechtelijke vordering²⁰⁸. Een burgerlijke vordering geeft de slachtoffers ook het gevoel dat ze meer controle hebben over de zaak, zij hebben immers de mogelijkheid een vordering in te stellen daar waar het bij een strafrechtelijke vordering veelal de Staten zelf zijn die de touwtjes in handen hebben²⁰⁹. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om in Amerika een burgerlijke vordering²¹⁰ in te stellen in het kader van de *Torture Victim Protection Act*²¹¹ en de *Victims of Trafficking and Violence Protection Act*²¹². Zulke mogelijkheden betreffende foltering bestaan ook in België²¹³, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Hieruit kan men besluiten dat de directe strafbaarstelling van niet-statelijke actoren niet mogelijk is maar dat de indirecte weg wel een optie is²¹⁴.

---

²⁰⁵ Zie ook D.F. KLEIN, "A Theory for the Application of Customary International Law of Human Rights by Domestic Courts", 13 *Yale Journal of International Law* 332, 1988; H.H. KOH, "Is International Law Really State Law?", 111 *Harvard Law Review* 1824, 1998; B. DICKSON, "The Horizontal Application of Human Rights Law, A Human Rights: An Agenda for the 21st Century", Londen, Cavendish, 1999; J.J. PAUST, "Customary International Law and Human Rights Treaties Are Laws of the United States", 20 *Michigan Journal of International Law* 301, 1999.

²⁰⁶ C.M. PILKERTON, "Traffic Jam: Recommendations for Civil and Criminal Penalties to Curb the Recent Trafficking of Women from Post-Cold War Russia", 6 *Michigan Journal of Gender and Law* 221, 1999.

²⁰⁷ Zie ook J.F. MURPHY, "Civil Liability for the Commission of International Crime as an Alternative to Criminal Prosecution", 12 *Harvard Human Rights Journal* 1, 1999; B. VAN SCHAACK, "In Defense of Civil Redress: The Domestic Enforcement of Human Rights Norms in the Context of the Proposed Hague Judgments Convention", 42 *Harvard International Law Journal* 141, 2001; C.A. BRADLEY, "The Costs of International Human Rights Litigation", 2 *Chicago Journal of International Law* 457, 2001.

²⁰⁸ K.E. HYLAND, "Protecting Human Victims of Trafficking: An American Framework", 16 *Berkely Women's Law Journal* 29, 2001, 51.

²⁰⁹ K.E. HYLAND, *Ibid.*, 51.

²¹⁰ Klassieke voorbeelden in de rechtspraak betreffende het instellen van burgerlijke vorderingen inzake foltering zijn: *Filartiga v. Pena-Irala*, 630 F.2d 876, 1980; *Tel-Oren v Libyan Arab Republic*, 726 F.2d 744, 1984; *Forti v. Suarez-Mason*, 672 F. Supp. 1531, 1987; *Doe v. Karadzic*, 866 F. Supp. 734, 1994; *Kadic v. Karadzic*, 70 F.3d 232, 1995; *Abebe-Jira v. Negewo*, 72 F. 3d 844, 1996; *Doe vs. Islamic Salvation Front*, 993 F. Supp. 3, 1998.

²¹¹ Afdeling 2, 106 Stat. 73, 1992, 28 USCA §1350, 1991.

²¹² Afdeling 111, 106 Stat. 73, 1992, 28 USCA §1350, 1991.

²¹³ E. PEARSON, *Human Traffic, Human Rights: Redefining Victim Protection*, Londen, Anti-Slavery International, 2002, 100 en 101.

²¹⁴ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 131-133.

1.3 *Individuele Aansprakelijkheid: Vrouwenhandel als een Misdrijf tegen de Menselijkheid*

Het principe om een individu aansprakelijk te stellen voor misdrijven onder het internationaal recht, waaronder het Misdrijf tegen de Menselijkheid (MtM), is reeds gevestigd²¹⁵. Dit standpunt werd tevens bevestigd door het Statuut van het Internationaal Strafhof van 1998²¹⁶. Vanuit dit perspectief zou het zeer interessant zijn indien men vrouwenhandel zou kunnen kwalificeren als een MtM. Hiervoor dient men eerst na te gaan wat de definitie is van een MtM en dan de verschillende elementen van de definitie te toetsen aan het fenomeen vrouwenhandel. Een MtM wordt in art. 7 van het Rome Statuut als volgt gedefinieerd:

Any of the following acts when committed as part of a widespread or systematic attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack:

- (a) Murder;
- (b) Extermination;
- (c) Enslavement;
- (d) Deportation or forcible transfer of population;
- (e) Imprisonment or other severe deprivation of physical liberty in violation of fundamental rules of international law;
- (f) Torture;
- (g) Rape, sexual slavery, enforced prostitution, forced pregnancy, enforced sterilization or any other form of sexual violence of comparable gravity;
- (h) Persecution against any identifiable group or collectivity on political, racial, national, ethnic, cultural, religious, gender as defined in paragraph 3, or other grounds that are universally recognised as impermissible under international law, in connection with any act referred to in this paragraph or any crime within the jurisdiction of the Court;
- (i) Enforced disappearance of persons;
- (j) The crime of apartheid;

---

²¹⁵ Zie als voorbeeld: Art. 227-230 Verdrag van Versailles, 1919; Art. 6 Charter van het Internationaal Militair Tribunaal, 1945; Art. 6 Charter van het Internationaal Militair Tribunaal voor het Verre Oosten, 1946; Art. 4 Verdrag inzake de Preventie en Onderdrukking van het Misdrijf Genocide, 1948; Art. 3 Internationaal Verdrag inzake de Onderdrukking en Bestrafing van het Misdrijf van Apartheid, 1973; Art. 7 Statuut van Internationaal Strafhof voor het Voormalige Joegoslavië, 1993; Art. 6 Statuut van het Internationaal Strafhof voor Rwanda, 1994. Voor commentaar op deze instrumenten zie ook: G. FINCH, "The Nuremberg Trial and International Law", 41 *American Journal of International Law* 20, 1947; Q. WRIGHT, "The Law of the Nuremberg Trial", 41 *American Journal of International Law* 38, 1947; J.C. O'BRIEN, "The International Tribunal for Violations of International Humanitarian Law in the former Yugoslavia", 87 *American Journal of International Law* 639, 1993; P. AKHAVAN, "The International Criminal Tribunal for Rwanda: The Politics and Pragmatics of Punishment", 90 *American Journal of International Law* 501, 1996; P.H.F. BEKKER, "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide", 92 *American Journal of International Law* 502, 1999.

²¹⁶ Art. 25, A/CONF.183/9 [Hierna Rome Statuut].

- (k) Other inhumane acts of a similar character intentionally causing great suffering, or serious injury to body or to mental or physical health.

Om de betekenis van een MtM te achterhalen en bij gebrek aan rechtspraak van het Internationaal Strafhof (ICC) zal men de rechtspraak van andere nationale en internationale hoven moeten raadplegen. Door een juiste interpretatie van Art. 7 zou men tot de conclusie kunnen komen dat vrouwenhandel gezien kan worden als een MtM²¹⁷.

Het eerste element dat moet onderzocht worden is of mensenhandel en meer specifiek vrouwenhandel kan gezien worden als een ‘act committed as part of a widespread or systematic attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack’. De vraag die zich eerst stelt is of men vrouwenhandel kan zien als een aanval of ‘attack’. Op het eerste zicht zou men kunnen stellen dat deze term een militaire bijklank heeft, wat niet altijd het geval is bij sommige vormen van vrouwenhandel waarbij de vrouw misleid wordt en er dus geen sprake is van een aanval. De Voorbereidingscommissie heeft echter in zijn ‘Elementen van Misdrijven’²¹⁸ verklaard dat onder art. 7, aanvallen geen militaire aanval uitmaken. Dit bevestigt ook het standpunt dat de notie MtM geëvolueerd is sinds het Nuremberg precedent en dus ook toepasbaar is in vreedstijd²¹⁹. De tweede vraag die zich stelt is of vrouwenhandel kan gekwalificeerd worden als zijnde wijdverspreid of ‘widespread’. Deze voorwaarde is zeker een element van vrouwenhandel gezien het groot aantal vrouwen die gerekruteerd worden in verschillende landen over de hele wereld²²⁰. Indien men te maken krijgt met één handelaar die een zeer specifieke rol vervult binnen het verhandelingsproces, zal het wijdverspreide element aangetoond worden door hem te linken aan het georganiseerd karakter van het crimineel netwerk waar hij deel van uitmaakt²²¹. De derde vraag betreft het georganiseerd of ‘systematic’ element uit de definitie van MtM. Uit de taal van het statuut kan men opmaken dat individuen die zich organiseren met het oog op het uitoefenen van vrouwenhandel gezien kunnen worden als een georganiseerde entiteit binnen het statuut²²². Verder kan men omwille van de complexiteit van het proces besluiten dat vrouwenhandel organisatie vereist om tot een goed einde te worden gebracht²²³. Verder wordt er in art. 7(2)(a) van het Rome Statuut gezegd dat een MtM gepleegd moet worden als gevolg of ten uitvoering van het beleid van een Staat of een organisatie.

---

²¹⁷ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 136.

²¹⁸ Art. 7(3) Elements of Crime, ICC, U.N. Doc. PCNICC/2000/1/Add.2, 2000 [Hierna Elementen van Misdrijven].

²¹⁹ A. COLE, “Reconceptualising Female Trafficking: The Inhuman Trade in Women”, 12 *Cardozo Journal of Law & Gender* 789, 2006, 814.

²²⁰ L. CHIANG, “Trafficking in Women: An International Issue, in Women and International Human Rights Law (K.D. ASKIN & D.M. KOENINGS eds., 1999), 327.

²²¹ L. CHIANG, *Ibid.*, 174.

²²² A. COLE, *Ibid.*, 816.

²²³ T. OBOKATA, *Ibid.*, 138.

Deze formulering is breed genoeg om ook toegepast te worden op niet-statelijke actoren. Deze interpretatie werd tevens bevestigd op nationale en internationale niveau's²²⁴. Alhoewel een MtM vereist dat een Staat of organisatie actief een aanval tegen een burgerbevolking aanmoedigt of promoot²²⁵, dient deze niet expliciet te worden verklaard²²⁶. Het bestaan van een wijdverspreid en systematisch karakter van een aanval is al voldoende om te besluiten dat er wel degelijk een beleid is²²⁷. De vierde vraag is of de aanval zich voordoet tegen een burgerbevolking of 'civilian population'. Het begrip dient men vrij breed te interpreteren. De verwijzing naar de bevolking, wijst op de collectieve omvang van een MtM. Een MtM gepleegd tegenover een groot aantal slachtoffers constitueert een 'cumulatief effect van een reeks inhumane handelingen'²²⁸. Het is niet noodzakelijk dat de aangevallen burgerbevolking territoriaal gelinkt is. Op die manier is het mogelijk dat een burgerbevolking verspreid over de landsgrenzen systematisch aangevallen wordt²²⁹. Dit is tevens het geval bij vrouwenhandel waar vrouwen over de hele wereld het slachtoffer zijn. Hierbij is het wel van belang dat men vrouwen aanziet als een mogelijke 'burgerbevolking'. Indien dit niet het geval zou zijn, zou art. 7 een discriminatoire interpretatie uitmaken t.o.v vrouwen. In het internationaal recht zijn vrouwen erkend als een onderscheiden collectiviteit. In Amerika, Canada en delen van Europa, hebben nationale rechtbanken beslist dat men vrouwen dient te zien als een 'sociale groep' voor de doeleinden van het Vluchtelingen Verdrag²³⁰. De laatste vraag die men zich moet stellen is deze betreffende het element 'with the knowledge of the attack'. Dit suggereert dat een criminele bedoeling vereist is. Binnen dit kader heeft het Internationaal Strafhof voor Joegoslavië²³¹ het volgende gesteld: de beschuldigde moet de bedoeling gehad hebben om het misdrijf of de misdrijven te plegen waarvan hij beschuldigd wordt, en dat hij moet weten van een aanval tegen een burgerbevolking waarbij zijn handelingen hiervan deel uitmaken, of dat hij op zijn minst het risico nam dat zijn acties hiervan deel uit maakten²³². Dit wil niet zeggen dat de beschuldigde de details van zijn daden dient te weten²³³. Ondanks het feit dat alle daders een criminele bedoeling moeten hebben,

---

²²⁴ Opinie van het ILC op het werk van zijn 43ste sessie, *1991 ILC Report*, 266, waarin het ILC zegt dat individuen 'met de facto macht of georganiseerd in criminele bendes' even bekwaam zijn als leiders van een Staat om een beleid te voeren op grote schaal en vele handelingen van geweld kunnen stellen; Art. 18 van de ILC Draft Code of Crime Against the Peace and Security of Mankind, dat zegt dat een MtM wordt gepleegd 'op een systematische manier of op grote schaal en geleid wordt door een overheid of door eender welke organisatie of groep'; Zie ook rechtspraak: *Prosecutor v Tadic*, IT-94-1-T, 7 mei 1997, §655; *Prosecutor v Akayesu*, ICTR-96-4-T, 2 september 1998, §580; *Prosecutor v Blaskic*, IT-95-14-T, 3 maart 2000, §205; en J.D. FRY, "Terrorism as a Crime Against Humanity and Genocide: The Backdoor to Universal Jurisdiction", 7 *UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs* 169, 2002, 187.

²²⁵ A. CASSESE, *International Criminal Law*, Oxford, Oxford University Press, 2003, 93.

²²⁶ *Prosecutor v Blaskic*, IT-95-14-T, 3 maart 2000, §204.

²²⁷ *Prosecutor v Kunarac*, IT-96-23, Appeal Judgement, 12 juni 2002, §98.

²²⁸ Rapport van de International Law Commission, U.N. GAOR, 51st Sess., Supp. No. 10, U.N. Doc. A/51/10, 1996, beschikbaar op http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/A_51_10.pdf.

²²⁹ A. COLE, "Reconceptualising Female Trafficking: The Inhuman Trade in Women", 12 *Cardozo Journal of Law & Gender* 789, 2006, 815.

²³⁰ A. COLE, *Ibid.*, 815-816.

²³¹ Hierna ICTY.

²³² *Prosecutor v Kunarac*, IT-96-23, Appeal Judgement, 12 juni 2002, §102.

²³³ *Prosecutor v Kunarac*, *Ibid.*, §434; Zie ook A. CASSESE, *Ibid.*, 92.

mogen zij de handeling stellen voor een verscheidenheid aan redenen. Betreffende dit punt is er zelfs gezegd geweest dat ‘de motieven om deel te nemen aan de aanval irrelevant zijn en dat een MtM gepleegd kan worden voor puur persoonlijke redenen’²³⁴. Zo doet het er niet toe wat de beweegredenen zijn voor de handelaar om vrouwen te verhandelen en te exploiteren.

De volgende stap in de bestudering van de definitie is de kwalificatie van vrouwenhandel. Men zou vrouwenhandel eerst en vooral kunnen kwalificeren onder ‘enslavement’. In art. 7(2)(c) wordt ‘enslavement’ als volgt uitgelegd: “the exercise of any or all of the powers attaching to the right of ownership over one or more persons”²³⁵. Dit omvat tevens de uitoefening van zulke macht over vrouwen en kinderen binnen het kader van mensenhandel. De omschrijving is een zeer duidelijk bewijs dat vrouwenhandel beschouwd dient te worden als een MtM²³⁶. Binnen de Elementen van Misdrijven²³⁷ wordt enslavement verder omschreven als het “purchasing, selling, lending or bartering persons or by imposing on them a similar deprivation of liberty”²³⁸. Het gedrag dat hier beschreven wordt komt veelvuldig voor bij vrouwenhandel. Vrouwen worden aangekocht, verkocht, uitgeleend en vaak ook opgesloten.

Indien vrouwenhandel geen slavernij zou uitmaken, kan men ook kijken naar andere elementen binnen de definitie van een MtM om de vrouwenhandel alsnog te kwalificeren als een MtM. Het eerste element dat ook van toepassing zou kunnen zijn op vrouwenhandel is het verplicht transporteren van bevolking of ‘forcible transfer of population’²³⁹. Samen met deportatie wordt het verplicht transporteren van bevolking als volgt gedefinieerd: “de verplichte verplaatsing van personen door verdrijving of andere handelingen uit het gebied waar ze legaal verblijven, zonder voorziene gronden in het internationaal recht”²⁴⁰. Het Rome Statuut vereist geen bewijs van het effectief oversteken van een internationale grens, maar enkel dat de burgerbevolking verplaatst werd²⁴¹. Verder moet er ook geen autorisatie zijn van een Staat of politieke organisatie²⁴², waardoor men kan concluderen dat de handeling tevens gesteld kan worden door een niet-statelijke actor zoals handelaars. Indien men bovenstaande interpretaties van het element ‘forcible transfer of population’ in acht neemt, zou men vrouwenhandel ook kunnen kwalificeren onder Art. 7(1)(d) van het Rome Statuut. Hierbij is het wel

---

²³⁴ *Prosecutor v Kunarac, Ibid.*, §433.

²³⁵ Art. 7(1)(c) 1 Elementen van Misdrijven.

²³⁶ A. COLE, “Reconceptualising Female Trafficking: The Inhuman Trade in Women”, 12 *Cardozo Journal of Law & Gender* 789, 2006, 817.

²³⁷ Voetnoot 11 bij Art. 7 Elementen van Misdrijven.

²³⁸ Art. 7(1)(c) 1 Elementen van Misdrijven.

²³⁹ Art. 7(1)(d) Rome Statuut.

²⁴⁰ Art. 7(2)(d) Rome Statuut.

²⁴¹ *Prosecutor v Stakic*, IT-97-24, 31 juli 2003, §680.

²⁴² Dit is wel het geval bij art. 7(2)(i) Rome Statuut.

van belang dat de verplaatsten wel degelijk legaal aanwezig waren in het land, waardoor handel van illegale migranten van het ene land naar het ander hier niet onder kan vallen²⁴³.

Een tweede element uit de definitie dat eveneens toepasbaar is op vrouwenhandel is art. 7(1)(g) Rome Statuut. Hierin wordt er niet alleen gesproken van verkrachting, wat veelvuldig voorkomt bij vrouwenhandel, maar ook van seksuele slavernij en gedwongen prostitutie. In de Elementen van Misdrijven benadrukt men de complexiteit van het fenomeen seksuele slavernij. Men voegt er tevens aan toe dat seksuele slavernij gepleegd kan worden door meer dan een dader in het kader van een gemeenschappelijk crimineel doel²⁴⁴. Hieruit kan men afleiden dat slavernij ook door de georganiseerde misdaad kan toegepast worden, wat al te vaak het geval is bij vrouwenhandel. Als men hierbij opnieuw de definitie van slavernij toepast dan moet men wel concluderen dat ook seksuele slavernij toepasbaar is, misschien zelfs accurater als het begrip slavernij. Verder is er ook sprake van gedwongen prostitutie. De definitie die hierbij gehanteerd wordt heeft veel weg van de omschrijving in het UN Protocol, waar de nadruk wordt gelegd op het gebruik van macht of misleiding om een financieel of ander voordeel te bekomen a.d.h.v handelingen met een seksueel karakter²⁴⁵. Alhoewel er binnen dit kader geen expliciete verwijzing is gemaakt naar vrouwenhandel kan men wel besluiten dat ook gedwongen prostitutie binnen het kader en het doel van art. 7(1)(g) de verwijzing naar vrouwenhandel ondersteund²⁴⁶.

Indien men alsnog van mening zou zijn dat het niet voldoende is bewezen dat bepaalde elementen van art.7 Rome Statuut toepasbaar zijn op vrouwenhandel, is er nog steeds art. 7(1)(k). Hierbij zou men vrouwenhandel kunnen kwalificeren als andere onmenselijke handelingen of ‘other inhumane acts’. Er zijn twee voorwaarden die vervuld moeten worden voor de toepassing van dit artikel. Enerzijds moeten de handelingen vergelijkbaar zijn met de andere handelingen die een MtM uitmaken. Anderzijds moeten zij de intentie hebben om een groot lijden of serieuze schade aan het lichaam te veroorzaken, dit zowel fysiek als mentaal²⁴⁷.

Zelfs indien men vrouwenhandel niet zou kwalificeren als zijnde slavernij, zijn er toch voldoende alternatieven om vrouwenhandel te zien als een MtM. Hierbij is het niet de bedoeling de definitie van een MtM uit te breiden maar om aan te tonen dat de internationale gemeenschap wel degelijk deze handelingen, waaronder men vrouwenhandel kan plaatsen, expliciet erkent als zijnde MtM. Dit alles

---

²⁴³ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 136.

²⁴⁴ Voetnoot 17 bij Art. 7(1)(g) Elementen van Misdrijven.

²⁴⁵ A. COLE, “Reconceptualising Female Trafficking: The Inhuman Trade in Women”, 12 *Cardozo Journal of Law & Gender* 789, 2006, 818.

²⁴⁶ A. COLE, *Ibid.*, 818.

²⁴⁷ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 136.

brengt met zich mee dat een individu of niet statelijke actor alsnog aansprakelijk kan gesteld worden voor het misdrijf vrouwenhandel en dit binnen het kader van een MtM.

1.4 Implicaties voor het Internationaal Juridisch Systeem bij Erkenning Mensenhandel als een MtM

Het kwalificeren van mensenhandel als een MtM zou verscheidene implicaties met zich meebrengen voor het internationaal juridisch systeem. Eerst en vooral zouden zaken betreffende mensenhandel kunnen berecht worden door het ICC. Op die manier zou een directe controle van het probleem op internationaal niveau mogelijk worden²⁴⁸, daar het vandaag vooral in handen blijft van de Staten zelf. Er zijn twee voordelen aan de behandeling van het probleem op een internationaal niveau door het ICC. De eerste reden is dat Staten hierbij de mogelijkheid zouden hebben om omkoping en corruptie uit de weg te gaan. Nationale overheden en rechtbanken zijn nu eenmaal gevoeliger voor bedreigingen en omkoperij van de georganiseerde misdaad, die hen op die manier probeert te beïnvloeden om hun handel te bevoordelen. Het is duidelijk dat een onafhankelijk gerechtelijk orgaan beter geschikt is voor het vervolgen van handelaars. Of het ICC volledig immuun zal zijn voor de invloed van de handelaars en de georganiseerde misdaad is natuurlijk nog de vraag. Een tweede reden is dat slachtoffers de mogelijkheid wordt gegeven om deel te nemen aan de vervolging van de handelaar. Tijdens de fase van het vooronderzoek kan de aanklager informatie ontvangen van Staten, maar ook van intergouvernementele, van niet-gouvernementele organisaties alsook van andere betrouwbare bronnen²⁴⁹. Slachtoffers kunnen ook hun opwachting maken zodat het ICC kan beslissen om de toestemming te geven voor een onderzoek²⁵⁰. Tijdens het proces kan het ICC toestaan dat de voorstellen van het slachtoffer worden voorgelegd en dat alsook beschermingsmaatregelen voor het slachtoffer in acht kunnen worden genomen²⁵¹. Tenslotte voorziet het Rome Statuut ook in een fonds voor slachtoffers, waaruit het ICC compensaties mag verlenen²⁵². Men kan stellen dat het Rome Statuut een versterkend effect heeft voor de slachtoffers door hem toegang te verlenen tot het internationale strafnetwerk²⁵³.

Desalniettemin is ook het ICC beperkt door de grenzen die aan zijn jurisdictie gesteld zijn. Er zijn slecht drie manieren waarop het ICC zijn jurisdictie kan uitoefenen:

---

²⁴⁸ N. BOISTER, "Transnational Criminal Law?", 14 *European Journal of International Law* 953, 2003, 962.

²⁴⁹ Art. 15(2) Rome Statuut.

²⁵⁰ Art. 15(3) Rome Statuut.

²⁵¹ Art. 68 Rome Statuut.

²⁵² Art. 79 Rome Statuut.

²⁵³ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 140.

- 1) Indien de Staten een zaak aanhangig maken bij de Aanklager. In dit geval is de instemming van de Staat vereist of dient de beschuldigde de nationaliteit te dragen van de Staat²⁵⁴. Indien een zaak reeds op nationaal niveau wordt onderzocht en vervolgd zal het ICC de zaak ontoelaatbaar achten²⁵⁵.
- 2) Het ICC heeft jurisdictie over zaken die naar hen verwezen zijn door de VN Veiligheidsraad of door de VN, onder hoofdstuk VII van het VN Statuut²⁵⁶. Dit zal niet zo snel gebeuren bij vrouwenhandel aangezien dit niet gezien wordt als een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid, wat vereist is om beslissingen te nemen onder hoofdstuk VII van het VN Statuut.
- 3) Het ICC kan tevens zijn bevoegdheid uitoefenen over een onafhankelijk onderzoek dat gestart is door de Aanklager²⁵⁷. Zoals bij de verwijzing van een zaak naar het ICC door de Staten zelf, is ook hier de instemming van de Staten vereist²⁵⁸.

Uit het bovenstaande kan men afleiden dat het door de nationale soevereiniteit en de politieke belangen niet gemakkelijk is om een zaak betreffende vrouwenhandel aanhangig te maken bij het ICC²⁵⁹. Toch blijft er een mogelijkheid van het ICC om betrokken te worden en/of te blijven. Zaken waarvoor de instemming van de Staten vereist zijn zouden alsnog toelaatbaar geacht kunnen worden, indien het wordt bewezen dat de Staten zelf niet bereid zijn of niet de mogelijkheid hebben om zelf te onderzoeken, te vervolgen en te bestraffen²⁶⁰. Binnen de context van mensenhandel kan zo een situatie voorvallen als Staten geen wetten invoeren die mensenhandel verbieden, die de straffeloosheid van de handelaars toestaan, of die geen onafhankelijke of onpartijdige procedures toelaten te wijten aan de corruptie. In het geval van het verwijzen van een zaak vanuit de VN Veiligheidsraad, kan mensenhandel onder bepaalde omstandigheden beschouwd worden als een bedreiging voor de internationale veiligheid en vrede indien er een verband is met terroristische activiteiten of ingeval van interne of internationale gewapende conflicten. Zelfs wanneer de jurisdictie van het ICC verhinderd zou worden, dan nog kan een kwalificatie van mensenhandel als een MtM ertoe leiden dat de universele jurisdictie van de Staten in werking treedt. Het ICC zelf heeft niet de mogelijkheid om universele jurisdictie uit te oefenen omdat de basis van zijn bevoegdheid territoriaal en/of nationaliteit gericht is²⁶¹. Universele jurisdictie houdt in dat een bepaald misdrijf een gedeelde bezorgdheid onder de Staten uitmaakt en van zo een grote en zware omvang is dat universele vervolging en repressie

---

²⁵⁴ Art. 12(2) Rome Statuut.

²⁵⁵ Art. 17 Rome Statuut.

²⁵⁶ Art. 13(b), Rome Statuut.

²⁵⁷ Art. 13(c) Rome Statuut.

²⁵⁸ Art. 12(2) Rome Statuut.

²⁵⁹ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 140.

²⁶⁰ Art. 17 Rome Statuut.

²⁶¹ G.M. DANILENKO, "The Statute of the Internationale Criminal Court and Third States", 21 *Michigan Journal of International Law* 445, 2000, 455-456.

nodig zijn. Eenvoudiger gezegd geeft het een Staat de bevoegdheid om haar wetten toe te passen om een misdrijf te bestraffen zelfs indien de Staat geen link heeft met het territorium waar het misdrijf heeft plaatsgevonden, noch met de nationaliteit van de misdadiger²⁶². Universele jurisdictie over misdrijven zoals piraterij, slavenhandel, genocide oorlogsmisdrijven en MtM's wordt zelfs gezien als een geval van internationaal gewoonterecht²⁶³. Indien mensenhandel zou worden erkend als een MtM dan zou dit niet alleen een zeer duidelijk signaal zijn voor de handelaars zelf, het zal ook de druk op de Staten opvoeren om een criminele jurisdictie in te stellen en handelaars te vervolgen en te bestraffen²⁶⁴.

Verder heeft de kwalificatie van mensenhandel als MtM ook vergaande gevolgen voor de immuniteiten van officiële van overheden en militair personeel die deel uitmaken van het verhandelingsproces. Er zijn twee soorten van immuniteit. De eerste, beter gekend als personele of *ratione personae* immuniteit, dat verbonden is aan een organisatie en voortdurend in het bezit blijft van de ambtenaar zolang hij deel uitmaakt van die organisatie²⁶⁵. Deze immuniteit stelt hoge ambtenaren en hoofdambtenaren, zoals hoofden van Staten en overheden, en buitenlandse ministers vrij van burgerlijke en strafrechtelijke vervolging in andere Staten dan hun eigen Staat. In de *Arrest Warrant Case* werd het zelf bevestigd door het Internationaal Hof van Justitie²⁶⁶ dat hooggeplaatste officieren vrij zijn van vervolging in andere Staten zelfs indien men verdacht zou worden van internationale misdrijven²⁶⁷. Dit principe is ook aanvaard op nationaal niveau²⁶⁸. Het ICJ heeft dit echter nog genuanceerd door te stellen dat hoofdambtenaren wel strafrechtelijk vervolgd kunnen worden door internationale strafhoven, maar enkel in de gevallen waar deze bevoegdheid hebben²⁶⁹. Dit alles leidt ertoe dat hooggeplaatste ambtenaren die direct of indirect betrokken zijn bij vrouwenhandel, veroordeeld kunnen worden door het ICC, indien deze de bevoegdheid heeft en de Staten van de burgers die vervolgd worden lid zijn van het Rome Statuut²⁷⁰. De tweede immuniteit betreft de functionele of *ratione materiae* immuniteit. Deze immuniteit wordt toegepast op

---

²⁶² AMERICAN LAW INSTITUTE, *Restatement of the Law (Third): Foreign Relations Law of the United States*, 2 American Law Institute, 1987, §404.

²⁶³ D.F. ORENLICHER, "Settling Accounts: The Duty to Prosecute Human Rights Violations of a Prior Regime", 100 *Yale Law Journal* 2537, 1991, 2555, 2593 en 2594.; M. LIPPMAN, "Crime Against Humanity", 17 *Boston College Third World Law Journal* 171, 1997; M.P. SCHARF, "Application of Treaty-Based Universal Jurisdiction to Nationals of Non-Party States", 35 *New England Law Review* 363, 2001, 372-373.

²⁶⁴ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 140-142.

²⁶⁵ *Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (The Democratic Republic of Congo v Belgium)*, ICJ Report 2000, §51-55 [Hierna Arrest Warrant Case]; D. AKANDE, "International Law Immunities and the International Criminal Court", 98 *American Journal of International Law* 407, 2004, 409-410.

²⁶⁶ Hierna ICJ.

²⁶⁷ Arrest Warrant Case, §58.

²⁶⁸ D. AKANDE, *Ibid.*, 411.

²⁶⁹ Arrest Warrant Case, §61.

²⁷⁰ D. AKANDE, *Ibid.*, 417 en 421; T. OBOKATA, *Ibid.*, 142.

handelingen gesteld binnen het officieel kader²⁷¹ en heeft zowel uitwerking op de handelingen gesteld door huidige ambtenaren als op handelingen gesteld door voormalige ambtenaren toen zij nog werkzaam waren bij de organisatie²⁷². In tegenstelling tot de personele immuniteit, zijn ambtenaren niet immuun voor strafrechtelijke vervolging door vreemde rechtbanken indien zij internationale misdrijven plegen tijdens hun functionele immuniteit²⁷³. Dit type van immuniteit is van grotere relevantie voor mensenhandel, omdat het meer aanneembaar is dat lagere ambtenaren, zoals politie, zich hiermee zouden bezighouden. Mensenhandel als MtM maakt dat men een sterke basis heeft om vertegenwoordigers van overheden die zich anders achter hun immuniteit zouden verschuilen, alsnog te vervolgen²⁷⁴.

Ter afsluiting nog de volgende twee bemerkingen betreffende de implicaties van het kwalificeren van mensenhandel als een MtM. Ten eerste zou dergelijke kwalificatie ervoor kunnen zorgen dat de andere criminele handelingen in de toekomst alsnog gekwalificeerd worden als internationale misdrijven. Alhoewel Staten en de internationale gemeenschap nog weigerachtig mogen staan ten opzichte van het uitbreiden van het toepassingsgebied van de internationale misdrijven, zouden zij er toch voor moeten openstaan om te erkennen dat de aard van verschillende misdrijven zowel op nationaal, regionaal en internationaal gebied, aan het veranderen is. Men zou bereid moeten zijn om deze als internationale misdrijven te erkennen en alsook aan te pakken. Ten tweede is het van belang de positie van het individu onder internationaal strafrecht te benadrukken. Uit analyse van de rechtspraak blijkt dat een grote meerderheid van de beschuldigen ambtenaren waren van Staten en/of deel uitmaakten van gewapende troepen. De kwalificatie van mensenhandel als een MtM benadrukt en bevestigt dat niet-statelijke actoren in staat zijn om gruweldaden te plegen t.o.v onschuldige burgers en dat zij hierdoor niet kunnen en mogen ontsnappen aan het internationaal strafrecht en justitie²⁷⁵.

2. Verplichtingen en aansprakelijkheid van Staten

Na bovenstaand onderzoek is het de bedoeling na te gaan wat de verplichtingen zijn voor Staten en of zij aansprakelijk kunnen worden gesteld voor hun eigen handelingen en/of deze van niet-statelijke actoren. Dit deel behandelt vier verplichtingen die rusten op alle Staten, ongeacht of zij een oorsprong-, transit- of aankomstland zijn. Deze vier verplichtingen zijn opgenomen in de *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking* van 2002,

---

²⁷¹ D. AKANDE, *Ibid.*, 412-413.

²⁷² D. AKANDE, *Ibid.*, 412-413.

²⁷³ A. CASSESE, "When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case", 13 *European Journal of International Law* 853, 2002, 865 en 871; Zie ook D. AKANDE, *Ibid.*, 410 en 413.

²⁷⁴ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 143.

²⁷⁵ T. OBOKATA, *Ibid.*, 144.

opgesteld door de Hoge Commissaris voor Mensenrechten. Echter, dit zijn richtlijnen die niet wettelijk bindend zijn, maar het is de bedoeling aan te tonen dat zij onderbouwd zijn vanuit de internationale mensenrechten²⁷⁶.

2.1 *Verplichting om Mensenhandel en Gerelateerde Handelingen te Verbieden*

Een eerste verplichting die rust op Staten is om via nationale wetgeving mensenhandel te verbieden met de bedoeling dit fenomeen te bestrijden. Alhoewel het taalgebruik verschillend is, zijn er toch een aantal mensenrechtelijke instrumenten die expliciet eisen dat Staten mensenhandel verbieden. Deze verplichting vindt men terug in: Art. 1-4 van het Verdrag van 1949; Art. 6 en 12 VUDV; Art. 35 CRC en art. 1-3 Optioneel Protocol betreffende de Verkoop van Kinderen; Zie ook regionaal: Art. 5(3) Statuut van de Fundamentele Rechten van de Europese Unie 2000; Verdrag van de Raad van Europa betreffende Actie tegen Mensenhandel 2005; Art. 7 Inter-Amerikaans Verdrag betreffende de Internationale Handel in Minderjarigen 1994; Art. 3 SAARC Verdrag betreffende de Preventie en Bestrijding van Vrouwen- en Kinderhandel voor Prostitutie 2002.

Deze verplichting om mensenhandel te verbieden wordt nog versterkt indien het recht op leven erbij betrokken is. Zo heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens²⁷⁷ in de zaak *Osman v. United Kingdom*²⁷⁸ beslist dat, voor de Staten, de eerste plicht om het recht op leven te garanderen het instellen van effectieve strafrechtelijke voorzieningen is. Hierdoor worden geweldplegingen tegen een persoon ontmoedigd. Het is binnen dit kader tevens beslist dat men hier niet alleen verwijst naar het vermoorden van een persoon maar ook naar zware geweldplegingen²⁷⁹. Deze redenering kan men toepassen indien slachtoffers van mensenhandel heel zware schade hebben geleden of zelfs sterven tijdens hun reis of bij aankomst op hun bestemming²⁸⁰.

Buiten het recht op leven, zijn er nog andere gerelateerde handelingen die verboden zijn in het internationaal mensenrecht. Zoals reeds aangetoond worden diegene die verhandeld worden vaak gedwongen in het proces en ervaren zij al te vaak situaties die neigen naar foltering, onmenselijke of ontorende behandeling. Met de bedoeling dit gedrag tegen te gaan, berust er een duidelijke verplichting op de Staten om deze handelingen te verbieden. Sterker nog het verbod op foltering is

---

²⁷⁶ T. OBOKATA, "Human Trafficking, Human Rights and the Nationality, Immigration and Asylum Act", *European Human Rights Law Review*, 2003, 4, 412.

²⁷⁷ Hierna EHRM.

²⁷⁸ APP. 23452/94), Uitspraak van 28 oktober 1998, §115.

²⁷⁹ A. MOWBRAY, *The Development of Positive Obligations under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights*, Oxford, Hart Publishing, 2004, 16.

²⁸⁰ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 148.

internationaal gewoonterecht en jus cogens²⁸¹. Alhoewel de internationale instrumenten betreffende foltering spreken over daden van statelijke actoren, wordt het meer en meer aanvaard dat een Staat ook verantwoordelijk kan worden geacht voor de handelingen van niet-statale actoren, indien zij gefaald hebben in het verhinderen van deze acties²⁸². Daarenboven is het verbod op slavernij en gedwongen arbeid ook een zeer duidelijke verplichting onder verschillende mensenrechtelijke instrumenten zoals het Verdrag betreffende Slavernij²⁸³, Verdrag betreffende Gedwongen Arbeid²⁸⁴, het ICCPR²⁸⁵ en het ICESCR²⁸⁶. Zoals bij foltering maakt ook het verbod op slavernij deel uit van het internationaal gewoonterecht, alsook is het een jus cogens norm²⁸⁷. Uit bovenstaande dient men te concluderen dat de verplichting voor Staten om mensenhandel en ander gerelateerde handelingen te verbieden, is vastgesteld onder internationale mensenrechten²⁸⁸.

2.2 Verplichting om te Onderzoeken, te Vervolgen en Handelaars te Straffen

De verplichting om te onderzoeken, te vervolgen en niet-statale actoren alsook handelaars te straffen, is gevestigd door de rechtspraak betreffende internationale mensenrechten. Een zaak die van zeer groot belang is voor deze verplichting, is de zaak van *Velasquez Rodriguez v. Honduras*²⁸⁹. Volgens het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens in deze zaak, is een Staat verplicht om elke situatie te onderzoeken die een schending uitmaakt van de mensenrechten. Indien de Staat het nalaat de schending te bestraffen en het slachtoffer niet adequaat bijstaat, dan heeft de Staat gefaald om zijn plicht na te komen om de vrije en volledige uitoefening te garanderen van de rechten van het slachtoffer. Dit is ook het geval indien de Staat het toelaat dat private personen of groepen niet

---

²⁸¹ *Prosecutor v. Furundzija*, IT-95-17/1, 10 December 1998, §153; General Comment No. 24, *ibid*, §10; *Siderman de Blake v. Republic of Argentina*, 965 F. 2d 699 (9th Cir. 1992) Cert. Denied; *Republic of Argentina v. De Blake*, 507 U.S. 1017, 123L. Ed. 2d 444, 113 S. Ct. 1812, 1993; *Committee of U.S. Citizens Living in Nicaragua v. Reagan*, 859 F. 2d 929, 949 (D.C. Cir. 1988); *Xuncax et al. v. Gramajo*, 866 F. Supp. 162 (D. Mass. 1995). Voor een definitie betreffende jus cogens zie art. 53 van de *Vienna Convention on the Law of Treaties*, 1969, 1155 UNTS 33.

²⁸² General Comment No. 20 (Torture, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment) van het Human Rights Committee, §2; Zie ook *A v. UK*, 1999, 27 E.H.R.R. 611. Betreffende foltering door niet-statale actoren zie R. MCCORQUODALE & R. LA FORGIA, "Taking off the Blindfolds: Torture by Non-State Actors", 1(2) *Human Rights Law Review* 189. Voor foltering, onmenselijk en onterende behandeling i.v.m mensenhandel, zie S.J. TOEPHER & B.S. WELLS, "The Worldwide Market for Sex: A Review of International and Regional Legal Prohibitions Regarding Trafficking in Women", 2 *Michigan Journal of Gender and Law* 83 en L. HAUBER, "The Trafficking of Women for Prostitution: A Growing Problem within the European Union", 21 *Boston College International and Comparative Law Review* 183.

²⁸³ Art. 2(2) Verdrag betreffende Slavernij, Dienstbaarheid, Gedwongen Arbeid en Gelijkaardige Instellingen en Praktijken, 1926, 60 L.N.T.S. 253.

²⁸⁴ Art. 1(1) Verdrag betreffende Gedwongen Arbeid, 1930, ILO Verdrag No. 29.

²⁸⁵ Art. 8 ICCPR.

²⁸⁶ Art. 10(3) ICESCR.

²⁸⁷ M.C. BASSIOUNI, "Enslavement as International Crime", 23 *New York University Journal of International Law and Politics* 445, 1991.

²⁸⁸ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 149-150.

²⁸⁹ *Velasquez Rodriguez v. Honduras*, 28 I.L.M. 294, 1989.

gestraft worden voor de schending van mensenrechten²⁹⁰. Ook is het EHRM in de zaak *Ergi v. Turkey* verder doorgeslagen op de onderzoeksplicht. In dit arrest zei het ECRM dat de verplichting niet louter beperkt is tot de gevallen waarin het zeker is dat het misdrijf gepleegd werd door een functionaris van de Staat. Het is zelfs niet noodzakelijk dat de familieleden of anderen een formele klacht hebben ingediend bij de bevoegde onderzoeksautoriteit. Betreffende deze zaak was het louter op de hoogte zijn van de feiten door de overheid voldoende om te komen tot een verplichting onder art. 2 van het ECRM om een onderzoek te voeren naar de omstandigheden van het misdrijf²⁹¹. Deze verplichting is tevens erkend door andere mensenrechtelijke organen zoals het Comité voor Mensenrechten²⁹² en de Speciale Rapporteur betreffende Geweld tegen Vrouwen²⁹³. Sommige rechtsgeleerden gaan zelfs zo ver door te stellen dat deze verplichting deel zou uitmaken van het internationaal gewoonterecht²⁹⁴. Uit het bovenstaande kan men afleiden dat een verplichting om te onderzoeken, te vervolgen en het bestraffen van de handelaars, ook bestaat onder internationale mensenrechten.

2.3 Verplichting om Slachtoffers van Mensenhandel te Beschermen

Slachtoffers van mensenhandel worden nog al te vaak geassocieerd met illegale immigranten die gezien worden als een bedreiging voor de interne veiligheid van een land omwille van hun banden met criminele activiteiten en groepen. Het gevolg hiervan is dat nog al te vaak gevangenisname en deportatie van de slachtoffers worden gehanteerd als technieken om het probleem op te lossen. Het is de bedoeling na te gaan in welke mate Staten verplicht zijn om de slachtoffers van mensenhandel te beschermen. De ontwikkeling van internationale mensenrechten onthult dat er welbepaalde verplichtingen bestaan t.o.v het slachtoffer. Zo zijn er verscheidene mensenrechtelijke instrumenten die over maatregelen beschikken betreffende de bescherming van slachtoffers van mensenhandel²⁹⁵. Zo kan men uit art. 16(2) van het Verdrag betreffende Migranten Arbeiders²⁹⁶ de volgende

---

²⁹⁰ *Velasquez Rodriguez v. Honduras*, 28 I.L.M. 294, 1989, §176; zie ook §172 betreffende de internationale verantwoordelijkheid van de Staat indien deze nalaat adequaat te reageren op de schending.

²⁹¹ *Ergi v. Turkey*, App. 23818/94, 28 juni 1998, §82; Zie ook *Z and Others v. United Kingdom*, App. 29392/95, 10 mei 2001, §109; A. MOWBRAY, "Duties of Investigation under European Convention on Human Rights", 51 *International and Comparative Law Quarterly* 437, 2002.

²⁹² General Comment No. 7 (Torture, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment)(1982), *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, § 1-2; *Herrera Rubio v. Colombia*, Communication No. 161/1983, CCPR/C/31/D/161/1983, §11.

²⁹³ Zie ook GENERAL RECOMMENDATION NO. 19 (Violence against Women)(1992) of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, §9; R. COOK, "State Responsibility for Violation of Women's Human Rights", 7 *Harvard Human Rights Journal* 125, 1994.

²⁹⁴ *S.S. Lotus (France v. Turkey)*, 1927 P.C.I.J. (Ser. A) No. 10, §70.

²⁹⁵ Art. 16, 17 en 19 Verdrag van 1949; Art. 8-10 Optioneel Protocol bij het CRC; Art. 6 en 16 Inter-Amerikaans Verdrag betreffende de Internationale Handel in Minderjarigen 1994; Art. 10-17 Europees Verdrag inzake Mensenhandel; Art. 39 CRC.

²⁹⁶ Internationaal Verdrag betreffende de Bescherming van de Rechten van Alle Migranten Arbeiders en de Leden van Hun Families, Gen. Ass. Res. 45/158, 18 december 1990, [Hierna Verdrag betreffende Migranten

verplichting afleiden: “Migrant workers and members of their families shall be entitled to effective protection by the State against violence, physical injury, threats and intimidation, whether by public officials or by private individuals, groups or institutions”. Een “migrant worker” of migrant arbeider wordt gedefinieerd als zijnde een persoon die betrokken zal zijn, is of is geweest bij een betaalde activiteit in een Staat waarvan hij de nationaliteit niet draagt²⁹⁷. Een interessant facet van dit Verdrag is dat het toepasselijk is op legale en illegale migranten²⁹⁸. Hierdoor kan het toepassingsgebied van het Verdrag uitgebreid worden tot zowel verhandelde als gesmokkelde migranten²⁹⁹.

De verplichting om slachtoffers te beschermen kan verder afgeleid worden vanuit een algemene plicht om rechten te verzekeren en ondersteuning te verlenen³⁰⁰. Zo heeft het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens gesteld dat de verplichting om de uitoefening van de mensenrechten te respecteren en te verzekeren een *erga omnes* karakter heeft. Deze verplichting is opgelegd aan Staten om personen onder hun jurisdictie ten goede te komen, ongeacht hun migrantenstatuut³⁰¹. Ook art. 2(3)(a) van het ICCPR voorziet in een soortgelijke regel waarbij Staten de verplichting dragen om voor efficiënte ondersteuning te zorgen indien de rechten van een persoon geschonden worden en dit ongeacht of de schending gepleegd is door een persoon in officiële hoedanigheid³⁰². Een schending van de verplichting om te beschermen doet zich ook voor indien een Staat er niet in slaagt positieve maatregelen te nemen om te voorkomen dat niet-statelijke actoren misdrijven plegen³⁰³.

De volgende vraag die zich stelt is welke vormen van bescherming Staten verplicht zijn te geven aan slachtoffers van mensenhandel. Er is geen precies antwoord op deze vraag aangezien beschermingsmaatregelen vele verschillende vormen kunnen aannemen. Men kan wel enkele voorbeelden geven. Het eerste voorbeeld is het principe van non-refoulement³⁰⁴. Dit principe houdt o.a in dat het voor een Staat niet is toegestaan om iemand terug te sturen naar zijn land van herkomst

---

Arbeiders].

²⁹⁷ Art. 2 Verdrag betreffende Migranten Arbeiders.

²⁹⁸ Art. 5 Verdrag betreffende Migranten Arbeiders; voor discussies rond het Verdrag betreffende Migranten Arbeiders zie ook L.S. BOSNIAK, “Human Rights, State Sovereignty and the Protection of Undocumented Migrants under the International Migrant Workers Convention”, 25 *International Migration Review* 737, 1991; L.R. PENA, “Some Salient Human Rights in the UN Convention on Migrant Workers”, 2(2) *Asian and Pacific Migration Journal* 179, 1993.

²⁹⁹ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 153-154.

³⁰⁰ J. MOORE, “From Nation State to Failed State: International Protection from Human Rights Abuses by Non-State Agents”, 31 *Columbia Human Rights Law Review* 81, 1999, 92, 93 en 96; D. SHELTON, “Private Violence, Public Wrongs, and the Responsibility of States”, 13 *Fordham International Law Journal* 1, 1989-1990.

³⁰¹ *Judicial Condition and Rights of the Undocumented Migrants*, Advisory Opinion OC-18/03, Ser. A, No. 18, 2003, §109.

³⁰² Zie ook Art. 2 en 3 CRC; Art. 1 en 13 ECRM.

³⁰³ Voorbeeld hiervan is de *Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (Iran v. United States)*, ICJ Report 1980, §58, 59 en 61.

³⁰⁴ Art. 33 Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen, 28 juli 1951, 189 U.N.T.S. 150.

indien deze daar blootgesteld zal worden aan foltering, onmenselijke en ontorende behandeling door niet-statelijke actoren³⁰⁵. Sterker nog indien men een persoon zou terugzenden naar een land waar deze onderworpen zal worden aan slavernij of gedwongen arbeid, dan schendt het land als het ware zijn verplichting om foltering te verbieden³⁰⁶. Bij vrouwenhandel komt het al te vaak voor dat vrouwen bij aankomst in hun thuisland opnieuw worden opgezocht door hun voormalige pooiers en onder druk worden gezet, geslagen en mishandeld om hen op die manier opnieuw aan te zetten zich te prostitueren. Het is duidelijk dat het non-refoulement principe van toepassing kan zijn op de slachtoffers van vrouwenhandel zelfs al zijn ze niet kwalificeerbaar als vluchteling. Een maatregel die het non-refoulement principe zou kunnen onderbouwen en ondersteunen, is het uitvaardigen van tijdelijke of permanente verblijfsvergunningen, zodat de slachtoffers van mensenhandel legaal kunnen verblijven in het land³⁰⁷. Deze maatregel is reeds geïmplementeerd in vele landen en op regionaal niveau is er de EU Richtlijn betreffende Korte Verblijfsvergunningen³⁰⁸. Het doel van deze richtlijn is om slachtoffers van mensenhandel die bereid zijn samen te werken met de nationale autoriteiten en hierbij het vervolgen van de handelaars op te vangen. Het is belangrijk te benadrukken dat het uitvaardigen van deze verblijfsvergunningen op zich een zeer goede zaak is, maar er dient gewerkt te worden aan de link die gelegd wordt met de bereidheid van het slachtoffer om mee te werken met de lokale autoriteiten. Vele slachtoffers zijn immers niet altijd bereid om hun handelaar te vervolgen aangezien men vreest voor represailles en dit niet alleen voor zichzelf maar vaak ook voor hun familie en vrienden in land van herkomst³⁰⁹. Een gewenst aanpak zou zijn om een bepaalde periode te voorzien waarin de vrouwen worden opgevangen en er voor hen gezorgd wordt zodat zij eerst het trauma kunnen verwerken alvorens te beslissen verdere stappen te ondernemen. Hierbij is het van belang dat de vrouwen op zijn minst de keuze hebben om al dan niet hun handelaar te vervolgen en niet in een situatie belanden waarin men over weining keuzevrijheid beschikt. Een goed voorbeeld van zo een bedenperiode vindt men terug in art. 6 van de EU Richtlijn betreffende Korte Verblijfsvergunningen. Volgens dit artikel zouden de nationale overheden aan de slachtoffers een periode moeten gunnen waarin ze kunnen bekomen en ontsnappen aan de invloed van de handelaar. Hierdoor zullen ze in staat zijn om een gefundeerde beslissing te nemen om al dan niet samen te werken met de nationale autoriteiten. Indien ze beslissen samen te werken zouden alle slachtoffer een korte verblijfsvergunning moeten krijgen voor minstens 6 maanden. Gedurende deze periode zullen de Staten ook verplicht zijn de slachtoffers bij te staan met verzorging en assistentie. M.a.w verplicht Europa de Staten om te zorgen voor geschikt onderdak, medische en psychologische behandeling en

---

³⁰⁵ *Bensaid v. United Kingdom*, App. 44599/98, 6 februari 2001, §34.

³⁰⁶ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 155-156.

³⁰⁷ T. OBOKATA, *Ibid.*, 156.

³⁰⁸ Richtlijn Raad E.G. nr. 2004/81/EC, 29 april 2004 betreffende de verblijfsvergunning gegeven aan burgers van ontwikkelingslanden die het slachtoffer zijn van mensenhandel of die het slachtoffer zijn geweest van handelingen om illegale migratie te ondersteunen, die samenwerken met de bevoegde instanties.

³⁰⁹ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 156.

noodzakelijke ondersteuning in de vorm van sociale zekerheid. Gratis juridische bijstand en vertaal- en interpretatiediensten zouden eveneens voorzien moeten worden. Tijdens de verblijfsvergunning zullen de overheden de slachtoffers overigens de kans moeten geven om een opleiding te volgen of te werken. Op het eerste zicht lijken de bovenstaande voorwaarden een zeer eerlijk beschermingspakket te vormen voor de slachtoffers. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat al deze maatregelen gekoppeld zijn aan de beslissing van het slachtoffer om mee te werken met de lokale autoriteiten. De vraag die hieruit volgt is in welke mate de getuigenissen van slachtoffers geloofwaardig geacht worden indien men de situatie kent waarin vele vrouwen verplicht worden een beslissing te nemen³¹⁰. Wat in deze context tevens het vermelden waard is, is de mogelijkheid voor slachtoffers van mensenhandel om een statuut van vluchteling te krijgen. Het United Nations High Commissioner for Refugees³¹¹, de belangrijkste organisatie van de VN betreffende de bescherming van vluchtelingen, heeft erkend dat men vrouwenhandel specifiek kan zien als een vervolging op basis van het vrouwelijk geslacht. Het gevolg is dat slachtoffers onder de voorwaarden voor erkenning als vluchteling zouden kunnen vallen, indien Staten hen niet zouden kunnen of willen beschermen³¹². Hierdoor kunnen meer slachtoffers beschermd worden in de toekomst. De zwakte van deze zienswijze is dat het probleem niet opgelost wordt voor mannen en jongens die verhandeld worden. Het UNHCR is daarentegen wel volop bezig om een beleid te formuleren rond mensenhandel³¹³. Het is te hopen dat men bij het uitzetten van de krijtlijnen van een beleid, naast vrouwen, rekening zal houden met andere doelgroepen³¹⁴.

Het tweede voorbeeld van een beschermingsmaatregel die kan genomen worden door Staten is de ondersteuning van een vrijwillige terugkeer van het slachtoffer naar het land van herkomst. Zo zijn er gevallen bekend waarin slachtoffers gedwongen werden terug te keren naar land van herkomst³¹⁵ of waar slachtoffers geweigerd werden in hun land van herkomst indien men terug wou keren³¹⁶. Deze gevallen kunnen een schending van de mensenrechten uitmaken aangezien vrijwillige terugkeer gelinkt kan worden met ieders recht om vrij terug te keren naar zijn/haar land van herkomst. Dit recht is o.a opgenomen in het ICCPR³¹⁷, het ACHR³¹⁸, het CERD³¹⁹ en het Verdrag betreffende Migranten

---

³¹⁰ S. EGAN, "Protecting the Victims of Trafficking: Problems and Prospects", *European Human Rights Law Review*, 2008, 1, 110-111.

³¹¹ Hierna UNHCR.

³¹² UNHCR, *Guideline on International Protection: Gender-Related Persecution in the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or Its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, HCR/GIP/02/01 (7/5/02), §18.

³¹³ Dit sinds januari 2006.

³¹⁴ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 156-157.

³¹⁵ *Written Statements Submitted by Federation of Associations for Defense and Promotion of Human Rights*, E/CN.4/2003/NGO/43.

³¹⁶ *Written Statement Submitted by the Association of Refugees and Displaced Persons of the Republic of Bosnia-Herzegovina*, E/CN.4/1999/NGO/53.

³¹⁷ Art. 12(4) ICCPR.

³¹⁸ Art. 22(5) ACHR.

Arbeiders³²⁰. Deze verdragen fungeren als legale basis om het recht op vrijwillige terugkeer te ondersteunen. Indien landen van aankomst beslissen om een persoon uit te wijzen in overeenstemming met de nationale wetgeving, dan is het tevens hun plicht onder internationale mensenrechten om die persoon de kans te geven een beroep aan te tekenen tegen de beslissing tot uitwijzing³²¹ en dat collectieve uitwijzing verboden is³²². Indien het slachtoffer beslist vrijwillig terug te keren dan zijn de landen van herkomst verplicht ervoor te zorgen dat de slachtoffers opnieuw geïntegreerd worden binnen de maatschappij. Dit door te zorgen voor voortdurende fysieke en psychologische ondersteuning, opleiding en vooral bescherming tegen represailles van handelaars³²³. De realiteit wijst uit dat vele Staten hierin falen.

Een ander voorbeeld van een maatregel is het verzekeren van het recht van het slachtoffer om deel te nemen aan het onderzoek en het proces tegen haar handelaar. Dit heeft zijn voordelen vanuit strafrechtelijk oogpunt aangezien de getuigenis van een slachtoffer vaak zal leiden tot een versnelling van het onderzoeks-, vervolgings- en bestraffingsproces. Maar het is nog interessanter vanuit een mensenrechtelijk standpunt aangezien dit de slachtoffers de kans geeft om hun stem te laten horen wat een therapeutische waarde met zich meebrengt. Op die manier zullen ze eveneens in staat zijn om hun woede en trauma op een constructieve wijze te verwerken. Om dit deelnemingsrecht van slachtoffers te verzekeren, zijn er verschillende stappen die dienen ondernomen te worden. Vele van hen hebben, zoals boven reeds vermeld, vaak te kampen met de vrees voor represailles vanwege hun handelaar. Daarom is het belangrijk dat zij in het land van aankomst kunnen blijven gedurende de hele periode van het proces en dat men gepaste beschermingsmaatregelen neemt om de identiteit van het slachtoffer te beschermen³²⁴.

Verder zijn de Staten verplicht om de gezondheid te verzekeren van diegene die verhandeld zijn, ongeacht hun legaal of illegaal statuut. Deze verplichting kan vervuld worden door toegang te verzekeren tot de nationale gezondheidsdiensten in het land van aankomst. Het Comité van Economische, Sociale en Culturele Rechten bracht de aandacht op de verplichting om het recht op gezondheid te respecteren³²⁵. Ook het EHRM is van mening dat een kwestie kan ontstaan onder Art. 2

---

³¹⁹ Art. 5(d)(ii) CERD.

³²⁰ Art. 8 Verdrag betreffende Migranten Arbeiders.

³²¹ Art. 13 ICCPR.

³²² Art. 22(9) ACHR; Art. 22 Verdrag betreffende Migranten Arbeiders; Art. 12 Afrikaans Charter; General Recommendation No. 30 (Discrimination against Non-Citizens) of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD/C/64/Misc.11/rev.3, 2004, §26.

³²³ K.E. HYLAND, "Protecting Human Victims of Trafficking: An American Framework", 16 *Berkeley Women's Law Journal* 29, 2001, 59-61; Zie ook *The Right to Restitution, Compensation and Rehabilitation for Victims of Gross Violations of Human Rights and Fundamental Freedoms: Final Report of the Special Rapporteur*, E/CN.4/2000/62.

³²⁴ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 158.

³²⁵ GENERAL COMMENT NO. 14, *supra*, §34.

EVRM indien aangetoond wordt dat autoriteiten een individueel leven in gevaar brengen door het weigeren van gezondheidszorg terwijl deze nochtans gegarandeerd wordt voor de gehele bevolking³²⁶. Het Europees Comité voor Sociale Rechten heeft tevens gesteld dat wetgeving of praktijk die medische bijstand aan vreemdelingen ontkent binnen het territorium van een Staat, zelfs als men illegaal is, is in strijd met het Europees Sociaal Charter³²⁷.

Wat ook een belangrijke maatregel is voor de slachtoffers is de kans om bijstand te vragen aan hun eigen nationale overheid. Hierdoor zou toegang tot consulaire assistentie gewaarborgd moeten worden. Landen van aankomst hebben de plicht om deze toegang te verzekeren en landen van herkomst hebben het recht om met hun burgers te communiceren en om bijstand te verschaffen³²⁸.

Een laatste maatregel van bescherming die van belang is voor slachtoffers, is compensatie. Staten van herkomst dragen hierbij de belangrijkste verantwoordelijkheid aangezien mensenhandel erop wijst dat ze tekort schieten op vlak van preventie en bescherming van de mensenrechten van diegenen die verhandeld worden. Deze verplichting ter compensatie kan echter ook aan landen van aankomst en transit opgelegd worden, indien deze er niet in slagen om hun mensenrechtelijke verplichtingen na te komen. Zo heeft het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens in de *Velasquez Rodriguez* zaak gesteld dat de verplichting om de rechten opgenomen in het ACHR te verzekeren, alsook compensatie omvat³²⁹. Op die manier heeft ook het EHRM beslist dat in het kader van het recht op leven of het verbod van foltering, betaling van een compensatie vereist kan zijn³³⁰. Het recht op leven en verbod op foltering kan men terug vinden bij mensenhandel zoals hierboven aangetoond. Het is echter ook aangewezen om op gepaste wijze om te gaan met compensatie. De waardigheid van het slachtoffer kan zodanig aangetast worden bij lange en uitgebreide procedures om schadeloosstelling te verkrijgen. Deze tegemoetkoming kan door slachtoffers tevens ervaren worden als een manier van afkopen of zelfs 'bloedgeld'³³¹.

---

³²⁶ *Cyprus v. Turkey* (App. 25781/94), 10 mei 2001, §219. Er is wel sprake van een nuancering in die mate dat de Staten zelf hun niveau van gezondheidszorg mogen bepalen. Het is pas als men erin faalt deze standaard te garanderen aan iedereen dat er sprake is van een schending van Art. 2 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden, 3 september 1953, 213 U.N.T.S 222 [Hierna EVRM].

³²⁷ *International Federation of Human Rights League v. France*, Complaints No. 14/2003, 3 november 2004, §32.

³²⁸ Art. 36 Weens Verdrag betreffende Consulaire Relaties, 1963, 596 UNTS 261.

³²⁹ *Velasquez Rodriguez v. Honduras*, 28 I.L.M. 294, 1989, §166, 174 en 175.

³³⁰ *Z and Others v. United Kingdom*, App. 29392/95, 10 mei 2001, §108-109; Zie ook Art. 14(1) Verdrag tegen Foltering.

³³¹ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 160-161.

2.4 Verplichting om de Oorzaken en Gevolgen van Mensenhandel te Bestrijden

Een effectieve aanpak van vrouwenhandel is niet enkel gericht naar het oplossen van het gevolgen maar alsook de oorzaken aan te pakken. De twee grootste oorzaken van vrouwenhandel die in het land van herkomst zouden moeten worden aangepakt zijn armoede en discriminatie. Zoals boven uiteengezet zijn dit de twee grootste drijfveren die vrouwen ertoe aanzetten hun eigen land te verlaten in de hoop op een betere toekomst. De Staten hebben in het algemeen de verplichting om gepaste administratieve en andere maatregelen te nemen om de realisatie van economische, sociale en politieke rechten voor hun burgers te verzekeren³³². In dit opzicht zouden Staten die er niet in slagen te zorgen voor essentiële voedselvoorzieningen, basis gezondheidszorg en huisvesting³³³ en die niet in staat zijn gepaste maatregelen of programma's te ondernemen om armoede aan te pakken³³⁴, aansprakelijk kunnen worden gesteld³³⁵. Alhoewel men zou kunnen zeggen dat de landen van herkomst de eerste verantwoordelijkheid dragen voor de aanpak van armoede, is de verplichting om armoede te beperken ook van toepassing op andere Staten. Dit vindt men zeer duidelijk terug in artikel 2(1) van het Internationaal Verdrag betreffende Economische, Sociale en Culturele Rechten³³⁶ dat aandringt op internationale samenwerking en het Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten erkent hierbij dat internationale samenwerking voor de realisatie van economische, sociale en culturele rechten een verplichting is voor alle Staten en dit in overeenstemming met het VN Statuut en principes van het internationaal recht³³⁷. Hieruit kan men concluderen dat de verplichting om armoede te bestrijden niet enkel rust op de landen van herkomst maar dat de landen van aankomst en transit tevens moeten trachten de landen van herkomst te ondersteunen in hun strijd om armoede aan te pakken³³⁸.

Een tweede oorzaak van vrouwenhandel die dient aangepakt te worden is discriminatie, alsook het geweld tegen vrouwen dat hieruit voor een deel volgt. De Staten zijn op zijn minst verplicht over wetgeving te beschikken die discriminatie op vlak van ras, geslacht en andere onderscheiden, uitsluit³³⁹. In de praktijk zijn de Staten verplicht om te zorgen voor een gelijke toegang tot o.a

---

³³² *Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights*, 1997, §6.

³³³ GENERAL COMMENT NO. 3 (Nature of States Parties Obligations), 1990 van het Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, §10.

³³⁴ Zie Office of the High Commissioner for Human Rights, *Draft Guidelines: A Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies*, September 2001, beschikbaar op <http://www.unhchr.ch/development/povertyfinal.html>.

³³⁵ T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 162.

³³⁶ Hierna ICESCR.

³³⁷ GENERAL COMMENT NO. 3 (Nature of States Parties Obligations), 1990 van het Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, §14.

³³⁸ T. OBOKATA, *Ibid.*, 162-163.

³³⁹ Art. 2 ICESCR; General Comment No. 3 (Nature of States Parties Obligations), 1990 van het Committee on

gezondheidsvoorzieningen, voedsel, basishuisvesting, en ook zeer belangrijk onderwijs. Sterker nog, indien het principe van non-discriminatie geschonden zou zijn dan moet het slachtoffer de kans hebben om een beroep te doen op legale voorzieningen³⁴⁰.

Tenslotte hebben Staten, zoals hierboven reeds kort aangehaald, ook de verplichting te zorgen voor onderwijs voor hun burgers. In de landen van herkomst is een gebrek aan onderwijs en aan een gelijke toegang tot onderwijs, een van de grootste redenen van het armoedeprobleem. Hierdoor hebben Staten de verplichting om onderwijs te voorzien en dit vooral voor diegene die in de risicogroep voor mensenhandel vallen. Op die manier heeft men meer kans om een goede job te bekommen waardoor men niet zo snel ten prooi zal vallen aan handelaars. Verder kan onderwijs ook een zeer belangrijke rol spelen bij de preventie door de mensen te onderwijzen in de gevaren die inherent zijn aan mensenhandel³⁴¹.

Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, §3; Art. 2 ICCPR; Art. 2(d) en 4(a) CERD; Art. 2(b) CEDAW.

³⁴⁰ Art. 5 CERD; General Comment No. 3 (Nature of States Parties Obligations), 1990 van het Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5, §5.

³⁴¹ T. OBOKATA, *Ibid.*, 163-164.

IV. Aanpak van het probleem

A. Visies

Bij de analyse van de verschillende internationale en Europese definities werd reeds duidelijk dat er veel verschil is in hoe men tegen vrouwenhandel en de bestrijding ervan aankijkt. Sommigen zien het als een schending van mensenrechten (zie deel IV), anderen als een kwestie van migratie of prostitutie (zie deel II).

Vele auteurs alsook Staten beschouwen vrouwenhandel als zijnde een subcategorie van de migratieproblematiek³⁴². Dit op de manier dat vrouwen illegaal de grens hebben overgestoken zonder de gepaste visa of omdat men blijft indien visa limieten verstreken zijn. Dit perspectief leidt ertoe dat de Staten zelf gezien worden als slachtoffer en niet de vrouwen die verhandeld en geëxploiteerd zijn geweest³⁴³. Wel dient men bij dit standpunt enkele bedenkingen te maken. Een eerste bemerking is deze betreffende het element legaal/illegaal. Daar waar de slachtoffers van smokkelaars vaak het land binnenkomen op een illegale manier, is dit niet het geval voor die van vrouwenhandel. Deze geraken het land regelmatig op een legale wijze binnen d.m.v. toeristenvisums, voorlopige werkvergunningen of een legaal statuut via een huwelijk. Het illegale facet kan natuurlijk ook weerslag hebben op hun verdere verblijf en werk en niet enkel op de manier van aankomst in een land³⁴⁴. Een tweede opmerking betreft het proces van categorisatie. De verschillende categorieën van illegale en mensen zonder papieren of mensen die misleid werden; overlappen elkaar sterk. Dit zorgt er voor dat men bij de aanpak van het probleem vaak de neiging heeft om iedereen over dezelfde kam te scheren, aangezien het zo moeilijk is een duidelijke onderscheid te maken³⁴⁵. Een laatste punt betreffende het standpunt dat men vrouwenhandel ziet als een specifieke vorm van migratie, is het gevolg van dergelijk uitgangspunt. Sommige zijn immers de mening toegedaan dat vrouwenhandel een gevolg is van zeer strikte migratiewetgeving in combinatie met het beteugelen van illegale binnenkomst en illegale tewerkstelling van migranten³⁴⁶. De Staat zal immers trachten de migratieproblematiek te bestrijden door het sluiten van de grenzen, het verminderen van illegale immigratie en het aantal werkvergunningen, en het arresteren en vervolgen van vrouwen die het recht van de Staat schenden³⁴⁷.

Een andere visie die heerst onder de Staten en auteurs is deze waarin vrouwenhandel wordt gezien als een probleem van prostitutie. De strijd tegen vrouwenhandel heeft ook het debat rond prostitutie heropend³⁴⁸. Dit debat kan men samenvatten in de twee volgende standpunten. Enerzijds vind men

---

³⁴² C. ARADAU, *Rethinking trafficking in women; politics out of security*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2008, 21.

³⁴³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 131.

³⁴⁴ C. ARADAU, *Ibid.*, 22.

³⁴⁵ C. ARADAU, *Ibid.*, 23.

³⁴⁶ C. ARADAU, *Ibid.*, 24.

³⁴⁷ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 131.

³⁴⁸ C. ARADAU, *Rethinking trafficking in women; politics out of security*, Basingstoke, Palgrave Macmillan,

dat vrouwenhandel alle vormen van rekrutering en transport voor prostitutie omvat. Dit ongeacht of het plaatsvond met geweld of misleiding. Dit uitgangspunt is onderbouwd door de visie dat prostitutie in zijn geheel een misbruik is van vrouwen³⁴⁹. Deze positie wordt echter bekritiseerd omdat ze elke vorm van zelfdeterminatie onmogelijk maakt voor vrouwen die er vrijwillig voor kiezen om in de prostitutie te gaan³⁵⁰. Anderzijds gaat men in vrouwenhandel een onderscheid maken tussen “verplichte prostitutie” en “vrijwillige prostitutie” los van het fenomeen vrouwenhandel³⁵¹. Vaak is er de commentaar dat antivrouwenhandel maatregelen, niet effectief genoeg zijn voor de bescherming van vrouwenrechten en mensenrechten en dat zij tevens negatieve gevolgen hebben voor het “recht” van diegene die er vrijwillig voor kiezen, de sekswerkers. Een feministisch standpunt is dat door een band te creëren tussen prostitutie en vrouwenhandel, de rechten van de slachtoffers worden geprivilegieerd ten koste van deze van de sekswerkers³⁵². Voorgaande leidt ertoe dat men in de statenpraktijk 3 benaderingen kan onderscheiden. Ten eerste, de prohibitionistische aanpak, waarbij prostitutie verboden is en klanten gestraft worden. Vervolgens onderscheidt men legalisatie of regularisatie; prostitutie en de uitbuiting van volwassen vrouwen is niet strafbaar. Ten slotte de abolitionistische benadering waarbij prostitutie geen strafbaar feit is maar enkel uitbuiting. Hierdoor wordt onderzoek, dialoog en wettelijke inspanningen, zwaar bemoeilijkt³⁵³. Bovenstaande visies zijn van groot belang omwille van hun uitwerking en gevolgen in de praktijk.

B. Verschillende benaderingen van de effectieve aanpak van vrouwenhandel

1. Strafrechtelijke benadering

De strafrechtelijke benadering is erop gericht om vrouwenhandel en de daarmee gepaard gaande handelingen strafbaar te stellen. Op die manier trachten de overheden zich tevens te concentreren op het vervolgen en bestraffen van de handelaars. Diegene die gebruik maken van een strafrechtelijke benadering zullen zeer sterke taal gebruiken als men verwijst naar de rechtsmiddelen en – mechanismen voor het vervolgen van handelaars. Hier staat dan tegenover dat de taal t.o.v het slachtoffer eerder vaag en zwak zal zijn als men verwijst naar de beschermingsmaatregelen. Sterker nog, men zal de beschermingsmaatregelen koppelen aan de bereidheid van het slachtoffer om mee te werken bij de vervolging van de handelaar³⁵⁴.

2008, 29.

³⁴⁹ C. ARADAU, *Rethinking trafficking in women; politics out of security*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2008, 30; Is tevens ook het standpunt van de Coalition Against Trafficking in Women (CATW).

³⁵⁰ C. ARADAU, *Ibid.*, 30.

³⁵¹ Dit is het standpunt van de Global Alliance Against Trafficking in Women.

³⁵² C. ARADAU, *Ibid.*, 32.

³⁵³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 132.

³⁵⁴ D.F. HAYNES, “Used, Abused, Arrested, and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers”, *Women’s Rights: A Human Rights Quarterly*

Het eerste internationale wettelijk instrument betreffende vrouwenhandel is de Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen van 1904. Een voorbeeld van de vage omschrijving van het slachtoffer vindt men terug in dit instrument. Zo wordt er wel verwezen naar 'het slachtoffer van criminele handel'³⁵⁵ maar wordt er geen duidelijke omschrijving gegeven, en vraagt men de Staten de slachtoffers toe te vertrouwen aan 'publieke of private liefdadigheidsinstellingen, of aan individuen die voldoende bescherming kunnen bieden'³⁵⁶ voor de repatriëring naar hun land van herkomst³⁵⁷.

In 1949, heeft de Algemene Vergadering van de VN het Verdrag inzake de Bestrijding van Mensenhandel en de Uitbuiting van Prostitutie geadopteerd, dat zijn aandacht richt op mensenhandel met het oog op prostitutie. Het verdrag van 1949 gaat mensenhandel op zich niet heel precies definiëren maar het criminaliseert de handelingen van derden die verwickeld zijn met prostitutie. Op die manier wordt er van de Staten gevraagd dat ze de personen die iemand misleiden met het oog op de prostitutering of die de prostitutie van een persoon exploiteert, wordt gestraft³⁵⁸. Ook personen die een bordeel bezitten of een bordeel financieel ondersteunen, of die met kennis van zaken een gebouw verhuren aan een persoon met de bedoeling dat die zich daar kan prostitueren³⁵⁹, dienen tevens gestraft te worden. Betreffende het slachtoffer is ook dit verdrag zeer kort en vaag. Men moedigt de Staten aan om te zorgen voor het herstel en sociale reïntegratie van de slachtoffers, en om maatregelen te nemen die gericht zijn op de preventie van prostitutie door sociale, en met onderwijs en gezondheid gerelateerde programma's³⁶⁰.

Het Palermo Protocol op zijn beurt eist van de lidstaten dat binnen hun nationale wetgeving mensenhandelactiviteiten als een misdrijf worden beschouwd³⁶¹. Sterker nog de lidstaten moeten maatregelen ondernemen om de slachtoffers te ondersteunen en te beschermen³⁶². Het Palermo Protocol verplicht de lidstaten tevens om nationale wetgeving aan te nemen waarin het voor het slachtoffer mogelijk is om een burgerlijke vordering tot schadevergoeding in te stellen³⁶³. Ook wordt er aan de lidstaten gevraagd om in de aankomstlanden tijdelijke of permanente verblijfsvergunningen

---

Reader, Baltimore, The John Hopkins University Press, 2006, 448-449.

³⁵⁵ Art. 3 Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904, 35 Stat. 1979, 1 L.N.T.S. 83.

³⁵⁶ Art. 3 Internationale Schikking ter Uitbanning van de Handel in Blanke Slavinnen, Parijs, 18 mei 1904, 35 Stat. 1979, 1 L.N.T.S. 83.

³⁵⁷ A. AMIEL, "Integrating a Human Rights Perspective into the European Approach to Combating the Trafficking of Women for Sexual Exploitation", 12 *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 24-25.

³⁵⁸ Art. 1 Verdrag van 1949.

³⁵⁹ Art. 2 *Ibid.*

³⁶⁰ Art. 16 *Ibid.*

³⁶¹ Art. 5 Palermo Protocol.

³⁶² Art. 6 *Ibid.*

³⁶³ Art. 6(6) *Ibid.*

voor de slachtoffers te overwegen³⁶⁴. Tenslotte tracht het Palermo Protocol samenwerking tussen de staten en informatie-uitwisseling aan te moedigen in de hoop de groei van mensenhandel tegen te gaan³⁶⁵.

Binnen het soft-law milieu op internationaal vlak, heeft de Algemene Vergadering van de VN een Verklaring betreffende Basisprincipes van Justitie voor Slachtoffers van Misdrijven en Misbruiken van Macht, uitgevaardigd³⁶⁶. Dit document streeft ernaar dat slachtoffers een vrije toegang verschaft wordt tot justitie en dat men een gelijke en eerlijke behandeling krijgt tijdens het proces³⁶⁷.

Uit bovenstaande voorbeelden kan men afleiden dat, ondanks een zwakke start, er doorheen de jaren veel moeite is gedaan om het slachtoffer ook binnen de strafrechtelijke benadering een betere plaats te geven. Toch zijn er nog enkele nadelen verbonden aan deze benadering. Door mensenhandel te beschouwen als een misdrijf, wordt het geassocieerd en daardoor ook vaak beperkt tot de vervolging van georganiseerde misdaad. Door deze benadering kan het zijn dat inspanningen geleverd in de strijd tegen mensenhandel verward worden met maatregelen die erop gericht zijn migratie te onderdrukken, grenscontrole te verstrengen of prostitutie te criminaliseren. Bij een strafrechtelijke benadering ligt de nadruk op het vervolgen van de handelaar, waardoor het slachtoffer aan de zijlijn blijft staan. Een ander nadeel is dat het toepassingsgebied van de meeste verdragen die een strafrechtelijke benadering aanhalen vaak zeer beperkt is. Een voorbeeld hiervan is het Palermo Protocol dat niet toepasbaar is op alle gevallen van mensenhandel. Het is enkel toepasbaar op situaties die gerelateerd zijn met georganiseerde misdaad aangezien het Protocol bedoeld is het VN Verdrag betreffende Georganiseerde Misdaad aan te vullen. Het toepassingsgebied is tevens beperkt tot gevallen waarin er sprake is van het oversteken van grenzen, waardoor mensenhandel op nationaal vlak hierbuiten valt. Een ander probleem van de strafrechtelijke benadering is dat de meeste Staten vrij twijfelachtig staan t.o.v de kwalificatie van mensenhandel als een zeer ernstig misdrijf. Zo stelt Europees Kaderbesluit inzake Mensenhandel dat de termijn van opsluiting niet minder dan 8 jaar mag zijn. Europa legt de standaard op 8 jaar terwijl het de Staten vrij staat deze termijn te verlengen. De gevangenstermijn die men hier oplegt, lijkt vrij kort in vergelijking met de ernst van het misdrijf en zal allicht ook de handelaars niet afschrikken. In de praktijk zal men zien dat zelfs de minimumtermijn van 8 jaar niet gehaald wordt³⁶⁸. Verder ligt het aantal vervolgingen ook zeer laag³⁶⁹. Dit alles leidt er natuurlijk toe

---

³⁶⁴ Art. 7 *Ibid.*

³⁶⁵ A. AMIEL, "Integrating a Human Rights Perspective into the European Approach to Combating the Trafficking of Women for Sexual Exploitation", 12 *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 26.

³⁶⁶ Verklaring betreffende Basisprincipes van Justitie voor Slachtoffers van Misdrijven en Misbruiken van Macht, 1985, G.A. Res. 40/34, [Hierna Verklaring van Basisprincipes van Justitie].

³⁶⁷ A. AMIEL, *Ibid.*, 27.

³⁶⁸ In Zwitserland ontvingen handelaars recent een straf gevangenisstraf van 1 jaar; In Spanje is ligt de gemiddelde gevangenisstraf voor mensenhandel rond de 5,7 jaar; Zweden geeft gevangenisstraffen van 4 tot 5 jaar.

³⁶⁹ In Kroatië, resulteerden slechts 4 van de 17 onderzoeken tot een effectieve veroordeling in 2005; In Slovenië resulteerde slechts 1 onderzoek van de 9 in 2004 tot een veroordeling; Griekenland vervolgde slechts 94

dat handelaars zich helemaal niet afgeschrikt voelen om hun praktijken verder uit te voeren aangezien de lage graad van effectieve bestraffing. Als men dan toch gestraft wordt, zijn deze straffen verwaarloosbaar van termijn. Verder leidt de strafrechtelijke benadering tot verschillende meningen m.b.t. de legaliteit van prostitutie, waar we hieronder verder op in gaan. Tenslotte, en dit is een van de grootste problemen bij de strafrechtelijke benadering, is er de zwakke positie van het slachtoffer³⁷⁰. Landen die een strafrechtelijke benadering aanhangen zullen niet snel geneigd zijn veel aandacht te besteden aan het slachtoffer. De uitzondering hierop is als de getuigenis van het slachtoffer een essentieel element blijkt te zijn in de vervolging van de handelaar. Deze voorwaardelijke bescherming van het slachtoffer zorgt ervoor dat velen niet geneigd zijn om te getuigen. Bovendien is er een grote kans dat men te maken heeft met corrupte, inefficiënte en andere obstakels in de landen van herkomst, transit en aankomst. In dat geval is het niet onredelijk te denken dat vele slachtoffers weinig geloof hebben in een eerlijke gang van zaken³⁷¹.

2. Mensenrechtelijke benadering

Door de bijstand en bescherming van slachtoffers te verwaarlozen, schenden Staten als het ware hun verplichtingen onder internationaal recht om mensenrechten schendingen te voorkomen, te onderzoeken en te bestraffen, en om voldoende herstelmaatregelen voor de slachtoffers te voorzien. Mensenhandel kan slechts effectief aangepakt worden als men erin slaagt het de leemte te vullen dat er nu bestaat tussen de strafrechtelijke en mensenrechtelijke benadering³⁷².

Mensenhandel is een zeer ingewikkeld gegeven dat verschillende gebieden omvat zoals arbeid, georganiseerde misdaad, geslacht, geweld, discriminatie, armoede en migratie. Een mensenrechtelijke benadering vereist een multi-disciplinaire aanpak tussen bovenstaande elementen alsook samenwerking tussen nationale overheden, NGO's, werkorganisaties,... enz. Advocaten, experts betreffende mensenhandel, NGO's en intergouvernementele organisaties zouden zich moeten verenigen om informatie uit te wisselen en op die manier de problemen die er heersen op nationaal vlak op te sporen. Dergelijke samenwerking kan bijdragen tot de ontwikkeling van wetgeving, een beleid en/of opleidingsprogramma's gericht tegen de mensenhandel. De coöperatie is niet enkel van belang om een goede basiskennis van het probleem aan te maken, maar is tevens essentieel om te verzekeren dat slachtoffers van mensenhandel correct kunnen worden geïdentificeerd en behandeld³⁷³.

---

daders van de 352 en hieruit volgde slechts enkele veroordelingen tevens in 2004.

³⁷⁰ A. AMIEL, "Integrating a Human Rights Perspective into the European Approach to Combating the Trafficking of Women for Sexual Exploitation", 12 *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 27-32.

³⁷¹ D.F. HAYNES, "Used, Abused, Arrested, and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers", *Women's Rights: A Human Rights Quarterly Reader*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 2006, 456.

³⁷² A. AMIEL, *Ibid.*, 38.

³⁷³ A. AMIEL, *Ibid.*, 38.

Het is van belang dat de mensenrechtelijke benadering wordt opgenomen met normatieve waarde in nationale en internationale anti-mensenhandel wetgeving en in het beleid. De principes van de bestaande internationale mensenrechtelijke verdragen dienen opgenomen te worden in nieuwe wetgeving, programma's en beleid rond mensenhandel. Slachtoffers van mensenhandel dienen gezien te worden als individuen die beschermd worden door de rechten en principes die opgenomen zijn in de internationale mensenrechtelijke verdragen, zoals de principes van non-discriminatie en non-refoulement. Het beleid en maatregelen gericht tegen mensenhandel zouden er tevens op moeten letten dat ze niet in strijd zijn met de vrijheden die in internationale mensenrechtelijke verdragen is opgenomen zoals de vrijheid van beweging en van zelf-determinatie. Verder zou anti-mensenhandel wetgeving niet discriminerend mogen zijn t.o.v vrouwen of andere kwetsbare groepen³⁷⁴.

Bij de mensenrechtelijke benadering is het ten eerste van belang dat men die maatregelen neemt die noodzakelijk zijn om te verzekeren dat op nationaal vlak de wetgeving en het beleid overeenstemmen met de internationale mensenrechtelijke standaard. Op die manier zouden er basisgaranties moeten zijn betreffende de opvang en begeleiding van slachtoffers die niet gekoppeld zijn met hun bereidheid mee te werken aan de vervolging van hun handelaar. Deze anti-mensenhandel wetgeving, beleid en maatregelen zouden slachtoffers moeten erkennen als houders van minimumrechten en zou moeten verzekeren dat slachtoffers niet opnieuw het slachtoffer worden omwille van het feit dat men verhandeld werd. Verder zouden maatregelen ervoor moeten zorgen dat overheden wettelijk verplicht zijn mensenhandel tegen te gaan en slachtoffers te beschermen, concrete regels betreffende het gedrag van de overheid in te stellen alsook bindende wettelijke verplichtingen op te leggen. Op het gebied van de bijstand en bescherming van het slachtoffer zouden slachtoffers het recht moeten hebben op gelijke bescherming van de wet³⁷⁵.

Verder dient een mensenrechtelijke benadering aangevuld te worden met zeer sterke afdwingingsmechanismen. Momenteel bestaat er een verscheidenheid aan klachtmogelijkheden, op internationaal en regionaal vlak, die ingeroepen kunnen worden binnen het kader van mensenhandel. Zo kan het Mensenrechten Comité, het CEDAW en het Comité betreffende de Eliminatie van Raciale Discriminatie, individuele klachten ontvangen tegen Staten die hiermee akkoord zijn gegaan ingeval van schendingen van de rechten die in deze verdragen gewaarborgd worden³⁷⁶. Het IAO heeft mechanismen ingesteld voor controle door het Comité van Experts en heeft verschillende klachtenprocedures ontwikkeld. Op het Europees niveau kan een individu een klacht indienen bij het

---

³⁷⁴ *Ibid*, 40.

³⁷⁵ Palermo Protocol, 141.

³⁷⁶ Zie ook het Optioneel Protocol bij het ICCPR, G.A. Res. 2200A (XXI), 21 UN GAOR Supp. No. 16, U.N. Doc. A/6316, 999 U.N.T.S. 302, 1976, 59; Optioneel Protocol bij het CEDAW, G.A. Res. 54/4, U.N. Doc. A/54/4, 15 oktober 1999; Art. 14 CERD.

EHRM voor een schending van een recht dat opgenomen is in het EVRM. Een aantal zaken voor schendingen van EU-recht kunnen eveneens voor het Hof van Justitie gebracht worden³⁷⁷. Het grote probleem is echter dat bovenstaande mechanismen niet specifiek ontworpen zijn om het probleem van mensenhandel aan te pakken. Sterker nog geen enkel van de internationale verdragen waarvoor deze mechanismen ontworpen zijn, refereren naar mensenhandel, met de uitzondering van het CEDAW. Om een effectieve mensenrechtelijke aanpak van mensenhandel te bekomen dient men afdwingingsmechanismen te installeren die controle kunnen uitoefenen op de mate waarin Staten zich houden aan hun verplichtingen opgelegd door verscheidene internationale en nationale anti-mensenhandel wetgevingen en maatregelen, die slachtoffers in staat moet stellen een individuele klacht in te dienen. Een individueel klachtensysteem zou ervoor zorgen dat een slachtoffer rechtstreeks of via een organisatie voor de schending van zijn mensenrechten een klacht kan indienen. Zo een mechanisme zou de aansprakelijkheid van de Staten aanmoedigen en Staten aanzetten hun internationale verplichtingen na te komen³⁷⁸.

Tenslotte zou een mensenrechtelijke benadering van mensenhandel zich richten op de preventie ervan. Voorzorgsmaatregelen moeten genomen worden om potentiële slachtoffers te bereiken via de media, onderwijs en andere voorzieningen. Om mensenhandel tegen te gaan zouden Staten hun focus moeten verleggen naar de tweederangs mensenrechten zoals economische, sociale en culturele rechten om op die manier de basisoorzaken van mensenhandel tegen te gaan. Economische factoren zoals armoede en werkloosheid maken een persoon veel kwetsbaarder voor mensenhandel. De sociale en culturele praktijken waarbij er wordt neergekeken op vrouwen en die het geweld tegen en discriminatie van vrouwen aanmoedigt, zouden moeten verboden worden. Maatregelen zouden erop gericht moeten zijn om de positie van de vrouw te versterken door hen gelijke toegang te verschaffen tot onderwijs, werkgelegenheid en andere middelen om in hun eigen onderhoud te voorzien. Nationale wetgeving zou ook alle discriminatoire praktijken moeten verbieden³⁷⁹.

Het anti-mensenhandel beleid heden ten dage is vooral gericht op nationale veiligheid, georganiseerde misdaad en illegale migratie. De wetgeving binnen deze gebieden zou gecombineerd moeten worden met een ontwikkelingsbeleid dat erop gericht is de feitelijke oorzaken van mensenhandel aan te pakken en de positie van de vrouw te versterken. Een meer holistische aanpak die bestraffing, preventie, deelname van overheden, advocaten en NGO's combineert en dit met een mensenrechtelijke basis kan effectief blijken te zijn in de strijd tegen mensenhandel.

---

³⁷⁷ Zie Art. 34-35 EVRM; Art. 35 Verdrag van de Europese Unie, 2002 O.J. (C 325) 5.

³⁷⁸ A. AMIEL, "Integrating a Human Rights Perspective into the European Approach to Combating the Trafficking of Women for Sexual Exploitation", 12 *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006, 40-41.

³⁷⁹ A. AMIEL, *Ibid.*, 41.

3. Verbieden of legaliseren van prostitutie: een discussie

De landen hebben een zeer verschillende kijk op de legalisering of het verbieden van prostitutie. Sommige experts beweren dat de vraag naar seksuele diensten veel hoger ligt in landen waar prostitutie gelegaliseerd is. De overheden van bepaalde landen zoals Australië (zie case-studies) geloven dat prostitutie legaliseren de juiste aanpak is voor het bestrijden van mensenhandel³⁸⁰. Op die manier tracht men prostitutie en vrouwenhandel uit het illegale milieu te halen, weg van de georganiseerde misdaad. Een strekking binnen deze discussie ziet prostitutie als een rechtmatig beroep en iedereen die het tegenovergestelde beweert, maakt zich schuldig aan sex discriminatie dat vrouwen een gelijk loon ontzegt³⁸¹. Deze visie pleit ervoor dat vrouwen de vrijheid hebben om zelf te beslissen om te werken in de seksindustrie, alsook om te migreren en als sekswerker te werken. De aanhangers van dit standpunt vinden tevens dat vrouwen de mogelijkheid zouden moeten hebben om akkoord te gaan met het verhandelen en moedigt wetgeving aan die de autonomie van vrouwen benadrukt³⁸². Zowel het Palermo Protocol als het Europees Kaderbesluit inzake Mensenhandel voorzien dat de instemming van het slachtoffer irrelevant is. De liberale pro-prostitutie benadering stelt voor dat wetgeving betreffende mensenhandel vrouwen de mogelijkheid zou moeten geven om in te stemmen met het transporteren, om ze op die manier het recht op migratie niet te ontzeggen³⁸³.

Hiertegenover staat de anti-prostitutie beweging die beweert dat de irrelevantie van de instemming van het slachtoffer in de rechtsinstrumenten dient behouden te worden. Deze visie is van mening dat binnen de context van vrouwenhandel, de onafhankelijkheid van de vrouw onmogelijk is. Zij staat immers onder de voortdurende controle van haar handelaar en wordt blootgesteld aan misbruik en uitbuiting³⁸⁴. De handelaars nemen immers vaak de identiteits- en reispapieren van hun slachtoffers in beslag. Hierdoor worden de slachtoffers zeer afhankelijk van hun handelaar en vrezen ze deportatie of gevangenis indien men hulp zoekt bij de lokale autoriteiten. De voorstanders van deze visie zijn van mening dat de kwetsbaarheid van het slachtoffer dwingt tot gehoorzamen aan de handelaar te, wat in schril contrast staat met de situatie waarin prostituees er zelf bewust voor kiezen hun lichaam te verkopen³⁸⁵.

---

³⁸⁰ L. SMITH & M. MATTAR, "Creating Internationale Consensus on Combating Trafficking in Persons: U.S. Policy, the Role of the UN, and Global Responses and Challenges", 28 *Fletcher Forum of World Affairs* 155, 2004, 170.

³⁸¹ K. ABRAMSON, "Beyond Consent, Toward Safeguarding Human Rights: Implementing the United Nations Trafficking Protocol", 44 *Harvard International Law Journal* 473, 2003, 483.

³⁸² *Ibid.*, 485.

³⁸³ *Ibid.*, 484-486.

³⁸⁴ *Ibid.*, 489-490.

³⁸⁵ *Ibid.*

De conclusie is dat opnieuw een obstakel wordt gevormd door een gebrek aan conformiteit tussen de overheden onderling in de aanpak van mensenhandel.

TABEL 3
VERSCHILLENDE UITKOMST NAARGELANG STANDPUNT BETREFFENDE VROUWENHANDEL
2006

PROSTITUTIE ALS EEN VORM VAN GEWELD TEGEN VROUWEN (CONTRA LEGALISERING)	PROSTITUTIE ALS EEN KEUZE OF VORM VAN WERK (PRO LEGALISERING)
Legale/Sociale/Politieke Gevolgen:	Legale/Sociale/Politieke Gevolgen:
- Wetgeving die en beleid dat de kopers/pooiers/seksindustrie criminaliseert.	- Wetgeving die en beleid dat de seksindustrie legaliseert/reguleert en aanvaardbaar maakt.
- Beleid dat en wetgeving, programma's die vrouwen behandelen als slachtoffers, niet als criminelen.	- De glamourisering van prostitutie als een carrièrekeuze voor een vrouw. Ontkenning van vrouwen als slachtoffers.
- Integratie van prostitutie en vrouwenhandel in wetgeving, beleid en programma's.	- Een scheiding tussen prostitutie en vrouwenhandel in wetgeving, beleid en programma's.
- Een multolerantie beleid t.o.v. prostitutie en vrouwenhandel.	- Een enorme expansie van de seksindustrie. Legale, sociale en ethische legitimatie van de seksindustrie.
- Verhoogde publieke opinie van het geweld dat vrouwen in de prostitutie ondergaan.	- Verhoogde sociale acceptatie van het recht van mannen om meisjes en vrouwen te kopen. Ontkenning van de schade die wordt aangedaan door seksuele uitbuiting van vrouwen.
- Een stijgende intolerantie t.o.v. de toestemming en promotie van het recht van mannen om vrouwen te kopen en seksueel te exploiteren.	- Mannelijk cliënteel dat gezien wordt als consumenten, niet als misbruikers. Een stijging in vraag en aantal mannen die seksueel exploiteren. Vrouwen worden verplicht aan deze stijgende, vaak perverse vragen van de klanten, te voldoen.
- Stijgende besef van het verband tussen seksuele uitbuiting van volwassenen en kinderen.	- Vals onderscheid tussen de seksuele uitbuiting van volwassenen en kinderen. Stijging van kinderprostitutie.
UITKOMST BETREFFENDE DE VOORZIENING VAN DIENSTVERLENING	UITKOMST BETREFFENDE DE VOORZIENING VAN DIENSVERLENING
- Ontwikkeling van uitstapprogramma's voor vrouwen in de prostitutie.	- Geen nood aan uitstapprogramma's als prostitutie wordt gezien als een legaal en waardig

	beroep.
- De promotie van alternatieven voor vrouwen.	- Staten die de seksindustrie legaliseren geven geen prioriteit aan het geven van alternatieven voor vrouwen in de prostitutie.
- De reactie op slachtoffers van seksuele uitbuiting erkend duidelijk dat prostitutie een vorm van geweld is tegen vrouwen en steunt vrouwen in deze erkenning.	- Het is moeilijk voor vrouwen om het geweld en seksuele uitbuiting inherent aan prostitutie te veroordelen aangezien het wordt gezien als een deel van de job.
- Stijgend onderzoek en informatie over alle vormen van mannelijk seksueel geweld.	- Acties gericht naar de verbetering van de werkcondities in de seksindustrie, niet naar de assistentie van vrouwen die eruit willen.
- Focus op de veiligheid, verwerking van de schade en de preventie van het opnieuw hervallen in de slachtofferrol.	- Een schade verminderend model gericht op de gevolgen voor de gezondheid, HIV en seksueel overdraagbare ziektes.
- Erkenning dat prostitutie altijd gevaarlijk en schadelijk is voor vrouwen.	- Promotie van sekswerk als een keuze en aanvaardbare job voor vrouwen.
- Advocatuur die het recht promoot om uit de prostitutie te stappen.	- Advocatuur dat het recht op prostitutie promoot.
- Mannen die vrouwen kopen worden erkend als misbruikers en seksuele uitbuiters.	- Ontkenning en minimalisatie van het geweld en schade inherent aan prostitutie.
- Verantwoordingsplicht en strafsancities worden gezocht voor misbruikers/prostitutiebezoeker/pooiers.	- Ondersteunen en samenspannen met prostitutiebezoekers/pooiers/misbruikers.
- Geïntegreerde antwoorden aan vrouwen, meisjes en kinderen worden ontwikkeld, die geen onderscheid maken tussen een “vrije” en “gedwongen” manier van aankomst.	- Prostitutie zien als een onaanvaardbare schending aanziet men als veroordelend zijn t.o.v. de vrouwen zelf.

BRON: M. O'CONNOR & G. HEALY, 'The Links between Prostitution and Sex Trafficking: A Briefing Handbook', Prepared for the Joint Project Coordinated by the Coalition Against Trafficking in Women (CATW) and the European Women's Lobby (EWL) on Promoting Preventative Measures to Combat Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation: A Swedish and United States Governmental and Non-Governmental Organisation Partnership, 2006.

V. Case-studies

De case-studies die volgen zijn bedoeld ter ondersteuning bij Deel II betreffende de oorzaken van vrouwenhandel en Deel V betreffende de aanpak van vrouwenhandel. Het is interessant na te gaan in welke mate de oorzaken die besproken zijn ook daadwerkelijk aanwezig zijn in West-Europa. Deze oorzaken zal men vooral terugvinden in de landen van afkomst of ‘countries of origin’ en de transitlanden of ‘countries of transit’. Ook wordt er een licht geworpen op de aanpak van deze factoren in de realiteit. Zoals boven reeds besproken heerst er een discussie rond de aanpak van vrouwenhandel via prostitutie en of de legalisering van prostitutie al dan niet een adequate oplossing is. Hieronder in Deel C zal men een voorbeeld vinden van enerzijds Australië, waar prostitutie gelegaliseerd is en anderzijds Zweden, waar prostitutie verboden is.

A. ‘Countries of origin’

1. Moldavië

1.1 Situatie en Oorzaken Vrouwenhandel in Moldavië

Moldavië heeft zijn soevereiniteit afgekondigd in 1990 en is sinds 27 Augustus 1991 onafhankelijke geworden van de Sovjet Unie. Hieruit kan men afleiden dat Moldavië een relatief jong en nieuw land is. Ondanks de voordelen van de onafhankelijkheid, kampt Moldavië met enorm veel armoede³⁸⁶. Door de stijgende armoede hebben heel veel mensen moeite om zichzelf te onderhouden en vrouwen zijn hier nog vaakst het slachtoffer van³⁸⁷. Uit onderzoek blijkt zelfs dat ongeveer 2/3de van de Moldaavse bevolking onder de armoedegrens leeft³⁸⁸. Door het gebrek aan infrastructuur en financiële middelen is het niet enkel moeilijk om de armoede te overwinnen, ook onderwijs blijkt een groot probleem te vormen. Indien men onder de armoedegrens leeft en amper genoeg geld heeft om te kunnen eten, kan men zich geen excessen veroorloven zoals onderwijs. Sterker nog, de laatste jaren is de steun van de Staat aan het onderwijssysteem sterk gedaald. De gevolgen hiervan voelt men vooral op het platteland waar vele scholen gesloten zijn omdat elektriciteit- of verwarmingskosten niet langer betaald konden worden³⁸⁹. Dit alles zorgt ervoor dat steeds meer kinderen en vooral meisjes geen toegang hebben tot het onderwijs. Door de zeer lage scholingsgraad van vele vrouwen, vertaalt dit probleem zich ook op de arbeidsmarkt. De toegang is al zeer beperkt voor vrouwen en enkel dan voor laaggeschoolde jobs waarbij het loon zeer laag ligt³⁹⁰.

---

³⁸⁶ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 134.

³⁸⁷ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 135; zie ook Deel III.A. betreffende de “Oorzaken” van vrouwenhandel.

³⁸⁸ Zie onderzoek United Nations Children’s Fund, 2000, een onderzoek gevoerd door onafhankelijke experts van het Centrum voor Marketing Problemen voor de Verenigde Naties in Moldavië.

³⁸⁹ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 136.

³⁹⁰ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 138.

Ook de oorzaak (huiselijk) geweld t.o.v. vrouwen vind men terug in Moldavië. Het rechtssysteem in Moldavië pakt huiselijk geweld niet specifiek aan. Het Strafwetboek voorziet enkel bestraffing voor geweld tegen personen, als een algemeen misdrijf³⁹¹. In het geval van verkrachting dient een vrouw een officiële klacht in te dienen en forensisch of andere vormen van bewijs aan te brengen. M.a.w de bewijslast ligt bij het slachtoffer zelf. Het meest frappante feit is dat indien het slachtoffer bereid is met de verkrachter te trouwen, alle wettelijke procedures tegen hem vervallen³⁹². Gezien het voorgaande is het geen verrassing dat vele vrouwen uit Moldavië die slachtoffer waren van vrouwenhandel, beweerden dat zij niet zo zeer op zoek waren naar een beter leven maar dat zij trachtten het slechte leven thuis te ontvluchten³⁹³.

Aangezien de Staatsinstellingen van Moldavië zelf te kampen hebben met financiële problemen, zijn ze niet in staat om hun personeel uit te betalen en dit vaak met een achterstand van maanden. Dit leidt ertoe dat deze onderbetaalde werknemers veel meer openstaan voor omkoperij en corruptie³⁹⁴. Hierdoor ondervindt de georganiseerde misdaad in Moldavië weinig hinder en kan ze ongestoord te werk gaan.

1.2 Aanpak vrouwenhandel in Moldavië

Prostitutie is illegaal onder Moldavische wet, maar het misdrijf vrouwenhandel is niet erkend onder diezelfde wet. De overheid is overtuigd dat vrouwenhandel geen fenomeen is dat gevolgen teweeg brengt voor Moldavië. Dit ongeacht het aantal burgers die jaarlijks het land verlaten om uiteindelijk seksueel geëxploiteerd te worden. Hierdoor is er weinig tot geen steun voor organisaties die zich bekommeren om het lot van slachtoffers, noch helpt het de preventie en strijd tegen vrouwenhandel vooruit. Erkenning van het misdrijf zou één van de eerste stappen moeten zijn in de bestrijding van vrouwenhandel. Een onderzoek naar de oorzaken en ervaringen van slachtoffers moet bijdragen tot de preventie. Dit omdat het juist deze omstandigheden zijn die iemand ertoe aanzetten het land te verlaten en te gaan werken in ongezonde of illegale omstandigheden³⁹⁵.

Door het gebrek aan motivatie vanwege de Moldavische regering om het probleem aan te pakken, zijn het vooral niet-gouvernementele organisaties die het meeste werk verrichten in de strijd tegen vrouwenhandel. Agentschappen zoals het Internationaal Centrum voor de Bescherming en Promotie

---

³⁹¹ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 136.

³⁹² O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 137.

³⁹³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 136.

³⁹⁴ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 138-139.

³⁹⁵ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 139.

van Vrouwenrechten, La Strada, zet zich in voor het fenomeen vrouwenhandel³⁹⁶. La Strada Moldavië maakt deel uit van het La Strada Netwerk, dat bestaat uit 9 organisaties die het Strada Programma trachten uit te dragen naar Centraal en Oost-Europa. Het doel is om mensen te sensibiliseren rond de gevaren die reizen indien men naar het buitenland gaat om te werken en rond de realiteit van prostitutie, om vrouwenhandel te voorkomen, om media-contact en het lobbyen binnen de politiek te ondersteunen, om de veilige terugkeer van slachtoffers te assisteren en om sociale bijstand te verlenen bij de reïntegratie van slachtoffers die teruggekeerd zijn naar huis³⁹⁷.

De Internationale Organisatie voor Migratie is een intergouvernementele organisatie met kantoren wereldwijd die zich inzetten voor de veilige migratie van mensen. Het IOM is ook betrokken bij de sensibiliseringscampagne en bij het reïntegratieproces van slachtoffers in hun eigen thuisland³⁹⁸.

Ondanks de vele inspanningen van bovenstaande organisaties, vormt de ontkenning van het probleem door de overheid van Moldavië, een enorm obstakel voor de financiering van deze programma's. Hierdoor is men verplicht elders steun te zoeken en door het Stabiliteitspact³⁹⁹, de steun van andere Europese instellingen en nationale overheden kunnen deze programma's standhouden en groeit de invloed van de Europese Unie⁴⁰⁰.

2. Bosnië-Herzegovina

2.1 *Situatie en Oorzaken vrouwenhandel in Bosnië-Herzegovina*

Bosnië en Herzegovina waren lid van de Socialistische Federale Republiek van Joegoslavië tot in 1991. In april 1992 brak er een burgeroorlog uit in Bosnië en Herzegovina die eindigde met de ondertekening van de Dayton Vredesakkoorden in Ohio, November 1995. Met ditzelfde akkoord werden Bosnië en Herzegovina opgericht. De burgeroorlog leidde tot de sociale en economische ontwrichting van zowel Bosnië als Herzegovina en ook de overheden verloren hun legitimiteit gedurende lange periode. Het werkloosheidscijfer lag tijdens deze periode en tijdens de wederopbouw enorm hoog. Verder nam de rol van de georganiseerde misdaad in het bevoorraden van de markt toe, door de vernieling van verschillende belangrijke industriële voorzieningen tijdens de burgeroorlog⁴⁰¹.

---

³⁹⁶ Zie <http://www.ecn.cz/lastrada>.

³⁹⁷ O.N.I. EBBE, D.K. DAS, *Ibid*, 140.

³⁹⁸ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid*, 140.

³⁹⁹ Zie <http://www.stabilitypact.org/trafficking/default.asp>.

⁴⁰⁰ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid*, 140.

⁴⁰¹ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 113.

Tenslotte zorgt de armoede er de dag van vandaag voor dat Bosnië-Herzegovina nog een sterker 'country of origin' dreigt te worden dan het al is⁴⁰².

Het conflict in de regio leidde tevens tot een stroom vluchtelingen die een zeer gemakkelijk doelwit was voor de georganiseerde misdaad. De vrouwelijke vluchtelingen waren veelal alleen en zonder familieleden met als gevolg dat zij vaak het slachtoffer waren van seksueel geweld en misbruik. De onmogelijkheid voor vrouwen om legaal te integreren in de gastgemeenschap of om terug te keren naar hun thuis, dreef deze vrouwen en kinderen in het net van de vrouwenhandelaars⁴⁰³.

Als gevolg van de ondertekening van het Dayton Vredesakkoord werden er 76.000 manschappen geïnstalleerd in Bosnië en Herzegovina, alsook personeel van andere internationale organisaties⁴⁰⁴. Na verloop van tijd daalde dit cijfer naargelang de situatie in het conflictgebied verbeterde: meer stabiliteit, veiligheid en een geringe kans op een nieuw conflict. Desalniettemin het goede werk dat men leverde, leidde de plaatsing van de veiligheidstroepen tot een sterke groei van de seksindustrie⁴⁰⁵. Eind 2000 veroorzaakte de betrokkenheid van personeel van de Internationale Politie Macht (IPM) bij vrouwenhandel, een groot schandaal. Dit schandaal resulteerde niet enkel in de terugtrekking van enkele leden van IPM, maar ook tot een hardere aanpak van vrouwenhandel en de oplegging van ethische codes aan het personeel van internationale vredesmissies⁴⁰⁶.

2.2 *Aanpak vrouwenhandel in Bosnië-Herzegovina*

Om de strijd tegen vrouwenhandel aan te gaan werd in december 2001 het Nationaal Politie Agentschap (NPA) opgericht door de Raad van Ministers. Het doel is om zich te richten op de volgende aandachtspunten in Bosnië-Herzegovina: oprichting van een comité verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van het NPA; de toename van grenscontroles en wetgeving; ondersteuning van de slachtoffers van vrouwenhandel; de opbouw van veilige opvangcentra die zorgen voor medische, legale en psychologische ondersteuning; de voorziening van taal- en interpretatiediensten en onderwijsmateriaal voor slachtoffers; de start van een wettelijke herziening en hervorming; promotie

---

⁴⁰² O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 116.

⁴⁰³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 113.

⁴⁰⁴ Sinds 1995 zijn er een groot aantal internationale organisaties, nationale overheden en NGO's actief in Bosnië en Herzegovina. De volgende hebben een mandaat onder het Dayton Vredesakkoord: the Office of High Representative; the United Mission in Bosnia and Herzegovina, mandated by the Security Council; the International Police Force; the United Nations High Commissioner for Human Rights; the Stabilisation Force in Bosnia and Herzegovina Stabilization Force of the Partnership for Peace; en the Organization for Security and Cooperation in Europe (The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, Parijs, December 14, 1995).

⁴⁰⁵ Er is geen twijfel mogelijk dat de aanwezigheid van de veiligheidstroepen verbonden is met het fenomeen vrouwenhandel. Nochtans kan dit niet gezien worden als de enigste oorzaak aangezien vrouwenhandel ook in andere landen van de Balkan bestaat, waar er geen veiligheidstroepen waren; O.N.I. EBBE, D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 115.

⁴⁰⁶ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 119.

van de wettelijke harmonisatie tussen de verschillende entiteiten; en het onderwijzen en sensibiliseren van de burgers omtrent vrouwenhandel. In Maart 2002 hebben de Raad van Ministers van Bosnië-Herzegovina een staatscommissie gecreëerd, bevoegd voor de tenuitvoerlegging van het Nationaal Actie Plan (NAP) van Bosnië-Herzegovina tegen vrouwenhandel. In April 2002 ondertekende de voorzitter van deze staatscommissie, de Eenheid van Eerste Ministers en de burgemeester van Brcko een Memorandum of Understanding om de eerste nationale gevechtsgroep tegen georganiseerde misdaad op te richten. Deze bestaat uit openbare aanklagers, politie officieren en financiële controleurs, alsook leden van het Agentschap betreffende Staatsinformatie en Bescherming⁴⁰⁷. De Staatscommissie en het Ministerie van Mensenrechten en Vluchtelingen hebben beiden al nauw samengewerkt met het IOM en lokale NGO's. Sinds de samenwerking aan het NAP, heeft de Staatscommissie samengewerkt met NGO's rond een belangrijk aantal initiatieven. Het belangrijkste hiervan is het initiatief tussen de regering van Bosnië-Herzegovina, de IOM en lokale NGO's om voor de slachtoffers van vrouwenhandel een netwerk van opvangthuizen doorheen het land op te richten⁴⁰⁸.

Niet alleen politiek gezien zijn er goede initiatieven geweest maar ook op wettelijk vlak gaat het de goede kant op. Vroeger bestond er, net zoals is Moldavië, geen expliciet verbod op vrouwenhandel met als doel prostitutie. Het strafwetboek van de Republiek Srpska's, vastgesteld in Oktober 2000, verschaft vele voorzieningen om vrouwenhandelaars te vervolgen. In de meest recente herziening van dit strafwetboek, heeft de Republiek van Srpska's een expliciet verbod op vrouwenhandel aangenomen. Sterker nog, het Strafwetboek van de Staat Bosnië-Herzegovina zelf⁴⁰⁹ verbiedt vrouwenhandel en voorziet een opsluiting van 10 jaar voor diegenen die zich schuldig maken aan het misdrijf. Deze voorziening is volledig samenhangend met het Protocol van de VN betreffende Mensenhandel. Verder voorziet het Strafvorderingswetboek⁴¹⁰ belangrijke middelen in de strijd tegen vrouwenhandel: immuniteit voor getuigen, het bepleiten van strafvermindering in ruil voor schuldbekenenis, enz⁴¹¹. Tenslotte heeft Bosnië-Herzegovina de volgende internationale verdragen ondertekend en geratificeerd: Verdrag 182 van de Internationale Organisatie voor Arbeid, met als doel het verbieden en direct maatregelen nemen voor de eliminatie van de ergste vormen van kinderarbeid; Protocol bij het Kinderrechtenverdrag betreffende de Verkoop van Kinderen⁴¹²; Protocol ter Preventie, Suppressie en Bestrafing van Mensenhandel, Bijzonder voor Vrouwen en Kinderen, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad. Wettelijk gezien is Bosnië-Herzegovina nu in overeenstemming met de internationale standaarden door de ondertekening van deze verdragen. Desalniettemin is er nog een grote discrepantie tussen het

---

⁴⁰⁷ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 120.

⁴⁰⁸ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 121.

⁴⁰⁹ Vastgesteld op 24 Januari 2003.

⁴¹⁰ Eveneens vastgesteld op 24 Januari 2003.

⁴¹¹ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 122.

⁴¹² Maart 2002.

probleem in de realiteit en het probleem in de wetgeving⁴¹³. Daarom is een mogelijk EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina in de toekomst van groot belang. Om lid te kunnen worden zullen zij verscheidene condities moeten vervullen, waaronder het bedenken van een strategie om georganiseerde misdaad en corruptie aan te pakken. Het bestaan van vrouwenhandel heeft een negatieve invloed op de internationale uitstraling van een land⁴¹⁴. Hierdoor zal Bosnië Herzegovina verplicht zijn vrouwenhandel op een adequate manier te bestrijden indien zij lid wensen te worden, waardoor ook de invloed van Europa aanzienlijk toeneemt.

B. 'Countries of transit'

Welke factoren lenen zich ertoe dat deze landen de 'transit-landen' bij uitstek zijn? Wat doet men in de landen zelf ter bestrijding van de vrouwenhandel doorheen hun grondgebied?

1. Polen

1.1 *Situatie in Polen*

Dankzij zijn geografische ligging is Polen voor migranten en vrouwenhandelaars een dankbaar 'country of transit' naar West-Europa. De gemeenschappelijke grens met Duitsland, een geliefd 'destination country' dat ook fungeert als 'country of transit' naar België, UK,... is van groot belang. Verder lenen de grenzen zich er zeer goed toe omwille van hun ruw terrein bestaande uit rivieren, bergen en dichte bossen, waardoor het voor de grenspatrouilles zeer moeilijk is te controleren⁴¹⁵.

Economisch gezien staat Polen veel sterker in vergelijking met andere landen in Centraal- en Oost-Europa. Hierdoor is de Poolse arbeidsmarkt veel aantrekkelijker i.t.t andere transitie-economieën⁴¹⁶. Verder heeft Polen een zeer informele economie, waarbij men het bv. niet zo nauw neemt met sociale inspecties, belastingen,...⁴¹⁷ Dit maakt dat Polen niet allen zeer aantrekkelijk is voor migranten maar ook voor buitenlandse investeerders. Er zijn zeer veel buitenlandse bedrijven die zich vestigen in Polen, wat leidt tot een aantal Westerse burgers die zich vestigen in Polen. Migranten trachten dan met deze mensen in contact te komen in de hoop de noodzakelijke documenten te bemachtigen om verder te migreren naar het Westen⁴¹⁸.

---

⁴¹³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 123.

⁴¹⁴ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 117-118.

⁴¹⁵ POLISH BORDER GUARD HEADQUARTERS, *The Border Guard of the Republic of Poland*, Warschau, 1998, 4; P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 77.

⁴¹⁶ IOM, *Transit migration in Poland*, Boedapest, Migration Information Programme, 1994, 28.

⁴¹⁷ ; P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 79.

⁴¹⁸ IOM, *Ibid.*, 26; P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 79 en 81.

Wat Polen ook zeer aantrekkelijk maakt voor migranten is de kennis waarover veel Polen beschikken omtrent de mogelijkheden om verder te migreren vanuit Polen. In Polen gaat men op zoek naar wetgeving en beleid betreffende migreren naar West-Europa, uitwisselingsprogramma's voor studenten en werkgelegenheid. Vele migranten beschikken niet over voldoende informatie hieromtrent in hun 'countries of origin'⁴¹⁹.

Bovenstaande maakt dat Polen een zeer dankbaar land is voor vrouwenhandel. Het kan aanzien worden als een centrum vanwaar vele vrouwen verhandeld worden naar West-Europa. Sterker nog Polen fungeert niet alleen als draaischijf voor vrouwenhandel maar ook voor andere criminele activiteiten zoals drugshandel⁴²⁰. Ondanks de komst van de Vreemdelingenwet van 1997 die het veel moeilijker maakt om Polen in en uit te gaan, zorgt de niet adequate toepassing van deze wet en de strafwet ervoor dat Polen nog steeds zeer aantrekkelijk is voor vrouwenhandelaars (zie onder).

1.2 Aanpak doorstroming van vrouwenhandel in Polen

De doorstroming van vrouwenhandel in Polen wordt aangepakt via straf- en migratiewetgeving. De belangrijkste wetgeving vindt men terug in het Strafwetboek van 1997. Hierin staan verschillende bepalingen die men kan gebruiken in de strijd tegen vrouwenhandel. Over deze bepalingen kan men het volgende zeggen. Ten eerste maakt het Strafwetboek een onderscheid tussen mensenhandel en smokkel. Men gebruikt niet zozeer de term smokkel maar de omschrijving die men geeft, is zeer gelijkend op de definitie van smokkel uit het VN Protocol. Ten tweede is het Strafwetboek eveneens toepasselijk op mensenhandel met een ander doel dan prostitutie of seksuele uitbuiting. Hieruit kan men afleiden dat het recht niet gender gerelateerd is. Het Strafwetboek is dus eveneens van toepassing op jongens en mannen die verhandeld worden voor andere doeleinden dan prostitutie of seksuele uitbuiting. Ten derde, de straffen die worden opgelegd voor mensenhandel met als bedoeling seksuele uitbuiting of prostitutie in het buitenland, zijn doorgaans veel zwaarder dan de straffen voor mensenhandel in het algemeen. Dit komt omdat men vrouwenhandel voor prostitutie beschouwd als zijnde een wangedrag, terwijl mensenhandel in het algemeen gezien wordt als een ernstig misdrijf⁴²¹.

---

⁴¹⁹ IOM, *Ibid.*, 27; ; P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Ibid.*, 81.

⁴²⁰ G. DUNN, 'Major Mafia Gangs in Russia', in PH. WILLIAMS, *Russian Organised Crime, the new threat?*, Londen, Frank Cass., 1997, 84; IOM, 'Trafficking of women to countries of the European Union: Characteristics, Trends and Policy issues', Conference on trafficking in women for sexual exploitation, Wenen, 1996, 15.

⁴²¹ Internationale Helsinki Federatie voor Mensenrechten (IHF), *A Form of Slavery: Trafficking in Women in OSCE Member States*, Wenen, 2000, 44; P. VAN BAEVEGHEM & N. SIRON, *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999, 199.

Buiten het Strafwetboek, valt mensenhandel ook onder de Vreemdelingenwet van 1997⁴²². Opmerkelijk hierbij is dat de bepalingen betreffende diegene die verhandeld worden veel extensiever zijn als de bepalingen voor de handelaars zelf. Zo worden diegenen die in Polen verblijven zonder visa⁴²³, werken zonder vergunning⁴²⁴ of de grens illegaal oversteken⁴²⁵, onderworpen aan uitwijzing. Diegenen die een bevel tot uitwijzing hebben gekregen en weigeren hieraan te voldoen of een gevaar betekenen voor de nationale veiligheid, worden onmiddellijk naar de grens of luchthavens gebracht voor directe verwijdering⁴²⁶. Sterker nog, sommigen kunnen zelfs opgepakt worden indien men weigert het land te verlaten. Zij verblijven dan gedurende 48u in de gevangenis, wat de autoriteiten voldoende tijd geeft om hun uitwijzing voor te bereiden⁴²⁷. Men kan zelfs tot 90 dagen worden vastgehouden terwijl men wacht op een uitwijzing⁴²⁸. In schrill contrast hiermee is er één bepaling voor de handelaars zelf, die hen verbiedt om identiteitspapieren en reisdocumenten van vreemdelingen af te nemen⁴²⁹.

Ondanks de goede wettelijke initiatieven, ziet men toch vaak nog problemen bij de toepassing ervan. Zo ziet men dat het onderscheid tussen mensenhandel voor prostitutie en mensenhandel in het algemeen, nauwelijks gemaakt wordt⁴³⁰. Het resultaat is dat vervolging voor mensenhandel in het algemeen bijna niet voorkomt. Dit wijst erop dat de politie en grenscontroles in Polen mensenhandel bijna altijd gaan zien in het licht van prostitutie of seksuele uitbuiting. Verder hebben de autoriteiten een gebrek aan bronnen, expertise en opleiding om adequaat te reageren op het fenomeen mensenhandel. Het probleem is dat mensenhandel door de autoriteiten nog steeds niet beschouwd wordt als prioritair⁴³¹. Reden hiervoor is dat men niet over voldoende informatie beschikt en dat de overheid faalt in het voorzien van grondig onderzoek⁴³². Conclusie is dat het de autoriteiten ontbreekt aan menselijke, financiële en materiële bronnen om mensenhandel te bestrijden⁴³³. Een ander welgekend probleem bij de autoriteiten is corruptie. Zo zijn er vele officieren die samenwerken met

---

⁴²² Geamendeerd in 2003.

⁴²³ Art. 88.1.1 Vreemdelingenwet Polen, 1997.

⁴²⁴ Art. 88.1.2 *Ibid.*

⁴²⁵ Art. 88.1.6 *Ibid.*

⁴²⁶ Art. 90.2 en 95 *Ibid.*

⁴²⁷ Art. 101 *Ibid.*

⁴²⁸ Art. 106 *Ibid.*

⁴²⁹ Art. 147 *Ibid.*

⁴³⁰ E. PEARSON, *Human Traffic, Human Rights: Redefining Victim Protection*, Anti-Slavery International, Londen, 2002, 212.

⁴³¹ M. OKOLSKI, 'Migrant Trafficking and Human Smuggling in Poland', in LACZKO & THOMPSON, *Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of the Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine*, IOM, Geneve, 2000, 249.

⁴³² P. MIRECKI (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Administratie), 'Trafficking in Human Beings: Situation in Poland', *Report of the International Conference on Combating Trafficking in Human Beings: Prevention through Legal Solutions*, International Conference, 23-24 Mei 2003, 16.

⁴³³ M. OKOLSKI, *Ibid.*, 250; T. OBOKATA, *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006, 63-64.

de vrouwenhandelaars⁴³⁴. Ook de grenscontroles worden niet uitgevoerd zoals het hoort. Er zijn rapporten waarin duidelijk wordt dat er geen extensieve controles worden gevoerd en dat iedereen gemakkelijk kan komen en gaan, tenzij men iets ongewoon opmerkt⁴³⁵. Het zijn niet enkel de autoriteiten die tekort schieten maar ook de bestraffing van de vrouwenhandelaars faalt. Zo worden er maar zeer weinig straffen effectief uitgesproken en deze die worden uitgesproken zijn vaak niet zwaar genoeg. Hier zijn allerhande redenen voor. Ten eerste beschouwt men vrouwenhandel als zijnde iets van voorbijgaande aard en focust men zich daarom op de verwijdering van de illegale migranten, vaak slachtoffers⁴³⁶. Ten tweede worden er vele rechters door de georganiseerde misdaad bedreigd met geweld of de dood, tenzij men de zaak laat vallen⁴³⁷. Ten derde geven de slachtoffers zelf te weinig zaken aan. Prostitutie is nog steeds niet verboden in Polen en wordt door vele vrouwen ervaren als een goede bron van inkomen⁴³⁸. Ook geven de vrouwen niet aan, uit schrik voor represailles door de vrouwenhandelaars. Dit alles maakt het moeilijk om goede bewijzen te verzamelen om de vrouwenhandelaars te vervolgen en te bestraffen.

2. Kroatië

2.1 *Situatie in Kroatië*

Kroatië wordt gezien als een ‘country of transit’ voor illegale migranten en mogelijke slachtoffers van vrouwenhandel. In heel uitzonderlijke omstandigheden wordt Kroatië eveneens gezien als een ‘country of destination’ voor vrouwen die het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Zo is er sprake van seizoensprostitutie op toeristische trekpleisters in het land. De meeste vrouwen zijn afkomstig uit Bosnië-Herzegovina en worden tijdens de zomer naar de Kroatische kust gestuurd⁴³⁹.

In 2000 bereikte men in Kroatië het hoogste cijfer aan illegale migranten in jaren. Dit was een gevolg van een aantal elementen. Ten eerste was er heel weinig of geen samenwerking met de buurlanden om het probleem aan te pakken. Ten tweede was er de heropening van de befaamde Balkan Route nadat de oorlog was beëindigd. Ten derde was er sprake van structurele veranderingen binnen de wetshandhaving ten gevolge van de oorlog. Ten slotte werden de landen in de regio gekenmerkt door een interne politieke instabiliteit, veroorzaakt door de zeer zwakke economische situatie, schade van

---

⁴³⁴ *Report of the Special Rapporteur on Violence against Women: Mission of the Special Rapporteur to Poland*, E/CN.4/1997/47/Add.1, 1997, § 90.

⁴³⁵ *Ibid.*, §90.

⁴³⁶ M. OKOLSKI, *Ibid.*, 249.

⁴³⁷ *Report of the Special Rapporteur on Violence against Women: Mission of the Special Rapporteur to Poland*, E/CN.4/1997/47/Add.1, 1997, § 98.

⁴³⁸ E. NIESNER & C. JONES-PAULY, *Trafficking in Women in Europe: Prosecution and Victim Protection in a European Context*, Bielefeld: Klein Verlag, 2001.

⁴³⁹ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 220.

de oorlog en een slecht geleide transitie van de markt⁴⁴⁰. Toch zou vanaf 2000 de situatie verbeteren door het Nationaal Actieplan (zie onder) en een zeer strenge migratiewetgeving .

2.2 Aanpak doorstroming van vrouwenhandel door Kroatië

In 2002 richtte de Kroatische regering het Nationaal Comité voor de Bestrijding van Mensenhandel. Hierbij werd de Eerste Minister benoemd tot president van het Comité en het Secretariaat bestond uit het Gouvernementeel Bureau voor Mensenrechten. De eerste taak van het Nationaal Comité was de uitwerking van het Nationaal Actieplan, dat door de regering werd aangenomen in November 2002⁴⁴¹.

Het doel van het Nationaal Actieplan is de ratificatie van het UN Verdrag Tegen Transnationale Georganiseerde Misdaad en de supplementaire protocols; en de regelgeving betreffende de bescherming, ondersteuning en tijdelijke verblijfplaats van slachtoffers van mensenhandel⁴⁴². Men zal trachten de slachtoffers op te vangen en bij te staan op volgende manieren: identificatie van het slachtoffer, informatie verschaffen over de rechten van het slachtoffer, verschaffen van veilige accommodatie, legale bijstand, psychologische assistentie en medische verzorging. Verder zou men slachtoffers moeten helpen bij de terugkeer naar hun thuisland en zou men voldoende middelen moeten voorzien voor het herstel en reïntegratie. In de praktijk bestaan deze middelen uit psychologische en sociale assistentie, alternatieve accommodatie, speciale programma's voor werkopleiding en hulp bij het zoeken van een nieuwe baan waardoor men financieel onafhankelijk wordt. Het Nationaal Actieplan tracht andere opties te geven aan de slachtoffers en hen niet gewoon uit te wijzen of terug te sturen naar land van herkomst⁴⁴³.

Het Nationaal Actieplan voorziet niet alleen in de opvang van de slachtoffers maar voorziet ook maatregelen die moeten leiden tot de preventie van mensenhandel. Deze richten zich op de economische en sociale oorzaken van mensenhandel en trachten de bevolking te waarschuwen voor handelaars. Om de burgers te informeren en het publiek bewustzijn te verhogen, heeft het Nationaal Comité, samen met het IOM, een wijd verspreide campagne gevoerd (televisie advertenties, reclameborden, brochures) waarbij zelfs een SOS telefoonlijn geopend werd. Uit onderzoek van de IOM blijkt dat een grote meerderheid in Kroatië wel degelijk op de hoogte is van het probleem van mensenhandel⁴⁴⁴.

---

⁴⁴⁰ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 220.

⁴⁴¹ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 221.

⁴⁴² O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 221.

⁴⁴³ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 221-222.

⁴⁴⁴ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 222.

De regering werkt ook samen met NGO's⁴⁴⁵ bij de preventie en opvang van de slachtoffers. Zo is er 'The Center for Woman Victims of War' die sinds 2002 een informatie- en hulplijn heeft voor slachtoffers. Dit centrum heeft tevens een database van alle inkomende telefoons, die dan voor analyse openstaat voor het Nationaal Actieteam en het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Ook de 'Organization for Integrity and Prosperity' heeft een hulplijn aan de Adriatische Kust die 24u op 24u beschikbaar is. Zij beschikken ook over een database. Verder is er ook een nieuw NGO netwerk opgericht voor de opvang en preventie van mensenhandel, genaamd PETRA. Dit netwerk bestaat uit "The International Catholic Migration Commission" en een lokale NGO, Zenska soba, die samenwerken met La Strada en de Tsjechische Republiek⁴⁴⁶. Het Nationaal Actieplan voorziet tevens in samenwerking binnen het Stability Pact en vooral samen met de Werkgroep betreffende Mensenhandel. Hiervoor gaat men gebruik maken van regionale en bilaterale samenwerking met Europese landen, met kandidaat-landen voor de Europese Unie en met internationale politiediensten zoals Europol en Interpol⁴⁴⁷.

Het Nationaal Actieplan ondersteund door de overheid is grootschalig en een zeer goede basis voor concrete activiteiten. Het fungeert ook als een secundaire bron in het gevecht tegen mensenhandel. Ten slotte zijn de activiteiten van de NGO's in Kroatië van cruciaal belang. De samenwerking tussen de overheidsorganen en NGO's verloopt zeer vlot en heeft reeds geleid tot goede maatregelen en resultaten⁴⁴⁸.

C. 'Destination Countries'

Deze twee landen verschillen enorm in hun bestrijding van vrouwenhandel. Het is interessant ze naast elkaar te leggen en te kijken wat de gevolgen zijn van hun zeer verschillende aanpak.

1. Australië

In bepaalde districten van Australië heeft men ervoor gekozen vrouwenhandel o.a te bestrijden via de legalisering van prostitutie⁴⁴⁹. Op deze manier hoopt de overheid de uitbreiding van de industrie te controleren, maar in realiteit heeft het geleid tot het tegenovergestelde. De legalisering heeft gezorgd voor een enorme expansie. Dit is een logisch gevolg van het lobbywerk van de industrie zelf die ijverde voor de legalisering. Het ironische is dat de toename vooral plaats vindt in het illegale milieu.

---

⁴⁴⁵ Dit via het 'Memorandum of Understanding' tussen het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het IOM, dat het Ministerie van Binnenlandse Zaken toelaat samen te werken met NGO's.

⁴⁴⁶ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 226.

⁴⁴⁷ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008, 223.

⁴⁴⁸ O.N.I. EBBE & D.K. DAS, *Ibid.*, 227-228.

⁴⁴⁹ Zie Prostitution Control Bill, 2003; zie ook Prostitution Amendment Bill, 2007.

Sinds het legaliseringproces van start is gegaan, is er sprake van een explosieve groei van verschillende vormen van seksuele uitbuiting binnen de industrie⁴⁵⁰. De legalisering was bedoeld om de georganiseerde misdaad los te koppelen van de seksindustrie, maar opnieuw is het omgekeerde gebeurd. De legalisering heeft geleid tot een explosie van vrouwenhandel voor prostitutie. Zo zijn veel seks “zakenmannen” betrokken bij de internationale sekshandel die geleid wordt door criminele verenigingen⁴⁵¹. Op die manier maken “legale” bars en clubs alsnog gebruik van illegale praktijken om aan hun meisjes te komen. Legalisatie laat mannen die gebruik maken van prostitutie ook toe om hun gesterkt te voelen in hun gedrag en dit te rechtvaardigen. Prostitutie is een industrie die voortkomt uit de lage sociale status van vrouwen en hen laat fungeren in de rol van seksobjecten. Legalisering van prostitutie zorgt voor het behoud van deze status en maakt het veel moeilijker voor deze vrouwen om te beseffen dat zij met respect en waardigheid behandeld moeten worden⁴⁵².

2. Zweden

In Zweden, wordt prostitutie gezien als mannelijk geweld tegenover vrouwen en kinderen. Het is officieel erkend als een vorm van uitbuiting van vrouwen en kinderen. Het is een kenmerkend sociaal probleem dat niet enkel schadelijk is voor de geprostitueerde vrouw of het kind, maar voor de gehele maatschappij⁴⁵³. In de wetgeving vindt men de wet op het Verbod van Mensenhandel voor Seksuele Doeleinde terug van juli 2002, doch werd deze geamendeerd in 2004 waardoor de strafbaarheid werd uitgebreid tot alle vormen van mensenhandel, dit in overeenstemming met het VN Protocol tegen Mensenhandel. Verder gaat men zelfs de cliënten aanpakken via de Wet betreffende het Verbod om Seksuele Diensten⁴⁵⁴ aan te kopen. Via deze wet tracht men eveneens vrouwenhandel te bestrijden, maar de algemene kritiek hierop is dat er maar weinig arrestaties en veroordelingen uit volgen bij gebrek aan bewijsmateriaal. Sinds de inwerkingtreding van de Wet is er wel een opmerkbare daling te zien van het aantal vrouwen die betrokken zijn in straatprostitutie. Er zijn echter geen gegevens betreffende de prostitutie die zich in de illegaliteit afspeelt, waardoor men moet opletten voor een vertekend beeld. Alhoewel men beweert dat het aantal vrouwen betrokken in vrouwenhandel sterk gedaald is sinds de inwerkingtreding van de Wet in vergelijking met de buurlanden, kan men eveneens stellen dat deze minder zichtbaar is geworden maar nog steeds aanwezig. Zo kan de vrouwenhandel nog dieper in de illegaliteit wegzakken, waardoor het voor de overheid zeer moeilijk is om deze nog

---

⁴⁵⁰ M. O'CONNOR 1 G. HEALY, 'The Links between Prostitution and Sex Trafficking: A Briefing Handbook', Prepared for the Joint Project Coordinated by the Coalition Against Trafficking in Women (CATW) and the European Women's Lobby (EWL) on Promoting Preventative Measures to Combat Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation: A Swedish and United States Governmental and Non-Governmental Organisation Partnership, 2006, 30.

⁴⁵¹ *Ibid.*, 31.

⁴⁵² *Ibid.*, 31.

⁴⁵³ *Ibid.*, 28.

⁴⁵⁴ In werking sinds Januari 1999.

op te sporen. Voor de organisatie en uitbuiting kunnen de criminelen ook nieuwe methoden aanwenden, die moeilijker te achterhalen of te bestrijden zijn . In ieder geval wordt er in Zweden verwacht dat deze nultolerantie benadering zal leiden tot een sociale standaard waarbij prostitutie gelijk staat aan uitbuiting en geweld tegen vrouwen⁴⁵⁵.

---

⁴⁵⁵ C. L. VAN DEN ANKER & J. DOOMERNIK, *Trafficking and Women's Rights*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2006, 123.

VI. Conclusies

A. Eenvormige werkdefinitie: een noodzaak of niet?

Hetgeen in het verleden reeds voor veel discussie en problemen heeft gezord is het opstellen van een eenvormige definitie van mensenhandel of meer specifiek vrouwenhandel. Dit probleem werd dan ook in het verleden zeer vakkundig vermeden door internationale verdragen en akkoorden. De reden waarom de definitie van mensenhandel in het verleden voor zoveel commotie heeft gezorgd, zijn de gevolgen die zo een definitie kan hebben. Een definitie biedt de mogelijkheid om de krachtlijnen vast te leggen in de aanpak van het probleem. Daarom is het van belang dat een definitie van mensenhandel zeer duidelijk is over het gedrag dat men wenst aan te pakken, welke rechten men wenst te beschermen en welke slachtoffers in aanmerking komen voor bijstand⁴⁵⁶. Alhoewel een eenvormige definitie zou leiden tot een gemakkelijkere en meer gerichte samenwerking tussen de Staten, kan men zich de vraag stellen of een eenvormige werkdefinitie een noodzaak is of niet bij de bestrijding van mensenhandel. Sommige rechtsgeleerden poneren immers dat het aangewezen is om ook rekening te houden met meerdere definities aangezien de complexiteit van het fenomeen mensenhandel en de verschillende visies die er heersen aangaande de aanpak ervan. Staten zouden zich bewust moeten zijn van de verschillende visies en deze hanteren of overleggen om op die manier alsnog tot een consensus te komen. Of men nu met een eenvormige werkdefinitie of meerdere definities werkt, men zou steeds eenzelfde doel voor ogen moeten houden en dat is de bescherming van de slachtoffers en de adequate bestraffing van de handelaars en misbruikers.

B. Mensenrechtelijk standpunt: de zaligmakende oplossing?

Alhoewel de strafrechtelijke benadering momenteel het zwaarste doorweegt bij de aanpak van vrouwenhandel, heeft het mensenrechtelijk standpunt steeds meer en meer invloed gekregen. Een van de grootste voordelen van de mensenrechtelijke benadering is de mogelijkheid om Staten aansprakelijk te stellen voor de manier waarop men omgaat met zijn burgers en andere individuen onder hun controle. Ondanks het belang om handelaars individueel aansprakelijk te stellen, is het tevens aangewezen, door het wijdverspreide karakter van mensenhandel en de betrokkenheid van sommige overheden of hun aangestelden, om Staten tevens aansprakelijk te achten. Een ander belangrijk facet van de mensenrechtelijke benadering is de rechtenbasis die voornamelijk gefocust is op de positie van het slachtoffer. Het mensenrechtelijk standpunt stelt dat het slachtoffer niet louter wordt gezien als slachtoffer maar als houder van afdwingbare rechten. Door het universeel karakter

---

⁴⁵⁶ E. M. BRUNCH, "Models wanted: The Search for an Effective Response to Human Trafficking", 40 *Stanford Journal of International Law* 1, 2004, 37-38.

van mensenrechten zijn ze op iedereen van toepassing omwille van het feit dat men mens is en dit ongeacht de complexe situatie waarin men zit. Hierdoor zijn Staten in se verplicht elk slachtoffer te beschermen ongeacht of ze zich in een waardige positie bevinden om bescherming te genieten. Op die manier zou een prostituee niet minder recht mogen hebben op mensenrechtelijke garanties dan eender welke andere persoon⁴⁵⁷.

Ondanks de voordelen zijn sommige auteurs van mening dat er ook limitaties zijn aan een mensenrechtelijk standpunt. De recente mensenrechtelijke benadering bij mensenhandel wordt gezien als een momentopname die zich beperkt tot de handelingen van de handelaars en het geweld dat gepleegd wordt tegen vrouwen. Deze benadering negeert het ingewikkelde samenspel van factoren, voorwaarden en mensenrechten schendingen die leiden tot mensenhandel in de eerste plaats⁴⁵⁸. Het verwaarloost de realiteit van het leven van deze vrouwen die vaak al met andere mensenrechten schendingen geconfronteerd werden voor het mensenhandelproces. Voorbeelden van deze rechten zijn: het recht op onderwijs, het recht op werk onder correcte voorwaarden, het recht op vrijheid van beweging, het recht om vrij te zijn van discriminatie, het recht om vrij te zijn van wrede, onmenselijke en denigrerende behandeling, het recht op veiligheid van de persoon, het recht op gezondheid, het recht op gelijke bescherming van de wet. Een grootschalige en effectieve aanpak van mensenhandel zou vele van de bovenstaande rechten moeten omvatten. Het probleem is echter dat vele van deze rechten samen worden genomen in het concept van mensenhandel waar de nadruk gelimiteerd is tot geweld, specifiek seksueel geweld tegen vrouwen. Dit kan ertoe leiden dat vele andere rechten die net zo goed geschonden worden op de achtergrond belanden, waardoor overheden dit als excuus kunnen gebruiken om schendingen niet aan te pakken. Desalniettemin biedt het mensenrechtelijk raamwerk voldoende de mogelijkheid om een bredere kijk te hebben op mensenhandel, maar zolang er geen consensus is tussen de Staten onderling en politieke wil ontbreekt, zal dit potentieel niet ten volle benut kunnen worden⁴⁵⁹.

Op die manier is het aangewezen dat de mensenrechtengemeenschap en zijn instellingen een beter doordachte en allesomvattende benadering van mensenhandel toepassen. Zo zou men mensenhandel op zich kunnen definiëren als een schending van mensenrechten i.p.v. deze steeds te proberen kaderen in een groter geheel zoals een MtM bijvoorbeeld. Het opstellen van een gespecialiseerd verdrag dat mensenhandel aanpakt als een mensenrechtelijk probleem, zou een oplossing kunnen zijn. Men zou er tevens goed aan doen om mensenhandel te ‘main-streamen’ tot een volwaardige mensenrechtenschending en niet louter als een probleem dat vrouwen en kinderen raakt, zoals het nu

---

⁴⁵⁷ *Ibid*, 32.

⁴⁵⁸ R. COOMARASWAMY, ‘Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, on Trafficking in Women, Women’s Migration and Violence Against Women, U.N. Doc. E/CN.4/2000/68, 2000, §54-60.

⁴⁵⁹ E. M. BRUNCH, “Models wanted: The Search for an Effective Response to Human Trafficking”, 40 *Stanford Journal of International Law* 1, 2004, 32-33.

nog al te vaak gezien wordt. Deze benadering zou zowel schendingen van burgerlijke en politieke rechten inhouden alsook van economische, sociale en cultere rechten die bijdragen tot mensenhandel. Ongeacht de benadering is het tevens van cruciaal belang dat er voldoende samenwerking is tussen de vrouwenrechten en de mensenrechten, alleen op die manier kan mensenhandel/vrouwenhandel adequaat aangepakt worden⁴⁶⁰.

Tenslotte zouden internationale experts en advocaten meer aandacht moeten geven aan de mensenrechten van prostituees en andere sekswerkers, ongeacht de verschillende visies op de legalisering van prostitutie of niet⁴⁶¹. Dit zou problemen kunnen vermijden die er nu rijzen rond het verschil tussen gedwongen en vrijwillige prostitutie. Men zou zich kunnen richten op de gedeelde bezorgdheid omtrent mensenrechtenschendingen, ongeacht of deze plaatsvinden met de instemming van het slachtoffer of niet. Door zich te concentreren op de mensenrechtenschendingen van de slachtoffers, ongeacht hun status, zouden de overheden zich niet langer blind staren op prostitutie. Zo zouden ze zich meer kunnen openstellen tot een bredere kijk op de verschillende facetten en uitkomsten van mensenhandel⁴⁶².

C. Aanpak van vrouwenhandel naar de toekomst toe

Voorzien in adequate wetgeving voor de aanpak van vrouwenhandel is een stap voorwaards. Het is echter van nog groter belang om deze wetgeving ook effectief te implementeren en toe te passen. Eender welke wet er aangenomen wordt, de nationale overheden moeten erop toezien dat deze consequent wordt toegepast op elk niveau. Politie en grenscontroles moeten opgeleid worden; aanklagers en rechters moet men onderrichten; men moet NGO's met ervaring in slachtofferbescherming betrekken; fondsen moeten ter beschikking staan; huisvesting, repatriëring en integratie procedures en opties moeten gekend zijn door elke officier die hoogstwaarschijnlijk in contact komt met slachtoffers van mensenhandel; en slachtoffers moet men informeren over hun rechten en mogelijke bijstand. Het is pas als alle personen die in contact komen met handelaars of slachtoffers de wetgeving en de toepassingen ervan ten volle begrijpen, dat er effectief iets kan veranderen. De nationale en internationale overheden zouden dus evenveel aandacht moeten besteden aan het ontwerpen van de wetgeving als aan de adequate toepassing ervan⁴⁶³. In het kader van de toepassing van de wetgeving rond mensenhandel is het tevens van cruciaal belang dat de overheden de

---

⁴⁶⁰ *Ibid*, 42-43.

⁴⁶¹ J. BINDMAN, "Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda", 1997, beschikbaar op <http://www.walnet.org/csis/papers/redefining.html>.

⁴⁶² E. M. BRUNCH, "Models wanted: The Search for an Effective Response to Human Trafficking", 40 *Stanford Journal of International Law* 1, 2004, 33.

⁴⁶³ D.F. HAYNES, "Used, Abused, Arrested, and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers", *Women's Rights: A Human Rights Quarterly Reader*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 2006, 468-469.

handelaars opsporen en effectief zwaar genoeg straffen. Dit gebeurt nog veel te weinig waardoor vele handelaars zich helemaal niet afgeschrikt voelen om te stoppen met hun handelingen, die tevens vaak vanuit een economisch standpunt nog steeds te aantrekkelijk zijn. De handelaars kunnen veel geld verdienen en er staat maar een zeer kleine ‘pakkans’ tegenover. Dit zou moeten veranderen naar de toekomst toe.

Verder is het van belang dat men de legale mogelijkheden zou veel mogelijk gaat uitbreiden. Ten eerste zouden de nationale en internationale overheden nog meer moeten samenwerken⁴⁶⁴. Dit niet alleen op vlak van het ontwerp van een adequaat rechtsinstrument in de strijd tegen mensenhandel, maar ook in de eigenlijke toepassing ervan. Zo zouden nationale en internationale overheden veel meer informatie moeten uitwisselen met als doel handelaars adequater te vervolgen en te bestraffen en slachtoffers beter op te vangen en te beschermen. Ten tweede zou men veel meer immigratiemogelijkheden moeten creëren voor de slachtoffers van mensenhandel. Nog al te vaak zoeken deze helemaal geen hulp bij de nationale autoriteiten omdat men vrees dat men dan gearresteerd wordt voor prostitutie of gedepoteerd wordt voor het overtreden van de migratiewetgeving. Sterker nog, zeer restrictieve immigratie wetgeving leidt tot de groei van mensenhandel waar de handelaars gretig gebruik van maken, aangezien het zo moeilijk wordt om op een legale manier een land binnen te geraken.

Zoals eerder gezegd is repatriëring naar het land van herkomst vaak geen oplossing of zelfs de slechtst mogelijke oplossing. Nochtans wordt deze zeer frequent gebruikt door een groot aantal landen. Bij de terugkeer worden de vrouwen volledig aan hun lot overgelaten en worden zij vaak nogmaals het slachtoffer van de wraakacties van hun handelaar of pooier. Of men wordt geconfronteerd met het probleem van sociale en economische uitsluiting. Het duurt meestal niet al te lang of ze belanden terug in de prostitutie. Ze komen in een vicieuze cirkel terecht. Als Staten dan toch bereid zijn een voorlopige verblijfsvergunning te geven is deze, zoals boven reeds aangehaald, nog al te vaak gekoppeld aan hun bereidheid om mee te werken aan het onderzoek en de vervolging van hun handelaar of pooier. Hierbij moet wel worden toegevoegd dat er in Europa een tendens is ingezet om slachtoffers een zogenaamde ‘reflectieperiode’ toe te kennen⁴⁶⁵. Het is de bedoeling dat slachtoffers deze tijd gebruiken om verzorgd te worden, lichamelijk en geestelijk te herstellen en alles op een rijtje te zetten om zodoende tot een eigen besluit te komen of men al dan niet wenst deel te nemen aan het onderzoek en/of de vervolging. Dit is een stap in de goede richting alsook de aanbeveling van het Europees Parlement naar de EU lidstaten toe om ook asielmogelijkheden uit te breiden tot de slachtoffers van mensenhandel. Het enige probleem is dat op de dag van vandaag nog geen enkel EU-

---

⁴⁶⁴ *Ibid*, 469.

⁴⁶⁵ Richtlijn 2004/81 betreffende de verblijfsvergunning gegeven aan burgers van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of die het voorwerp zijn geweest van een handeling om illegale immigratie te ondersteunen, die meewerken met de bevoegde autoriteiten, 2004 OJ L261/19.

land asiel expliciet heeft aangeboden in hun wetgeving rond mensenhandel, alhoewel er sommige zijn die het niet verbieden dat een slachtoffer zichzelf zou kunnen kwalificeren als zijnde een persoon die valt onder de voorwaarden om te spreken van een vluchteling⁴⁶⁶.

Conclusie is dat de adequaatheid van de aanpak van mensenhandel voor een groot deel afhangt van de bereidheid van de nationale overheden om het probleem effectief aan te pakken. Zoals boven aangetoond wordt er te weinig werk gemaakt van de mogelijkheden die de nationale autoriteiten hebben. Men zou de legale middelen die men heeft beter moeten aanwenden en indien mogelijk verder uitbreiden. Dit zal echter veel politieke moed vergen en internationale samenwerking tussen de Staten onderling, maar ook met NGO's, internationale organisaties en experts allerhande.

D. Besluit

Vele van de voorstellen die boven zijn aangereikt, vindt men terug in het Europees Verdrag betreffende Actie tegen Mensenhandel. Dit verdrag is een zeer goed voorbeeld van hoe het mensenrechtelijke standpunt wordt geïmplementeerd in de strijd tegen mensenhandel. Op Europees niveau is het het eerste afdwingbare verdrag dat mensenhandel erkent als zijnde een mensenrechtenschending. Het is de ambitie van Europa om dit verdrag te verheffen tot op het internationale niveau door het open te stellen voor ondertekening en ratificatie door landen die geen lid zijn van de Europese Unie. Dit bewijst dat Europa wel degelijk op de hoogte is van het belang van internationale samenwerking tussen de Staten onderling om mensenhandel daadwerkelijk aan te pakken. In het verdrag wordt er vooral veel aandacht besteed aan de positie van het slachtoffer. Het is voor Europa van belang dat de fundamentele mensenrechten t.o.v. het slachtoffer ten alle tijde gegarandeerd worden. Dit staat in schril contrast met de verdragen die dit verdrag zijn voorafgegaan en is een zeer positieve evolutie. Naast de mensenrechtelijke benadering die sterk naar vorkomt t.a.v. het slachtoffer, heeft ook de strafrechtelijke benadering een plaats in het recente Europees Verdrag. Zo zijn de Lidstaten verplicht mensenhandel strafbaar te stellen, alsook diegene die gebruik maken van de diensten van slachtoffers van mensenhandel en diegene die identiteits- en/of reispapieren namaken, verschaffen, vernietigen of afnemen van het slachtoffer. Op die manier is het Europees Verdrag een mooi voorbeeld van de mogelijke samenwerking tussen verschillende benaderingen, in dit geval de mensenrechtelijke en de strafrechtelijke benadering. Maar zoals boven reeds aangehaald is adequate wetgeving één zaak, maar de effectieve implementatie ervan is zo mogelijk nog belangrijker. Ook op dit vlak stemt het nieuwe Europese verdrag ons gunstig. Zo werd er voorzien in een controlemechanisme, GRETA, die moet toezien op de naleving van dit verdrag.

---

⁴⁶⁶ *Ibid*, 471-473.

Men kan niet ontkennen dat dit verdrag een zeer goede stap naar de toekomst is, maar door de zeer recente inwerkingtreding ervan is het niet aangewezen om nu al voorbarige conclusies te maken. De toekomst zal ook hier uitwijzen of de juiste beleidskeuzes zijn genomen. Het nieuwe Verdrag heeft in ieder geval wel zeer veel positieve kanten, waardoor men de toekomst terecht hoopvol kan en mag inzien.

Bibliografie

Wetgeving

- CONVENTION AGAINST TORTURE AND OTHER CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT, G.A. Res. 46, 197, U.N. GAOR, 39th Sess., Supp. No. 51, U.N. Doc. A/39/51 (Dec. 10, 1984).
- CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL CRIME, PROTOCOL TO PREVENT, SUPPRESS AND PUNISH TRAFFICKING IN PERSONS, ESPECIALLY WOMEN AND CHILDREN, G.A. Res. 55/25, U.N. Doc. A/55/383, A/Res/55/25/Annex II, 15 November 2000.
- CONVENTION CONCERNING FORCED OR COMPULSORY LABOUR, (ILO No. 29), Mei 1, 1932, 39 U.N.T.S.
- CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD, G.A. Res. 25, 171, U.N. GAOR, 44th Sess., Supp. No. 49, U.N. Doc. A/44/49 (Nov. 20, 1989).
- COUNCIL ACT OF 26 JULY 1995, gebaseerd op Artikel K.3 van het verdrag van de Europese Unie, betreffende de oprichting van de Europese Politie Instelling (Europol Verdrag), *Official Journal C 316/30*, 27 November 1995.
- COUNCIL DIRECTIVE RELATING TO COMPENSATION TO CRIME VICTIMS, April 2004, O.J. (L 261) 15.
- EUROPEAN SOCIAL CHARTER (REVISED), ETS No. 163, 1996.
- EUROPEES VERDRAG BETREFFENDE ACTIE TEGEN MENSENHANDEL, 16 mei 2005, CETS.
- EUROPEES VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS EN FUNDEMANTELE VRIJHEDEN, 3 september 1953, 213 U.N.T.S.
- INTERNATIONAAL VERDRAG BETREFFENDE DE BESCHERMING VAN DE RECHTEN VAN ALLE MIGRANTEN ARBEIDERS EN DE LEDEN VAN HUN FAMILIES, Gen. Ass. Res. 45/158, 18 december 1990.
- INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE DE BESTRIJDING VAN DE HANDEL IN MEERDERJARIGE VROUWEN, Genève, 11 oktober 1933, 150 LNTS.
- INTERNATIONAAL VERDRAG TER UITBANNING VAN DE HANDEL IN VROUWEN EN KINDEREN, Genève, 30 september 1921.
- INTERNATIONAL CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF RACIAL DISCRIMINATION, 660 U.N.T.S. 212, 21 December 1965.
- INTERNATIONAL COVENANT ON CIVIL AND POLITICAL RIGHTS, G.A. Res. 2200, 52, U.N. GAOR, 21st Sess., Supp. No. 16, U.N. Doc. A/6316, 16 December 1966.
- INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS, G.A. Res. 2200, 49, U.N. GAOR, 21st Sess., Supp. No. 16, U.N. Doc. A/6316, 16 December 1966.
- INTERNATIONALE SCHIKKING TER UITBANNING VAN DE HANDEL IN BLANKE SLAVINNEN, Parijs, 18 mei 1904, 35 Stat. 1979, 1 L.N.T.S.
- JOINT ACTION BETREFFENDE ACTIE OM MENSENHANDEL EN SEKSUELE UITBUITING VAN KINDEREN TE BESTRIJDEN, 24 Februari 1997, 97/154/JHA, OJ L 63/2 (4/3/97).
- KADERBESLISSING VAN DE RAAD BETREFFENDE DE BESTRIJDING VAN MENSENHANDEL, 19 juli 2002, 2002/629/JHA.

- MAASTRICHT GUIDELINES ON VIOLATIONS OF ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS, 1997.
- OPTIONEEL PROTOCOL BIJ HET CEDAW, G.A. Res. 54/4, U.N. Doc. A/54/4, 15 oktober 1999.
- OPTIONEEL PROTOCOL BIJ HET ICCPR, G.A. Res. 2200A (XXI), 21 UN GAOR Supp. No. 16, U.N. Doc. A/6316, 999 U.N.T.S. 302, 1976.
- PREAMBULE INTERNATIONALE SCHIKKING TER UITBANNING VAN DE HANDEL IN BLANKE SLAVINNEN, Parijs, 18 mei 1904, 35 Stat. 1979, 1 L.N.T.S.
- PROTOCOL TER PREVENTIE, SUPPRESSIE EN BESTRAFFING VAN MENSENHANDEL, BIJZONDER VOOR VROUWEN EN KINDEREN, ter aanvulling van het V.N. Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdad, Palermo, december 2000, G.A.Res. 55/25, 55 U.N. GAOR Supp. (No. 49), U.N. Doc. A/45/49 (Vol. I).
- RESOLUTIE BETREFFENDE DE COMMUNICATIE VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD EN HET EUROPESE PARLEMENT “VOOR VERDERE ACTIES IN HET GEVECHT TEGEN VROUWENHANDEL”, A5-0127/2000 (19/5/00).
- RESOLUTIE BETREFFENDE DE UITBUITING VAN PROSTITUTIE EN DE MENSENHANDEL, A2 52/89, OJ C 120/352 (14/4/89).
- RESOLUTIE BETREFFENDE GEWELD TEGEN VROUWEN, OJ C 176/73 (14/7/86).
- RESOLUTIE BETREFFENDE HANDEL IN VROUWEN, B3-1264, 1283 en 1309/93, OJ C 268/141 (16/9/93).
- RESOLUTIE BETREFFENDE MENSENHANDEL, 18 Januari 1996, *Official Journal C/32/88*, 5 februari 1996.
- RICHTLIJN 2004/81, betreffende de verblijfsvergunning gegeven aan burgers van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of die het voorwerp zijn geweest van een handeling om illegale immigratie te ondersteunen, die meewerken met de bevoegde autoriteiten, 2004 OJ L261/19.
- UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS, G.A. Res. 217A, U.N. GAOR, 3d Sess., 71, U.N. Doc. A/810 (1948).
- VERDRAG BETREFFENDE SLAVERNIJ, DIENSTBAARHEID, GEDWONGEN ARBEID EN GELIJKAARDIGE INSTELLINGEN EN PRAKTIJKEN, 1926, 60 L.N.T.S.
- VERDRAG INZAKE DE BESTRIJDING VAN MENSENHANDEL EN DE UITBUITING VAN PROSTITUTIE, 2 December 1949, 96 U.N.T.S.
- VERDRAG VOOR DE UITBANNING VAN ALLE VORMEN VAN DISCRIMINATIE VAN DE VROUW, 1249 U.N.T.S. 13, 18 December 1979.
- VERKLARING BETREFFENDE BASISPRINCIPES VAN JUSTITIE VOOR SLACHTOFFERS VAN MISDRIJVEN EN MISBRUIKEN VAN MACHT, 1985, G.A. Res. 40/34.
- VIENNA CONVENTION ON THE LAW OF TREATIES, 1969, 1155 UNTS.

Rechtspraak

- *A v. UK*, 1999, 27 E.H.R.R. 611.
- *Abebe-Jira v. Negewo*, 72 F. 3d 844, 1996.
- *Bensaid v. United Kingdom*, App. 44599/98, 6 februari 2001.

- *Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (The Democratic Republic of Congo v Belgium)*, ICJ Report 2000.
- *Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (Iran v. United States)*, ICJ Report 1980.
- *Committee of U.S. Citizens Living in Nicaragua v. Reagan*, 859 F. 2d 929, 949 (D.C. Cir. 1988).
- *Cyprus v. Turkey* (App. 25781/94), 10 mei 2001.
- *Doe v. Karadzic*, 866 F. Supp. 734, 1994.
- *Doe vs. Islamic Salvation Front*, 993 F. Supp. 3, 1998.
- *Ergi v. Turkey*, App. 23818/94, 28 juni 1998.
- *Filartiga v. Pena-Irala*, 630 F.2d 876, 1980.
- *Forti v. Suarez-Mason*, 672 F. Supp. 1531, 1987.
- *Herrera Rubio v. Colombia*, Communication No. 161/1983, CCPR/C/31/D/161/1983.
- *International Federation of Human Rights League v. France*, Complaints No. 14/2003, 3 november 2004.
- *Judicial Condition and Rights of the Undocumented Migrants*, Advisory Opinion OC-18/03, Ser. A, No. 18, 2003.
- *Kadic v. Karadzic*, 70 F.3d 232, 1995.
- *Prosecutor v Akayesu*, ICTR-96-4-T, 2 september 1998.
- *Prosecutor v Blaskic*, IT-95-14-T, 3 maart 2000.
- *Prosecutor v Kunarac*, IT-96-23, Appeal Judgement, 12 juni 2002.
- *Prosecutor v Tadic*, IT-94-1-T, 7 mei 1997.
- *Prosecutor v. Furundzija*, IT-95-17/1, 10 December 1998.
- *Prosecutor v. Kunarac*, IT-96-23, Trial Judgement, 22 februari 2001.
- *Prsecutor v Stakic*, IT-97-24, 31 juli 2003.
- *Republic of Argentina v. De Blake*, 507 U.S. 1017, 123L. Ed. 2d 444, 113 S. Ct. 1812, 1993.
- *S.S. Lotus (France v. Turkey)*, 1927 P.C.I.J. (Ser. A) No. 10.
- *Siderman de Blake v. Republic of Argentina*, 965 F. 2d 699 (9th Cir. 1992) Cert. Denied.
- *Tel-Oren v Libyan Arab Republic*, 726 F.2d 744, 1984.
- *Velasquez Rodriguez v. Honduras*, 28 I.L.M. 294, 1989.
- *Xuncax et al. v. Gramajo*, 866 F. Supp. 162 (D. Mass. 1995).
- *Z and Others v. United Kingdom*, App. 29392/95, 10 mei 2001.

Rechtsleer

- ABRAMSON K., “Beyond Consent, Toward Safeguarding Human Rights: Implementing the United Nations Trafficking Protocol”, *Harvard International Law Journal* 473, 2003.
- ADDO M.K., *Human Rights Standards and the Responsibility of Transnational Corporations*, Den Haag, Kluwer Law International, 1999.
- AKANDE D., “International Law Immunities and the International Criminal Court”, *American Journal of International Law* 407, 2004.
- AKHAVAN P., “The International Criminal Tribunal for Rwanda: The Politics and Pragmatics of Punishment”, *American Journal of International Law* 501, 1996.
- AMERICAN LAW INSTITUTE, *Restatement of the Law (Third): Foreign Relations Law of the United States*, 2 American Law Institute, 1987.
- AMIEL A., “Integrating a Human Rights Perspective into the European Approach to Combating the Trafficking of Women for Sexual Exploitation”, *Buffalo Human Rights Law Review* 5, 2006.
- ANDERSON J.C., “Respecting Human Rights: Multinational Corporations Strike Out”, *University of Pennsylvania Journal of Labour and Employment Law* 463, 2000.
- ARADAU C., *Rethinking trafficking in women; politics out of security*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2008.
- BASSIOUNI M.C., “Enslavement as International Crime”, *New York University Journal of International Law and Politics* 445, 1991.
- BEKKER P.H.F., “Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide”, *American Journal of International Law* 502, 1999.
- BINDMAN J., “Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda”, 1997.
- BOISTER N., “Transnational Criminal Law?”, *European Journal of International Law* 953, 2003.
- BOSNIAK L.S., “Human Rights, State Sovereignty and the Protection of Undocumented Migrants under the International Migrant Workers Convention”, *International Migration Review* 737, 1991.
- BRADLEY C.A., “The Costs of International Human Rights Litigation”, *Chicago Journal of International Law* 457, 2001.
- BRUNCH E. M., “Models wanted: The Search for an Effective Response to Human Trafficking”, *Stanford Journal of International Law* 1, 2004.
- CALDWELL G., GALSTER S. & STEINZOR N., *Crime and servitude: An Exposé of the Traffic in Women for Prostitution from the Newly Independent States*, Moskou, Global Survival Network 1997.
- CASSESE A., “When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case”, *European Journal of International Law* 853, 2002.
- CASSESE A., *International Criminal Law*, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- CHIANG L., “Trafficking in Women: An International Issue”, *Women and International Human Rights Law* (K.D. Askin & D.M. Koenings eds., 1999).

- CHUANG J., "Redirecting the Debate over Trafficking in Women: Definitions, Paradigms and Contexts", *Harvard Human Rights Journal* 65 (1998).
- CLAPHAM A., *Human Rights in the Private Sphere*, Oxford, Clarendon Press, 1993.
- COLE A., "Reconceptualising Female Trafficking: The Inhuman Trade in Women", *Cardozo Journal of Law & Gender* 789, 2006.
- COMMISSIE VAN MENSENRECHTEN, Resolutie 2005/16 (Human Rights and Extreme Poverty), E/CN.4/RES/2005/16.
- *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5.
- COOK R., "State Responsibility for Violation of Women's Human Rights", *Harvard Human Rights Journal* 125, 1994.
- COOMARASWAMY R., *Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, on Trafficking in Women, Women's Migration and Violence Against Women*, U.N. Doc. E/CN.4/2000/68, 2000.
- CORENE R., "The Victimization of Women through Human Trafficking – An Aftermath of War?" *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 152, 2002.
- COUNCIL FRAMEWORK DECISION ON THE STANDING OF VICTIMS IN CRIMINAL PROCEEDINGS, 15 maart 2001, O.J. (L82).
- DANILENKO G.M., "The Statute of the Internationale Criminal Court and Third States", *Michigan Journal of International Law* 445, 2000.
- DICKSON B., *The Horizontal Application of Human Rights Law, A Human Rights: An Agenda for the 21st Century*, Londen, Cavendish, 1999.
- DUNN G., 'Major Maffia Gangs in Russia', in PH. WILLIAMS, *Russian Organised Crime, the new threat?*, Londen, Frank Cass., 1997.
- EBBE O.N.I. & DAS D.K., *Global Trafficking in Women and Children*, Boca Raton, CRC Press, 2008.
- EGAN S., "Protecting the Victims of Trafficking: Problems and Prospects", *European Human Rights Law Review*, 2008.
- ELEMENTS OF CRIME, ICC, U.N. Doc. PCNICC/2000/1/Add.2, 2000.
- EUROPOL, *Room Document on trafficking in women for the European Conference Expert Group's meeting on 13 November 1998*, Den Haag, 11 november 1998, als quotatie van de 1997 EU Situation Report on Organised Crime, uitgegeven onder het Oostenrijks Voorzitterschap van de Europese Unie en Europol, gebaseerd op de bijdragen van de Lidstaten, 3° draft, 20 Oktober 1998.
- FINAL REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR, *The Right to Restitution, Compensation and Rehabilitation for Victims of Gross Violations of Human Rights and Fundamental Freedoms*, E/CN.4/2000/62.
- FINCH G., "The Nuremberg Trial and International Law", *American Journal of International Law* 20, 1947.
- FRY J.D., "Terrorism as a Crime Against Humanity and Genocide: The Backdoor to Universal Jurisdiction", *UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs* 169, 2002.
- GEKHT, "Shared but Differentiated Responsibility: Integration of International Obligations in Fights

Against Trafficking in Human Beings”, *Denver Journal of International Law and Policy* 29, 2008.

- GENERAL COMMENT NO. 13, *Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*, 2005, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.
- GENERAL COMMENT NO. 17, *Rights of the Child*, 1989, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5.
- GENERAL COMMENT NO. 3, *Nature of States Parties Obligations*, 1990 van het Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5.
- GENERAL COMMENT NO. 6, *The Right to Life*, (1982), *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5.
- GENERAL COMMENT NO. 7, *The Right to Adequate Housing*, (1997) of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Compilation of General Comments and General Recommendations adopted by the Human Rights Treaty Bodies*, HRI/GEN/1/Rev.5.
- GENERAL RECOMMENDATION NO. 30, *Discrimination against Non-Citizens*, of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD/C/64/Misc.11/rev.3, 2004.
- GODFROID D.J., VINCKX Y., *Mensensmokkel*, Amsterdam, Meulenhoff, 1999, 35.
- GRAMEGNA M.A., *New migration challenges after the cold war and the international responses*, presented on the International Conference on the Trafficking of NIS Women Abroad, Geneva, IOM, 1997.
- HAUBER L., “The Trafficking of Women for Prostitution: A Growing Problem within the European Union”, *Boston College International and Comparative Law Review*.
- HAYNES D.F., “Used, Abused, Arrested, and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers”, *Women’s Rights: A Human Rights Quarterly Reader*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 2006.
- HOFFMAN F., “The UN as a Human Rights Violator? Some Reflections on the United Nations Changing Human Rights Responsibilities”, *Human Rights Quarterly* 281, 2003.
- HUMAN RIGHTS WATCH, *Neither Jobs, nor Justice*, 1995.
- HYLAND K.E., “Protecting Human Victims of Trafficking: An American Framework”, *Berkely Women’s Law Journal* 29, 2001.
- INTERNATIONAAL POLITIE INSTITUUT TWENTE, *Mensenhandel vanuit Centraal- en Oost-Europa*, Enschede, Drukkerij De Admiraal, 1997, 59.
- INTERNATIONALE HELSINKI FEDERATIE VOOR MENSENRECHTEN (IHF), *A Form of Slavery: Trafficking in Women in OSCE Member States*, Wenen, 2000.
- IOM, ‘Incidents – Ukraine – France’, *Trafficking in Migrants*, N°10, Maart 1996.
- IOM, ‘Trends – Slavic women trafficked into slavery’, *Trafficking in Migrants*, N° 18, Juni 1998.
- IOM, *Information Campaign against Trafficking in Women from Ukraine. Research Report July 1998*.
- IOM, *The Baltic Route: the trafficking of migrants through Lithuania*, Budapest, MIP, 1997.
- IOM, *Trafficking and prostitution: the growing exploitation of migrant women from Central and Eastern Europe*, Boedapest, MIP IOM, 1995.

- IOM, *Trafficking and prostitution: the growing exploitation of migrant women from central and Eastern Europe*, 1996.
- IOM, *Trafficking of women to countries of the European Union : characteristics, trends and policy issues, Conference on trafficking in women for sexual exploitation, Vienna, June 1996*, Genève, IOM, 1996.
- IOM, *Trafficking of women to the European Union: characteristics, trends and policy issues. Conference paper submitted by the IOM at the Conference on Trafficking in Women for Sexual Exploitation, Wenen, Juni 1996*, Genève, IOM, 1996.
- IOM, *Transit migration in Poland*, Boedapest, Migration Information Programme, 1994.
- IOM, *Transit Migration in the Russian Federation*, Budapest, MIP, 1994.
- IRT-NON-INTERNATIONAAL POLITIEINSTITUUT TWENTE – UNIVERSITEIT TWENTE, *Mensenhandel vanuit Centraal- en Oosteuropa*, Enschede, De Admiraal, 1997.
- JOCHNICK C., “Confronting the Impunity of Non-State Actors: New Fields for the Promotion of Human Rights”, *Human Rights Quarterly* 56, 1999.
- KING T., ‘The Modern Slave Trade’, *U.C. Davis Journal of International Law and Policy* 293, 2002.
- KLEIN D.F., “A Theory for the Application of Customary International Law of Human Rights by Domestic Courts”, *Yale Journal of International Law* 332, 1988.
- KOH H.H., “Is International Law Really State Law?”, *Harvard Law Review* 1824, 1998.
- KOZLOWSKI T.B., ‘Migration Flows in the 1990s: Challenges for Entry, Asylum and Integration Policy in Poland’, in IGLICKA & SWORD, *The challenge of East-West migration for Poland*, Londen, Macmillan Press Ltd in association with the School of Slavonic and East European Studies University of London, 1999.
- KUPRYASHINKINA S., ‘It is not our problem’: Society attitudes to prostitution and traffic in women in Ukraine’, *One Year La Strada*, STV/La Strada, 1996.
- KUROLENKO I., ‘Report on theme A: ngo’s participation in action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation: the objectives, the role, the tasks and main obstacles encountered’, *International seminar on action against traffic in human beings for the purpose of sexual exploitation: the role of ngo’s*, Staatsburg, 29-30 Juni 1998.
- LIPPMAN M., “Crime Against Humanity”, *Boston College Third World Law Journal* 171, 1997.
- MCCORQUODALE R., “The Individual and the International Legal System”, *International Law*, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- MCCORQUODALE R. & LA FORGIA R., “Taking off the Blindfolds: Torture by Non-State Actors”, *Human Rights Law Review* 189.
- MERON T., *Human Rights in Internal Strife: Their International Protection*, Cambridge, Grotius, 1987.
- MERTUS J., “From Legal Transplants to Transformative Justice: Human Rights and the Promise of Transnational Civil Society”, *American University International Law Review* 1335, 1999.
- MIRECKI P. (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Administratie), ‘Trafficking in Human Beings: Situation in Poland’, *Report of the International Conference on Combating Trafficking in Human Beings: Prevention through Legal Solutions*, International Conference, 23-24 Mei 2003, 16.

- MOORE J., “From Nation State to Failed State: International Protection from Human Rights Abuses by Non-State Agents”, *Columbia Human Rights Law Review* 81, 1999.
- MORRISON J. & CROSLAND B., *Trafficking and Smuggling of Refugees: The End Game in European Asylum Policy? (New Issues in Refugee Research, Working Paper No. 39)*, Geneva, UNHCR, 2001.
- MOWBRAY A., *The Development of Positive Obligations under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights*, Oxford, Hart Publishing, 2004.
- MOWBRAY, “Duties of Investigation under European Convention on Human Rights”, *International and Comparative Law Quarterly* 437, 2002.
- MURPHY J.F., “Civil Liability for the Commission of International Crime as an Alternative to Criminal Prosecution”, *Harvard Human Rights Journal* 1, 1999.
- NIESNER E. & JONES-PAULY C., *Trafficking in Women in Europe: Prosecution and Victim Protection in a European Context*, Bielefeld: Klein Verlag, 2001.
- O’BRIEN J.C., “The International Tribunal for Violations of International Humanitarian Law in the former Yugoslavia”, *American Journal of International Law* 639, 1993.
- O’CONNOR M. & HEALY G., *The Links between Prostitution and Sex Trafficking: A Briefing Handbook*, Prepared for the Joint Project Coordinated by the Coalition Against Trafficking in Women (CATW) and the European Women’s Lobby (EWL) on Promoting Preventative Measures to Combat Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation: A Swedish and United States Governmental and Non-Governmental Organisation Partnership, 2006.
- OBOKATA T., *Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective; Towards a Holistic Approach*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2006.
- OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, *Draft Guidelines: A Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies*, September 2001.
- OKOLSKI M., ‘Migrant Trafficking and Human Smuggling in Poland’, in LACZKO & THOMPSON, *Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of the Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine*, IOM, Geneva, 2000.
- ORENTLICHER D.F., “Settling Accounts: The Duty to Prosecute Human Rights Violations of a Prior Regime”, *100 Yale Law Journal* 2537, 1991.
- OVERHEID VAN DE RUSSISCHE FEDERATIE, ‘*International response to trafficking in migrants and the safeguard of migrants rights*’, Eleventh IOM Seminar on Migration ‘International response to trafficking in migrants and the safeguarding of migrant rights’, 1994, Geneva, paper n°35.
- PAUST J.J., “Customary International Law and Human Rights Treaties Are Laws of the United States”, *Michigan Journal of International Law* 301, 1999.
- PAUST J.J., “The Other Side of Rights: Private Duties under Human Rights Law”, *Harvard Human Right Journal* 51, 1992.
- PEARSON E., *Human Traffic, Human Rights: Redefining Victim Protection*, Londen, Anti-Slavery International, 2002.
- PENA L.R., “Some Salient Human Rights in the UN Convention on Migrant Workers”, *Asian and Pacific Migration Journal* 179, 1993.
- PILKERTON C.M., “Traffic Jam: Recommendations for Civil and Criminal Penalties to Curb the Recent Trafficking of Women from Post-Cold War Russia”, *Michigan Journal of Gender and Law* 221, 1999.

- POLISH BORDER GUARD HEADQUARTERS, *The Border Guard of the Republic of Poland*, Warschau, 1998.
- POOLS MINISTERIE VAN JUSTITIE, *Combating illegal migration and human smuggling by the Polish law enforcement authorities*.
- POTTS L.G., “Global Trafficking in Human Beings: Assessing Success of the United Nations Protocol to Prevent Trafficking in Persons”, *George Washinton International Law Review* 227, 2003.
- RAPPORT VAN DE DIRECTEUR GENERAAL IAO, “A Global Allican against Forced Labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work”.
- RAPPORT VAN DE INTERNATIONAL LAW COMMISSION, U.N. GAOR, 51st Sess., Supp. No. 10, U.N. Doc. A/51/10, 1996.
- RAPPORT VAN DE ONAFHANKELIJKE EXPERT VAN MENSENRECHTEN EN EXTREME ARMOEDE, E/CN.4/2004/43.
- RAPPORT VAN DE ONAFHANKELIJKE EXPERT VAN MENSENRECHTEN EN EXTREME ARMOEDE, E/CN.4/2005/49.
- REPORT OF SPECIAL RAPPORTEUR ON WIOLENCE AGAINST WOMEN, *Mission to Bangladesh, Nepal and India*, E/CN.4/2001/73/Add.2.
- REPORT OF THE SECIAL RAPPORTEUR ON THE SITAUTION OF HUMAN RIGHTS IN MYANMAR, E/CN.4/2004/33.
- REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL ON VIOLENCE AGAINST WOMEN MIGRANT WORKERS, E/CN.4/2000/76.
- REPORT OF THE SESSIONAL WORKING GROUP ON THE WORKING METHODS AND ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS ON ITS FOURTH SESSION, E/CN.4/Sub.2/2002/13.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, *Mission of the Special Rapporteur to Poland*, E/CN.4/1997/47/Add.1, 1997.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON MIGRANTS, E/CN.4/2003/85.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON MIGRANTS, *Mission to Philippines*, E/CN.4/2003/85/Add.4.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON MIGRANTS, *Mission to the Border between Mexico and the United States of America*, E/CN.4/2003/85/Add.3.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON THE HUMAN RIGHTS IN AFGHANISTAN, E/CN.4/2003/39.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON THE RIGHTS OF NON-CITIZENS, E/CN.4/Sub.2/2002/25/Add.3.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON THE SITUATION OF HUMAN RIGHTS IN IRAQ, E/CN.4/2004/36.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON TORTURE, E/CN.4/2001/66.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, *Its Causes and Consequences on Trafficking in Women, Women’s Migration and Violence against Women*. E/CN.4/2000/68.
- REPORT OF THE SPECIAL RAPPORTUER ON SALES OF CHILDREN, CHILD PROSTITUTION AND CHILD PORNOGRAPHY, E/CN.4/2001/78.
- REPORT OF THE UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS TO THE ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL, *Recommended Pinciples and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*,

U.N. Doc. E/2002/68/Add. 1, 20 Mei 2002.

- REPORT OF THE WORKING GROUP ON CONTEMPORARY FORMS OF SLAVERY, E/CN.4/Sub.2/1991/41.
- REPORTS OF THE SPECIAL RAPPORTEUR ON HUMAN RIGHTS AND HUMAN RESPONSIBILITIES, E/CN.4/2002/107 & E.CN.4/2003/105.
- SCHARF M.P., “Application of Treaty-Based Universal Jurisdiction to Nationals of Non-Party States”, *New England Law Review* 363, 2001.
- SEMINAR ON HUMAN RIGHTS AND EXTREME POVERTY, HR/GVA/POVERTY/SEM/2001/4, Februari 2001.
- SHELTON D., “Private Violence, Public Wrongs, and the Responsibility of States”, *Fordham International Law Journal* 1, 1989-1990.
- SMITH L. & MATTAR M., “Creating Internationale Consensus on Combating Trafficking in Persons: U.S. Policy, the Role of the UN, and Global Responses and Challenges”, *Fletcher Forum of World Affairs* 155, 2004.
- SPECTER M., ‘Contraband Women – A special Report. Traffickers’ New Cargo: Naïve Slavic Women’, *New York Times*, 11 Januari 1998.
- STATEMENT ADOPTED BY THE COMMITTEE ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS, E/CN.4/2003/52.
- TOEPHER S.J. & WELLS B.S., “The Worldwide Market for Sex: A Review of International and Regional Legal Prohibitions Regarding Trafficking in Women”, *Michigan Journal of Gender and Law* 83.
- U.N. ECON. & SOC. COUNCIL, Comm. on Human Rights, Integration of the Human Rights of Women and the Gender Perspective: *Report of the Special Rapporteur on Trafficking in Persons, Especially Women and Children*, U.N. Doc E/CN.4/2005/71 (Dec. 22, 2004).
- UNHCR, *Guideline on International Protection: Gender-Related Persecution in the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or Its 1967 Protocol Relating tot the Status of Refugees*, HCR/GIP/02/01 (7/5/02).
- UNITED NATIONS DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS, *Study of Traffic in Persons and Prostitution*, ST/SOA/SD/8.
- VAN AMMELROOY A., *Vrouwenhandel – De internationale seks-slavinnenmarkt*, ’s-Gravenhage, Uitgeverij BZZTÓH, 1989.
- VAN BAEVEGHEM P. & SIRON N., *Trafficking in Migrants through Poland*, Antwerpen, Maklu, 1999.
- VAN DEN ANKER C. L. & DOOMERNIK J., *Trafficking and Women’s Rights*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2006.
- VAN SCHAACK B., “In Defense of Civil Redress: The Domestic Enforcement of Human Rights Norms in the Context of the Proposed Hague Judgements Convention”, *Harvard International law Journal* 141, 2001.
- WRIGHT Q., “The Law of the Nuremberg Trial”, *American Journal of International Law* 38, 1947.
- WRITTEN STATEMENT SUBMITTED BY HUMAN RIGHTS ADVOCATES INTERNATIONAL, E/CN.4/1999/NGO/96.
- WRITTEN STATEMENT SUBMITTED BY THE ASSOCIATION OF REFUGEES AND DISPLACED PERSONS OF THE REPUBLIC OF BOSNIA-HERZEGOVINA, E/CN.4/1999/NGO/53.

- WRITTEN STATEMENT SUBMITTED BY THE COLOMBIAN COMMISSION OF JURISTS, E/CN.4/2003/NGO/112.
- WRITTEN STATEMENT SUBMITTED BY THE ORGANIZATION FOR DEFENDING VICTIMS OF VIOLENCE (ODVV), E/CN.4/2002/NGO/97.
- WRITTEN STATEMENTS SUBMITTED BY FEDERATION OF ASSOCIATIONS FOR DEFENSE AND PROMOTION OF HUMAN RIGHTS, E/CN.4/2003/NGO/43.
- X, “Organized crime moves into migrant trafficking”, *Trafficking in Migrants* (driemaandelijks bulletin), IOM, Genève, 1996, n°11.
- X, “Trafficking in children: exploitation across borders”, *Trafficking in Migrants* (driemaandelijks bulletin), IOM, Genève, 1996, n°10.
- X., ‘Video “Madchen aus Moskau”’, in studiedag Oost-Europa, Utrecht, S.T.V., 1993.